

Dnesek

Dvojčíslo



ROČNÍK II

V PRAZE 21. SRPNA 1947

CENA Kčs 7.—

Evropská jednota a my

CATO

Ještě propaganda, která zabíjí

Dr. JAROSLAV DRÁBEK

Co se děje ve Zlíně?

MICHAL MAREŠ

Evropské vyznání

VÁCLAV TIETZ

Dnešní emigrace

ADAM HRABĚ

Stíny americké finanční pomoci

FRANTIŠEK RÁDL

Co se zbývajícími Němci

JAKUB DESENSKÝ

Jedno údobí sudetských Němců

Dr. ROSTISLAV KOCOUREK

Školská reforma

Revoluce pátého stavu — Poznámky k diskusi o zemědělství — Výchova rozhodne
Optimista obhlédá středoškolskou duši — Byrokracie — Otevřený dopis a odpověď
Poznámky — Dopisy — Listárna redakce



Kniha vaší dovolené

K. M. Čapek - Chod: KAŠPAR LÉN — MSTITEL

Naturalistický román ze života pražské periferie. Počteno cenou české akademie. S ilustracemi Otakara Mrkvičky. Brož. 100 Kčs.

ANTONÍN VONDREJC

Tragedie postupného chátrání umělecké povahy, přikované ke galéře žurnalismu. Díl I. a II. Brož. 196 Kčs, váz. 240 Kčs.

Zdeněk Jirotka: SATURNIN

Kniha jemného mladého humoru, působící skvělou charakteristikou osob a ryzím, obojitým slohem. S kresbami Otakara Mrkvičky. Brož. 75 Kčs.

Dr. Václav Fiala: VĚČNÝ EPOS BALKÁNU

Cestopisná causerie, historická, politická, kulturní i sociální epopej současného, minulého i budoucího Balkánu, doplněná 206 hlubotiskovými přílohami. Brož. 210 Kčs, váz. 250 Kčs.

Marie Pujmanová: POD KRÍDLY

IV. vydání mistrovské knihy vzpomínek z dětství, již vynikající prozatěrka vstoupila do české literatury. Brož. 60 Kčs, váz. 80 Kčs.

Václav Řezáč: ROZHRANÍ

Veliký román z hereckého prostředí. Brož. 150 Kčs.

Anna Maria Tilschová: HALDY

Románová freska, zachycující barvitě a výrazně život havířského i těžářského Ostravska za války. Brož. 126 Kčs, váz. 156 Kčs.

Ernest Hemingway: KOMU ZVONÍ HRANA

Mohutný americký román z prostředí španělské občanské války. Film, natočený podle tohoto románu poběží na podzim v našich kinech. Brož. 140 Kčs, váz. 165 Kčs.

Jan De Hartog: HOLANDESKÁ SLÁVA

Nejpopulárnější současný holandský román ze života námořníků vlečné plavby. Brož. 120 Kčs, váz. 150 Kčs.

U knihkupců. Fr. Borový.



pro poslední dny prázdnin

Václav Řezáč:

ČAROVNÉ DĚDICTVÍ

Vyprávění o statečném ohlapci, který pomocí kouzelné šepice osvobodil své město od kruté vlády tyranského samozvance.

S barevnými obrázky Vilmy Vrbové. — Váz. 120 Kčs.

U knihkupců.

Fr. Borový.



OBSAH DNEŠKA Č. 19: FERDINAND PEROUTKA: Prostá žena dostává vysvětlení. — **Dr. FRANTIŠEK KAFKA:** Revoluce pátého stavu. — **MILAN MACHOVEC:** „Pan Smíšek přichází“. — **MICHAL MAREŠ:** Benderovci se blíží... **JIRÍ SLÁDEK:** Propaganda, která zabíjí. — **Inž. JOSEF JÁGER:** Stíny průmyslové koncentrace. — **FRANT. LOUBAL:** K trampotám jednoho bývalého politického vězně. — Školská reforma. — Středrost nad rozpočet. — Je to opravdu tak jednoduché? — Zpověď partyzána. — Dotaz. — Bude nás více či méně? — Přidáme jim, chudákům? — O nové buržoazii. — Jak by odpověděla finanční správa. — Je třeba plakat? — České knihy na Slovensku. — Listárna redakce.

YDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

YCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 35.622. — Nevyžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—, jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Veleň. — Tiskárna Melantrich Praha II. Václavská náměstí 28

Dnešek

řídí Ferd. Peroutka

Evropská jednotata a my

(Několik poznámek o vnitřních souvislostech)

V r. 1881 docent Tomáš Masaryk, zkoumaje příčiny, jež moderního člověka dohánějí k sebevraždě, podrobuje zpytování poměry všech kulturních národů a zkoumá celkový stav ideových sil ve světě. A stejně tak jeho výčet práce z první světové války „Světová revoluce“ je i pohledem na stav vzdělanosti zemí, jež ideově vedou svět. Masaryk zkoumá zejména literaturu, nacházejí v ní nejsilnější obraz lidského poznání.

V r. 1909 vychází v české revui „Novina“, řízené Macharem a Šaldou, studie téměř neznámého dr. Edvarda Beneše: »Soudobá Francie«, V této studii vyjádřil autor víru v duchovní vůdcovství Francie v Evropě. K stému výročí trvání Francouzské akademie věd morálních a politických pronáší její člen, ministr zahraničí dr. Edvard Beneš, obsažnou essay o duchovní krizi poválečného evropského člověka, nazvanou „Francie a nová Evropa“. Dospívá zde přesvědčení, že Francie, země velkých ideálů Velké revoluce, půjde dále na cestě rozumového vývoje, směrem k sociálnímu rozvoji, k uplatnění práv čtvrtého stavu cestou evoluční, cestou příkladu celé Evropy.

Toto je jedna z činností, které se vždy v minulosti, v současnosti i v budoucnosti budou věnovat vedoucí duchové českého národa. To je cesta zkoumání cest jiných národů. Je to zkoumání evropských závislostí.

Druhá cesta, kterou tito vedoucí duchové podstupují, je souběžná. Je to pohled na vlastní duši národa, pohled na jeho omyly i úvahy o dobrých rozhodnutích, cesta vnitřních závislostí. To je Masarykova „Česká otázka“ i „O naši nynější krizi“, „Havlíček“ i „Jan Hus“. Benešova studie o vadách politického stranictví, Peroutkovo „Jací jsme“, zkoumání Rádlova i Odložilíkova, Werstadtova i Hromádkova. To je zjišťování bodu, kde my stojíme nebo se ocitáme v evropském společenství.

Tyto dvě cesty nejsou náhodné; jsou nutné pro české sociology, novináře, politiky. Je to zkoumání, v jakém světě žijeme a kde v něm stojíme. Je dáno naší geografickou polohou a našimi dějinami. Jsme v srdci Evropy a bylo řečeno, že i jejím srdcem.

Národ a cizí podněty

Kyslík krvi, to jsou ony mohutné duchovní proudy, proudy náboženských, obrozenských, sociálních myšlenek, jež vanou Evropou. Byla to katolická církev, jež velmi brzo obrátila pohanské Čechy a dala světu sv. Ludmilu, Václava a Vojtěcha. Byla to viklefovská Anglie, jež dala vznik ideji husitské reformace. Bylo to francouzské osvícenství a německé herderiánství, jež podminilo obrození národa po habsburském útlaku pobělohorském. A je to myšlenka komunistického manifestu z r. 1847 a ruské revoluce 1917, jež, pomalu klíčíc, vydává v Čechách své ovoce v revoluci 1945 požadavkem znárodnění výrobních zdrojů těžkého a klíčového průmyslu, bank a pojišťoven. Pozorujeme ostře přeměnu, které se těmto myšlenkám u nás dostává: jako by tu procházely filtrem, jež je zpracovává po svém. Je slovy téměř nepostizitelný: je to způsob, jímž reaguje duše národa na cizí podnět. Je dán specifickou povahou českého člověka, dějinným vývojem a zeměpisnými i duchovními vlivy, jež tuto duši formovaly, je dán tím, co TGM kdysi hledal otázkou po smyslu českých dějin.

V české povaze není ryzího theoretisování. Nemáme v dějinách jediného svého theoretika; ti, které máme, rozvádějí podněty svých předchůdců. Nežijeme a nikdy jsme

nežili jen ve „světě idejí“. Francouzům se cizí myšlenka — Francis Bacon, John Locke — mění v myšlenku univěrsální; nám Čechům se cizí myšlenka mění v čin. Hus není jen theoretickým zkoumatelem pravd bible, je daleko více mravním očišťovatelem zlořádů církevních. Masaryk není tak stavitelem theoretického neopositivismu, jako je budovatelem očištěné, reálné stavby nového národního života. V jeho theoretickém díle je mnoho eklekticismu; ale v tom je největší cena jeho životního díla pro národ. Poněvadž vybral to nejlepší, co v dílech myslitelů anglických, francouzských i ruských poznal, očištil to českým poznáním a přetvořil v čin.

Ani v socialismu nemáme českého theoretika, jež byrazil vlastní dráhu. Spíše prakticky než theoreticky rozvíjí se socialistické hnutí v průmyslových částech českých zemí. Přijímá marxovsko-engelsovské základy, volí však vlastní cestu. Tak, jako se Velká revoluce francouzská stává podnětem k osvobozovacímu boji národnímu, k uplatnění práv třetího stavu, dává Říjnová revoluce ruská mohutný podnět k průkopnickému dílu československé hospodářské revoluce, provedené nekrvavou cestou: Důležité hospodářské zdroje se dostávají do vlastnictví nebo pod kontrolu státu. V plánovaném hospodářství bude vedle sebe existovat hospodářský sektor znárodněný, družstevní i soukromopodnikatelský. Při tom však neopouštíme jiný ideový odkaz, k němuž jsme dospěli vývojem: snažíme se o zachování duchovní svobody občanovy a o důstojný typ evropské demokracie, neopírajíci se pouze o jednu vládní stranu. Tak, jako předtím v našich dějinách, i tentokrát se světová myšlenka se mění v československý čin.

Česká otázka

všech dob se tu rýsuje jako otázka rovnováhy života v zemi s rovnováhou jejího zapojení světového: nejen politického, nejen zeměpisného, ale zejména zapojení duchovního. Mezi TGM a Pekařem byl spor o to, zda české dějiny jsou jednotným zápasem duchovním, náboženským, či zda jsou pouhým zápasem národa o důstojnou svěbytnost. Jádro věci je zejména v problému, zda české obrození bylo vyvoláno proudy francouzské Velké revoluce, resp. osvícenství a vlivy Herderovy filosofie, či zda je přímo napojeno na reformační hnutí české. I zde se český problém promítá jako problém evropský; a zůstává jim po celou dobu zápasu o národní svobodu, jež byl veden zprvu vědci, pak literáty, dále politiky a hospodáři a nakonec vojáků-revolucionářů, vždy však jako součást široké problematiky evropské.

Toto vyrovnávání evropské a české duchovní hladiny má svou obdobu i uvnitř národa. Existuje určitá automatická českého stanoviska, jež staví „hlubinu bezpečnosti“ vždy tam, kde je pravý střed současného dění světového. Není to náhodné přelévání nálad, je to pravidelnost, v níž je pevný řád: rozložení sil v národě je u nás vždy takové, aby zvítězila obrodná myšlenka, ale aby jí byl dán tvar, odpovídající charakteru české duše. Ve chvíli evropského výkyvu k nacionalismu zdůrazňovali jsme povinnost obrody sociální. Ve chvíli, kdy mohutná vlna sociálního vyrovnání zaplavuje Evropu, zdůrazňujeme demokratickou tvář země a národní charakter reform. Naše „realistická politika“ nemá nic společného s německou „Realpolitik“, jež volí stanovisko podle toho, jaké je právě rozložení světových politických sil. Naopak. Zdá se, že nejsme dosti diplomaticti: nevyjednáváme, cítíme-li, že smlouvat znamená zadat právu. Není v nás však ani „vlající entusiasmus“, ono bratříčkování kde s kým, v němž se skrývá naděje na cizí pomoc v případě vlastního

nezdaru. Naše spojenectví a přátelství jsou vždy myšlena jako vzájemné služby přátelům v dobách dobrých i zlých.

Naše realistická politika

Je politickou podobou českého duchovního typu, jenž je rozvázný a vyčkávavý, dokud nevidí před sebou jasnou cestu, odůvodněnou myšlenkově. V okamžiku přesvědčení jsme však rozhodní a jednáme do důsledků. Chceme mít především názorové, ideové jasno o tom, pro co se máme rozhodovat; nerozhodujeme se z důvodů oportunity, žádáme si skutečného přesvědčení a mravního odůvodnění. Jakmile však toho dosáhneme, „jdeme do toho“: přecházíme k činu. Nejsme váhaví; vyčkáváme však až k okamžiku, kdy je k akci nutno sáhnout; ale pak jde celý národ s sebou!

Od vzniku německého národního socialismu bylo zřejmo, že je to politická forma, kterou se dožívající svět hospodářského liberalismu pokouší opravdovou sociální reformu nahradit pseudosocialismem. Měl být zastaven vývoj, rýsujiící se od Velké revoluce francouzské k Říjnové revoluci ruské. A právě proto jsme si uvědomili nutnost, provést včas a nekrvavě sociální změny, k nimž dozrál čas; a provést je jako součást evropského dění, předpokládající obdobný vývoj, prudší či pomalejší, v celé oblasti evropského hospodářství. Ono usilování, které Československo uskutečňuje v znárodnění výrobních prostředků, aby ve svých hranicích připravilo pro budoucí generace spravedlivější společenský řád — tak jako kdysi usilovalo o spravedlivější řád Boží, když církevní život trpěl nedostatky — je československým řešením v rámci evropských duchovních proudů. Je to součást evropského dění. Je to ono třídění a prosívání, ale i nové prožívání a rozžihání myšlenek, jež jiskří a uskutečňují se v širokém prostoru mezinárodního společenství. Jde o to, abychom dali svým činem do brý, ne nepovedený v. or. Je jenom otázka lepšího a dokonalejšího provádění těchto zásad, přijatých všemi; v tom je zápas o lepší budoucnost národa.

Kdo dobře prohlédá dějiny Evropy, nemůže nepoznávat jejich jednotu, spočívající na přijetí římského práva a na křesťanství. Každá země reaguje ovšem svým způsobem, specifickým záchvěvem na jednotný kulturní podnět, jdoucí přes hranice zemí. Na gotiku reagovala Francie i Itálie, Německo i Čechy, Rakousko i západní Polsko, každá země po svém; a přece jde o jednotný duchovní proud. A stejně tak u renesance, osvícenství, socialismu. Žádná z těchto obrodných myšlenek se nezastaví u jedné hranici. Jsou beze cla a duch vane kde chce... Thomas Mann, Romain Rolland i Zieromski a Karel Čapek jsou syny téže myšlenky, kterou najdete u amerického Thorntona Wildera: zářivý pohled do lidských hlubin, pochopení pro vážnost a záměrnost lidských osudů, pro symfonii lidské práce. A přece světovi jsou každý z nich tím, co přináší z ducha své země: Romain Rolland smyslem pro myšlenkové okouzlení, jež tkví nad lidským dílem, rostouc z něho; Thomas Mann vědeckou zákonitostí svého dušezpytu; Zieromski oním tepem srdečnosti ryze polské, jež prochívá postavy jeho knih; Thornton Wilder hlubokou láskou k ztavení lidské touze po krásě a mravním řádu v člověku. U Karla Čapka je to onen pragmatismus lidského života, rozvedený do básnického pohledu na čistotu lidského dění a na nehlubokou hloubku člověčí spatnosti. A zároveň ona dávka humoru, onoho jedinečného, ulehčujícího pohledu na věc, jej činí zároveň českým i světovým. Českým, i když tak těžko lze knihou zachytit smavost země, jež jako by se opravdu bála dosyta se rozesmát, a světovým, poněvadž se tu drobný človíček z drobné země troufal podívat na svět s úsměvem nezaujatého a přece prozíravého diváka: onen pohled na Napoleona, jenž se mpoovídá ze svých klukovských her a říká, že často se v něm ozve pocit, že všechno to vládnutí je jen smluvená dětská hra... To je ten malý český přínos světu, dívat se bez kotěurnu na velké věci.

Je něco specificky českého

v tomto malém pohledu na velké věci. Ale i něco, čím český postoj je infikován. Náš středověký vývoj státu byl vývojem k stavovské monarchii; byl stálým, v některých úsecích krvavým zápasem o moc mezi králem a šlechtou a mezi šlechtou a městy. Prožili jsme více než 250 let politického habsburského útlaku; a česká duše si zvykla na jistou malost. Máme nedůvěru a bázeň před velkými osobnostmi. Jiří z Poděbrad byl Panské jednotě příliš silný; Rieger byl své době příliš autokratický; Masaryk příliš zduchovnělý; Beneš příliš světový. Je to reakce „malého českého člověka“, reakce primitivní a nezdravá, ale český pochybovačná a specifická. Vždycky někde v koutku číhá u nás strach před někým, kdo se tyčí nad průměr — zbytek strachu z absolutismu. Jsme v průměru malí; a přece naši vůdcové vyrůstají nad hranice země, stávají se mnohdy postavami nejen českých, ale evropských dějin. Hus, obrovitá postava hledače pravdy, jemuž již nerozumí renesanční kostnický koncil, a který svými myšlenkami zapaluje v zemi velký duchovní proud. Chelčický, hledač Boha a lidství, od něhož vede mošt k Tolstému a k moderní humanitě. Komenský, hledač moudrosti, emigrant, hledající evropskou jednotu ducha, tvůrce moderní výchovy. Palacký, syntéza člověka, vědce a demokratického politika, jenž hledá zapojení českého osudu na osud Evropy, razič cesty na západ i východ. Masaryk, karatel vad národní duše a stavitel chrámu, obzírající duchovní obzor světa a otvírající širokým rozmachem okno do ciziny. Beneš, spolubudovatel světového míru a obránce demokracie, uskutečňující cestou dohody požadavky čtvrtého stavu. Kolik v jejich díle bylo zpracováno i cizích podnětů, ale po českém způsobu myšlení! Zde jsou prosévatele, třídící, ale i uskutečňovatelé evropských myšlenek v české zemi. Je to vědomé či bezděčné vyrovnávání evropské a české duchovní hladiny.

Evropa v tomto pojetí celku není ohraničena předělem latinky a azbuky.

Evropský kulturní celek

v jehož myšlenkovém a prostorovém celku jsme, není jen Západ se svým světem spíše racionálního myšlení, ani východ se světem spíše citovým; svět Karla IV. pohlížel k italskému duchovnímu prameni stejně žízňiv, jako sledoval československé obrození severský pramen Herderův. Ruský realistický román jen prohluboval dráhu dušezpytného zkoumání, na niž se dal o něco dříve francouzský umělec. Při racionalitě Francie a při hřejivosti lidského tepla ruské duše není v nedávne minulosti citovější tvorby nad francouzskou a více logičtější nad ruskou. Je kde dokonalejší dílo objektivity než je Vojna a mír? Jsou díla chvějivější než je dal světu André Gide? Barok Prahy je dílem umělců, příšlých sem z celé Evropy. A přece je český, jiný než lze spatřit v Itálii či v Německu, ve Francii či ve Španělsku. Na společné základně myšlenky evropské vznikl tvar umění, tající český obsah: španělští a italské šlechtici proti stavům Čech. Je v nás svár, rvačka a zápas, ale i úzkost z malosti. My vždy bojujeme proti obsazujícímu cizinci, i když pronikání je nebojovné.

Právě zde si uvědomujeme, že není oddělených světů Východu nebo Západu. Před českou proklamací pro zdeptanou Francii z r. 1871 vykonali čeští vlastenci r. 1868 pouť do Ruska. Je věčné prolínání duchovních proudů ze všech světových stran, jemuž jsme vystaveni. Což není podivné ve světě našich dní, jak myšlenka sociální spravedlnosti a dějinného vývoje, opřená o německou filosofii, byla zachycena svým tvůrcem uprostřed pracujícího města nad Temží, aby vyrostla v ruský osvobozující čin Říjnové revoluce: čin, jenž dále ovlivňuje duchovně celý svět? To je dráha, kterou prodělala nauka Marxova.

A není ještě podivnější cesta, kterou předtím prošla největší idea, již světu dala francouzská revoluce, myšlenka lidských práv? Idea volnosti, bratrství a hlavně rov-

nosti člověkovy, dynamit, jenž vedl nejprve k osvobození třetího stavu Velkou revolucí a později k osvobození stavu čtvrtého, byla prohlášena na mimoevropské půdě, ve Spojených státech severoamerických, o třináct let dříve, než ji pak Evropě začala hlásat Velká revoluce francouzská. Reformace, která se přenesla z Evropy do několika amerických středisek vystěhovalců, promítla si otázku lidské odpovědnosti i do myšlenky lidské rovnosti a přispěla tak, překročivši evropský prostor, na americké půdě k zrození idej, jež je základem celého demokratického myšlení našich dnů.

Toto je nejnovější vývoj, jež my Evropané zaznamenáváme: evropský prostor, jeho duchovní jednota, zasahuje i Ameriku, proniká Afrikou a působí i na myšlenkově mu protichůdnou Asii — z níž čerpalo kdysi evropské náboženství. A zároveň s tímto rozšiřováním evropské duchovní jednoty nabývá myšlenkové proudění i rychlejšího tempa. Svět je dnes větší, než bylo do nedávna malé evropské divadlo, od starověku kulturní jeviště lidstva. Organizace spojených národů zvolila za své sídlo Ameriku, zatím co předválečná Společnost národů sídlila v Ženevě: nezapomenutelnější důkaz, jak politické dění světa se přesouvá, jak se rozšiřuje o nové zeměpisné celky. Čína, jen o desetinu sama menší, než je celý evropský kontinent, je předmětem hospodářského i politického zájmu velmocí snad více, než je dnes Středomoří nebo Německo. Indie vstupuje do mezinárodního společenstva. Evropa stává se nověji menší v očích celého světa, poněvadž jí bude v mnohém vidět z dáli; nebude lze pochopit její drobné územní třenice, sobeckost nacionalismů jednotlivých zemí, její těžkosti hospodářské, dopravní, politické. S tím nutno počítat. Větší mezinárodní spolupráce mohla by v budoucnosti politicky zvednout její váhu. Je podivné rozebírat tuto otázku ve chvíli, kdy svět stojí ještě víc než kdykoliv předtím rozdělen a kdy většina zemí, zničených válkou či okupací, sotva zvedá ruku, aby posunula obvaz na svém čele. Není to stará coudenhoveovská myšlenka Paneuropy. Evropský kontinent nebude stavěn proti „eurasijskému kolosu“ Ruska. Svět je dnes větší než byl, je větší o další kontinenty, o další velké země, jež vstupují do hry. V pojmu evropského celku či jednoty může být zdůrazněna vůle jejích obyvatelů, dospějí-li k dohodě, přispějí v rámci dokonalé, mocné a účinné Organizace spojených národů k tomu, aby morální síly, jejichž kolébkou byla Evropa, myšlenky zde vytvořené a odtud se rozlétnuvší do světa, byly i nadále páteří světového myšlení a aby se dále rozvíjely. Evropská jednota mohla by znamenat vůli přemoci místní obtíže jako jeden duchovní celek v rámci národu celého světa; znamenala by pak i myšlenku větší solidarity vzájemných vztahů hospodářských. Bez altruismu tohoto druhu nemůže se v budoucnu udržeti dobře altruismus vztahů duchovních. Na to Evropa v nedávné době hodně zapomínala a v tom byl kořen zla i počátek ztráty její moci ve světě. Úkol Evropy, zůstat v čele duchovního dění světového, je její úkol dějinný. Jako malá a přece ne nevýznamná součást evropského kulturního, politického i hospodářského celku ani my v Československu na tuto myšlenku do budoucna nezapomínejme. Svět nezůstane navždy rozdvojen.

Cato

poznámky

Být člověkem

Byla by velká chyba a škoda poválečného lidstva, kdyby se spokojilo s vědomím vojenské porážky nacismu a fašismu a kdyby se stále a stále nevracelo k poznávání jejich podstaty, k poznávání sil, které způsobily, že toto násilnictví ovládlo největší část Evropy a bylo vojensky sraženo jen s největším vypětím sil celého téměř světa. Byla by velká chyba a škoda, kdyby někteří čili reportáže o tom, jak diktá-

toři vypadali v nedbalkách, a kdyby si říkali: hle, jak nicotní lidé chtěli řídit osudy Evropy i celého světa! Vypadají dnes nicotně, ale představovali mocnost zla, na jejíž vojenskou porážku musil se svět připravovat a čekat několiik dlouhých a strastiplných let. Dnes je vidíme v nedbalkách; dnes vidíme jejich chyby a omyly, malichernictví a prázdnotu nadutost. Tím spíše je nutno se stále ptát: co jim dalo tak velkou moc do rukou?

A nebylo by také správné vidět v nacismu a fašismu jen případ německého, japonského a italského národa. I Jinde bylo mnoho lidí, kteří se opířili po Hitlerovi a Mussolinim. Byli i u nás. V Německu, Japonsku, Itálii tato hnutí dovedla se zmocnit vedení národa a státu. Jinde byly pekny o jejich kopirování odsouzeny k bezvýznamnosti; Jinde zase se dostaly k moci teprve za světové války, ve stínu Hitlera a Mussoliniho. Bylo by však nesprávné domnívat se, že jsou národy, jejichž vřelostní příslušníci byli a jsou dokonale imunní proti nákaze tímto zlem. Kde jsou pravé prameny tohoto zla? Bez správné diagnózy sotva se podaří léčení poválečného Německa, léčení beztoho obtížné a jistě velmi dlouhé. Je dobře si všimnout hlasů těch, kteří hovoří o vojenské porážce nacismu a fašismu, naznačující tím, že porážka nacismu a fašismu nebude úplná, bude-li provedena jen na úseku vojenském.

Byly doby, kdy se nacismus i fašismus odvolával na to, že s ním jde lid a že za ním stojí lid. Bylo znakem těchto režimů, že si dávaly ráz hnutí lidových, že velmi rády hovořily o sobě jako o socialistem. Nacismus a fašismus dovedli hrát velmi dobře na klavíru sociální demagogie. Snad to nezajímal, ale je tomu tak: lid pomáhal k vládě těm, kteří ho nakonec zbavili všech lidských práv a učinili jen nástrojem svých plánů. Na Henleinem šla zdrcující většina sudetských Němců. Při volbách jistě působil nátlak. Nebyl však takový, aby stačil jako jediný výklad velkého volebního vítězství Henleimova.

Byla to poměrná politická nevděčnost širokých vrstev, která pomohla Hitlerovi a Mussolinimu k moci. Pomáhali mu ti, kterým byla proti srstí a proti myslí demokracie; cítili, že demokracie, které bude dopřáno, aby se vyvíjela. Bude se vyvíjet stále více k demokracii hospodářské a sociální. V tom viděli nebezpečí pro sebe a tak podporovali Hitlera, až byl tak silný, že se mohl obažít i bez jejich podpory a mohl se klidně obrátit i proti nim. Hodně k moci mu pomohli jeho odpůrci svou roztržitostí; hodně mu pomohli ti doma i v cizině, kteří se domnívali, že Hitler bude pomocníkem v jejich plánech. Mnichov a 15. březen nad jiné jasně ukázaly, jak málo věděli západ o pravé podstatě a skutečných plánech nacismu. Poznávat pravé cíle nacismu a poznávat pravé síly, které mu pomohly k moci, nemělo by v poválečném světě zajímat jen historiky. Mělo by to zajímat — a více než dosud — všechny lidi politicky pracující. Je-li nacismus a fašismus opakem demokracie, opakem skutečného socialismu, musí se skuteční demokraté a skuteční socialisté stále vracet k poznávání příčin, které umožnily nástup tohoto obludného násilnictví a stále a stále se ptát, co i v lidech umožnilo tento nástup zla k moci.

Nacismus a fašismus počítaly s primitivními lidmi, s primitivností lidských pudů. Tvářily se lidově, socialisticky, ale uvnitř byly přesvědčeny, že lid si není schopen vládnout, že musí být veden zvláštní vrstvou k tomu vybranou a vychovanou. Pod sociální demagogií skrýval se hluboký despekt k lidu. Celá myšlenka vůdcovská byla toho výrazem a důkazem. Základní myšlenkou goebbelsovské propagandy nebylo říkat lidu a lidem pravdu; bylo to úsilí říkat lidu, co příjemně šustí kolem uší a zať lid je ochoten vzdát se svých práv, aby je přenesl na ty, kteří jeho jménem budou vládnout i proti němu. Zde je také vidět, kde je jeden z úkolů, jak očkovat lidi a lidstvo proti nebezpečí těchto zrudných hnutí: poctivá politická výchova. Poctivá a ušimrná výchova k demokracii, k socialismu. Výchova, která by každého občana přesvědčila, že i on je údem demokracie, že i on je povinen něco pro ni vykonat. Výchova, která by se nechtěla otevřeně hovořit o nesnázích demokracie a socialismu. Výchova k snášlivosti, neboli nacismu a fašismu vyrůstaly z vybičované nesnášlivosti.

Je potřebí — s Wilsonem — zabezpečit svět pro demokracii. Je potřebí výchovy k socialistickému humanismu. K poznání práv, které patří člověku, duchovních i hmotných práv, která každý slušný musí přát jiným.

Už nejstarší lidské báje a pohádky líčí lidský život i život lidí jako ustavičný svár dobra a zla. V každém člověku je takový svár. V některém převládá dobro, v jiném zlo. Snad to už trochu přichází s člověkem na svět, snad to dělá vý-

chova, společnost, povolání, hmotné a jiné starosti a jiné a jiné. A kolem výchovy, ať už je to výchova na školách nebo politická výchova dospělých, je posílit dobrou stranou v lidech a posilovat zlou stranu v lidských srdcích a myslích. A právě proto je potřeba všimnout si příčin, které vedly k nacismu a fašismu, abychom znalice je, mohli dobře zaměřit výchovu mládeže i dospělých. Jen tak se podaří tak potřebná výchova nového člověka. Nebude snadná; rozhoané ji nelze nahradit politickou agitací, která — aniž často o tom vi a aniž o to usiluje — vede tam, kde nechceme být. Politická agitace tak, jak ji kolem sebe vidíme, nepřispívá k skutečné politické vzdělanosti. Ve snaze přiblížit se lidu, získat, líbit se, libuje si v politickém zjednodušení a v hlásání nenavistí jedněch proti druhým. Bylo by dobře velmi vážně se zamyslet nad tím, jak u nás vyrostla od května 1945 politická nenavist; tato krivka šla u nás ze všech snad nejstrměji; domysleme, jaké u nás bude prosíředi za dva, za tři roky, půjdeme-li dále tímže tempem!

Výchova lidstva otřeseného dvěma světovými válkami nebude snadná. Je-li základním znakem meziměstských vztahů stále větší odcizování, stále větší nedůvěra, není to v lidech a mezi lidmi lepší. Přibývá těch, jejichž důvěra, víra v život, je otřesena v základech. Přibývá těch, jejichž důvěra a víra v možnost soužití lidí v dobrem po dobrém, je hluboce zviklána. Přibývá těch, jejichž pohled do světa, pohled na lidi je hluboce ztulen.

Je dobře si vzpomenout, jak nacismus velebil boj jako přirozený úděl lidí, jak velebil válku jako docela běžný prostředek vyrovnání sporů mezi národy. Tento nacismus mohl najít odhlas v duších, v nichž vymizela důvěra a víra v možnost jiného poměru mezi lidmi a národy, než je boj a válka. Po válce nestačí jen, když demobilisují vojáci. Je potřeba, aby demobilisovali také lidské mysl, lidské duše, aby si uvědomily, že základem pevného míru je také kus míru v duších, důvěra jedněch v druhé, víra v možnost pokojného rozvoje, víra v možnost spolupráce.

Po jedné válce, která u srovnání s dvěma světovými válkami vypadala jako malá šarvátká, bylo řečeno, že ji Němci vyhráli učitelé. Dvě světové války prohráli Němci také učitelé. Ne snad jen učitelé z obecných a jiných škol — aťkoliv i ti nejsou bez viny — ale ti učitelé, jejichž povinnost bylo dát Němcům životní smysl a cíl. Vedli Němce k takovým představám o jejich poslání a úkolech, že musili být nekonečně poslušni, když chtěli svoje představy o svém poslání uskutečnit sbrání. I mír, trvalý mír vyhrají učitelé. Od učitelů na školách nejvyššího typu, kteří půjdou ve šlépějích starých kantorů, kteří nejen učili, ale také vychovávali, až k učitelům, kteří přemýšlejí o poslání národa a přesvědčují o něm své žáky. Po vojácích mluví dnes diplomaté, kteří při tom mají časté porady s vojáky. Je potřeba, aby více hovořili učitelé, vychovatelé. Nejen na školách, ale i v politických stranách, církvích, obcích, mezi mládeží i dospělými, v městech i na vesnicích. Ti by měli přemýšlet, co vše vedlo k tomu, že kus světa se dostal pod vládu zla, nacismu a fašismu; poznali by důležitost a naléhavost výchovy k socialistickému humanismu. K výchově být člověkem! Jak je to prosté! A přece je to malé knubíčko, z něhož je možno rozmnožovat stále a stále nová a nová vládna, mlčky podléhá, co by mělo být, jak by lidé měli být vychovávaní, vedeni, přesvědčováni, aby mezi sebou byli lidmi mezi lidmi. Nehledějme v humanitě velkou uženost; hledějme v ní prostou vznešenost: být člověkem.

V. G.

Vzpomínka

Ministru Nečasovi odhalili v jeho rodném městě pamětní desku.

V předválečném českém politickém životě byl Nečas opravdovým zjevem, který naráz upoutal; kdo se s ním dal do řeči, kdo ho jen trochu poznal, odcházel s otázkou v duši: jak se tento dobrák dostal do politiky? Jak se mohl tento člověk s bezelstným očima stát poslancem a pak ministrem? — A zase jiní lidé říkali: vidíte, že to jde a že to není tak zlé; není to tak, jak se domníváte, že dobrota srdce a politická činnost se navzájem vylučují! Právě Nečas ukazuje, že to jde, že však záleží na člověku, aby to dovedl. A Nečas to dovedl. Byl dobrák, jakého hned tak nebylo. Mnoho anekdot se vyprávělo, jak to s ním uměli na Podkarpatské Rusi; vyslechl je a pak prohlásil, že lépe je dát se napálit než napálit druhé. To bylo v době, kdy schopnost napalovat byla některými skoro povyšována na základní schopnost politikou; proto se také mnozí divili, jak ten dobrák Nečas se mohl dostat do politiky a jak v ní mohl vydržet. A on v ní vydr-

žel a udělal v ní mnoho prospěšného. Dlouho budou ministerstvu sociální péče vzpomínat na jeho dobrotu srdce i pilnou práci, na jeho vřidnost i odborné znalosti. Byl dobrák, ale dovedl jasně, nesmlouvavě říci svoje stanovisko. Byl demokrat životem. Byl socialista životem. Dovedl jít proti proudu, když toho bylo zapotřebí. Dnes bychom řekli: socialistický humanista. Člověk, jemuž socialismus byl potřebou srdce, života, základním přesvědčením, nutností. Člověk, který prakticky ukázal, že dobrota srdce a veřejný život, účinná laskavost a politický život se nevylučují. — Masaryk se zlobil na hodné lidi, kteří jsou hodní, ale nic víc. Nečas byl z těch hodných lidí, který vlastním životem říkal: hodní lidé, nebojte se jít do politického života! Není to tam vše takové, jak to mělo být, ale vezme-li se rozum do hrsti, jde to, i když člověk má dobré srdce. A v tom je příkladem, jehož účinnost nepominí jeho odchodem za těmi, které měl tak rád. V. G.

Abychom si rozuměli...

Můj článek »Sabotéri a horlivci« v 13. čísle Dnešku vzbudil odezvu v časopise »Národní revoluce«, kde autor se diví a s obavami pry pozoruje, jakými proměnami prochází hodnocení postoje českého lidu za okupace a ze typickým pro to je dotčený článek, jehož autorem pry je — bohužel — bratr, člen SNR. Jde mi tedy především o toto »bohužel«, odpovídám-li na tento článek, neboť vzhledem k listu a k autoru je příliš závažný, abych ho přešel mlčením.

Především nelze z mého článku vyvodit, že »litují utrpení kolaborantů a přísluhovců«. Článek chtěl být jen příspěvkem k posouzení rázových situací za okupace. Ale tvrdím, že se případy nemohou posuzovat šablonovitě, nýbrž s přesností a jemností až vědeckou. Není tu už místa pro přímocnost bojovou, kde i neviní musí přinést oběti, octnou-li se v bojovém poli a v dráze střel. Jde o takové očisťování národní společnosti, které by natolik ozdravilo mravní život, aby z něho vyrůstaly lepší plody radostnější práce. Soudím, že v tom směru naše lidové soudní tribunály udělaly práci dobrou, i když tu a tam se vyskytuje nějaká nespokojenost. Nemám zájmu na tom, abych se zastával kolaborantů, a také jich nelituji, je-li kolaborace opravdu prokázána a byli-li především z důvodů nucených. Neboť i tu je nutné rozlišovat. Vždyť jsme vlastně kolaborovali všichni. Komupak na př. z profesorů bylo přijemné, musil-li vyučovat stále jen zeměpisu velkoněmecké říše a o ostatním světě se ani nezmínit, takže musil všelijak hledat příležitosti, aby tam vpašoval poučky o životě svého vlastního národa? A podobně v dějepisě a jiných předmětech, při vyučování německé všech zaměstnaneckých kategorií, při pozlíných dávkách, sběrech a j. Tyto věci tvořily ovšem jakési kolaborantské drobnosti a nebyly tak na očích, jako byl třeba umělec, který už tím, že vystoupil v německé nebo Němci režimované roši, jevil se v očích milionů našich lidí jako zprodanec. Co chtěl jsem však článkem říci, jen, že je potřeba hlouběji se dívat do věci a neodsuovat paušálně. Definitivního úsudeku jsem se zdržel, byly to jen poznámky na okraj problému.

Tím, co jsem řekl, nemůže být nijak pokřiven správný postoj našeho národa k odboji a správné chápání národní cíli. Vždyť bych tu dělal do vlastního hrizda jako jeden z organizátorů domácího odboje. Že opravdu některé věci se dělat nemily, může být stonásobně potvrzeno. Ovšem bylo potřeba umět rozeznat fakta, skutečná se cíti. A tu se někdy velmi těžko nacházelo měřítko. Někdy byl člověk zaskočen hotovými událostmi. Jako tak mnozí, kteří měli přijímat vnučované úndy. Přijali-li je a vykonali v nich mnoho užitečné práce pro české lidi a třeba i dokonce pro český odboj, pak si jich vážim. Byli-li jim však jen pohodlným útlakem před vichrem nacistické policejní litice, pak jimi opovrhnuji. Právili autor článku v N. R., že »přísnější požadavky byly kladeny na ty, jež si národ postavil na přední místa v životě...«, tu je třeba tuto jinak správnou hesi popravít jen v tom smyslu, že na ta místa za okupace je nestavěl národ, nýbrž Němci. Každý dobrý voják, každý dobrý partyzán, každý dobrý politik m u si prostě počítat jen s možnostmi, které se naskytají. Proto jsme se nemohli pustit sami do války s Německem, proto jsme nemohli sami v domácím odboji podnikat něco většího, proto i Sovětský svaz musil učinit dočasnou smlouvu s nacisty. A nám, národu malému, přece i v odboji záleželo také na tom, aby národní síly byly zachovány co nejsvěžeji, abychom se z těch morových ran mohli po válce co nejrýchleji a nejdokonaleji zotavit. I když jsme leckdy jako Vilém Tell musil poslechnout zpupnosti Gesslerovy, zbývali šipý jsme ukrývali, abychom se také ještě dostali ke slovu.

Boh. Černý

Neslibujeme, ale přinášíme

první československé nylonky — perlonky

Tato prostá, ale vysoce účinná reklama objevila se v nedávných dnech v prodejních punčoch fy Kunert, nár. podnik z Varnsdorfu. Dlouhé řady zákaznic čekajících před hody do prodejen upomínají na stejný obraz, o němž jsme četli, když byly dány na trh první nylonky v Americe. U nás jsou však fronty čekajících žen klidnější; není boj o místo a nejsou z toho dopravní poruchy. Nás však nezajímá celkem všední obraz před krámy, nýbrž něco jiného: druh reklamy.

Nic nového — a přece! Jak mlčlivě svědectví úspěšné práce, zdárného, pružného a odborného vedení podniku! V jeho čele jsou asi zkušený obchodník a průmyslník, smíme-li užít starých termínů pro nové směry. Zmají psychologii kupujícího. Vědí, že v obchodě platí odjakživa výhoda prvního, kdo na trh přijde a kdo lépe slouží. Proto ta odezva v zákaznictvu, jak jí kolem sebe pozorujeme.

Přitísť jsme si zvykli pod vlivem plánování mluvit a psát v budoucím čase, co všechno bude, až to bude. V mnohých případech zůstává zatím jen to „bude“; slibovaného uskutečnění nevidět. Co jen bylo na př. řeči o mechanizaci zemědělství a slibů v té věci — a jak těžce získává zemědělec stroj nanejvýš potřebný. Jak budoucí čas slibů moří státní a veřejné zaměstnance. A kolik takových neuskutečených „bude“ bychom našli jinde!

„Bude“ pozbývá svého reklamního účinnu, jakmile se čas mezi ohlášením a uskutečněním protáhne přes očekávanou délku. Nejen že ztrácí svou sílu napětí v očekávání nabíto, jež vždy do určité doby vyprchá, ale co horšího: místo kladu vyrůstá pak v obecnstvu zápor, místo zájmu zklamání, nedůvěra, nezájem. Chcete něco horšího nad to?

Kolikrát se zdůrazňovala realita v povaze českého člověka. Ano, našemu člověku hovoří takovýto způsob: ohlašujeme a hned pláíme: nikoli ohlašujeme a na plnění čekáme. Proto vítáme onen počin Varnsdorfských jako poselství jiného názoru, jiné praxe. Věříme, že s takovou by se náš národně-průmysl jinak zvedl než dosud. A s ním naše životní úroveň.

Názorový vývoj a názorová salta

Změnit názor není nic nečestného, je-li změna názoru motivována argumenty vnitřního vývoje. Když takový Emil Svoboda na příklad dospěl v posledních filosofických pracích k marxismu, nikdo, kdo E. Svobodu zná, neodvážil se pochybovat o vnitřní opravdovosti jeho myšlenkové cesty a každý opravdový člověk musí s respektem a úctou sledovat tento myslitelský vývoj a hluboce se nad ním zamyslet. Když však někdo, kdo před válkou byl agráříkem proto, že jeho ministerský šéf byl také agráříkem, je dnes členem komunistické strany, nemůžeme se na takovéto překuklení dívat bez ironického úsměvu, vždyť šéfem p. Překukleného dnes je zase komunist. Těch bývalých agráříků tak zvaných pokojových je dnes v komunistické straně zvláště velké množství — zejména mezi úředníky. Jsou to lidé, kterým nelponuje idea, ale moc, lidé, kteří, kdyby se zítra stal ministrem vnitřní pan dr. Chudoba, začnou chodit do kostela a pohnou se do lidové strany. Řekni mi, čeho chceš dosáhnout, a já ti povím, jakou máš politickou legitimaci. Je zajímavé, že právě takoví straníci bývají obyčejně nejhluchnější. Nejhluchnější a k druhým nejméně snášenliví.

J. Zhor

Strana nad stranami

Volal po ní Masaryk, říkal jí „strana slušných lidí“ a chtěl ji organizovat z lidí všech politických stran i z lidí mimo politické strany, organizovat ji bez legitimací a odznaků, bez členských schůzí a bez příspěvků upřímnou dohodou o několika zásadních otázkách, jež v politice člověka „slušného“ oddělují a odlišují od člověka „neslušného“. Kdyby byl Masaryk mezi námi, volal by po této straně nad stranami ještě důtklivěji a výmluvněji než činil za svého života. Zauvažujme o tom, jak by asi znělo programové desatero této strany, která se nikdy formálně neustaví a před kterou P. T. sekretáři stran jestvujících nemusejí proto míti zbytečné obavy. Tato strana nad stranami nikdy nebude rozdávati mandáty, nikdy nebude zabírat nejkřásnější paláce a domy ve městě k svým kancelářským účelům a nikdy nebude nikomu opatřovat s inkury. — S hlediska praktického je to strana naprosto nebezpečná, tož budíž nám dovolen aspoň akademický rozhovor o jejím programu:

1. Tož první bod programový — úcta k poctivému přesvědčení všech druhých, úcta, jejíž výrazem je občanská snášenlivost a nejuprávnější snaha s těmi druhými se rozumně domluvit a dohodnout. Nemusím míti vždy pravdu, pravdu může míti i můj politický rival — musí mne však o této pravdě přesvědčit, přesvědčit ne hrubým slovem, násilnickou pěští nebo výhrůžným samopalem — přesvědčit věcným argumentem, jako já se snažím věcným argumentem přesvědčit jeho. Cíl: demokracie je diskuse, demokracie není proti klacku používaný klacek.

2. A druhý programový punkt: Na každého člověka se především dívat jako na člověka a Čecha, ne jako na straníka. Zaktualizovat známý výrok Husův a hlásati vždy a všude, že poctivý komunist je mi milejší než nepoctivý národní socialista, a ovšem i naopak. A nehlásati jen tuto zaktualizovanou Husovu devisu — vyvozovat z ní taktéž vždy a všude praktické důsledky. Být pro očistu ve vlastní straně, aby byl člověk legitimován žádat očistu i u těch druhých.

3. Respektovat odbornost a vážit si odborníků. Nevěřit pověře, že odborníka udělá z něho politická legitimace.

4. Jednat především podle příkazu svého svědomí a ne podle toho, co mi nadiktovat nebo chtějí nadiktovat politický sekretariát. Stranické kázeň nesmí znamenati resignaci na vlastní rozum. Stranické kázeň nesmí značiti rozchod s hlasem svědomí. Jsme přece národ Husův, a stranickou církví, ani tou cizí ani svou vlastní, se pro své přesvědčení upálit nedáme. A nedopustíme také, aby pro své politické a opravdové přesvědčení byl náš či jinou straníčkou církví upalován někdo jiný.

5. Dvě zásady nemilosrdně potírat: Účel světi prostředky a moc jde nad právo. Slušný člověk nebojuje prostředky neslušnými — a slušný člověk respektuje existenci právního řádu a věří nadto i v existenci právního řádu a věří nadto i v existenci vyšší spravedlnosti.

6. Zavrhnout dvojí movátku, jednu, jež platí pro mne a mou stranu, a druhou, kterou se mají řídit ti druzí.

7. Považovat tisk, rozhlas i film za Jary od Pánaboha, a ne za nálezy pekla, jimiž by bylo dovoleno porušovat všechna boží přikázání.

8. Věřit, že dobrý nápad může přijít i od mého odpůrce.

9. Nečíst jen tisk své strany, sledovat i, co říkají ti druzí.

10. Nebát se a nekrást!

Jiří Zhor

Vynálezavost

Záleží nám velmi na tom, abychom hodně vyváželi. Záleží však na tom, co vyvážíme. Je rozdíl, vyváželi-li někdo dříví, jak se v lese porazí, či vyveze-li sávební dívo nebo nábytek, nebo papír nebo umělé hedvábní, vyrobené z celulózy lesního dříví. Lépe je na tom vždy ten, kdo vyvážá zboží, na kterém je velký podíl práce. Čím větší podíl práce na výrobku, tím lépe je na tom stát, který takové výrobky vyvážá. Po té stránce nejlepší vývozem jsou patenty a licence. To není vývoz surovin; to je vyvážení dobré nápady, zdravé myšlenky a za ty přicházejí cizí peníze. Nebyly to malé miliony, které jsme musili platit za cizí patenty. Musíme mít svoje patenty, což znamená: svoje vynálezce, kteří by pracovali pro domácí potřebu a jejichž patenty bychom mohli vyvážet. V posledních dvou letech bylo možno v tisku číst o mnohých vynálezech, které v různých továrnách udělali zaměstnanci, kteří u různých strojů přemýšleli, jak by je zdokonalili, jak by je nahradili lepšími, dokonalejšími. Některé závody se snaží, aby udílením odměn, jež jsou úměrné zisku, kterého dosáhnou užitím vynálezu, zdokonalením při své výrobě, podporovali tuto inkubativní činnost zaměstnanců. Potřebujeme ji už také proto, že nám záleží na tom, abychom učetřili pracovní síly, stroje, hodnoty, všude, kde se to jen dá. Jsou vynálezy, které — jak říká nadpis jedné knížky — mění svět. Ale je spousta vynálezů, které sice nemění svět, ale hodně pomohou v dílnách továrnách na poli. A bylo by dobře, kdyby tato činnost drobných vynálezců byla podporována více než dosud. Snad by hodně pomohlo, kdyby tato činnost byla dobře soustředěna, aby nespadala, aby drobní vynálezci věděli, na koho se mají obrátit, jak se vedlo těm, jejichž myšlenka ukázala svoji životnost, atd. Bylo by snad dobře, kdyby různé instituce, které mají na věci zájem, ať již je to ÚRO, různá ministerstva, patentní úřad, Masarykova akademie práce, inženýrské korporace, Svaz vynálezců a j., se sešly a pojednaly o tom, co už se v tomto oboru dělá, jak by se měla další práce rozdělit, co by se mělo dělat, aby rychle se oddělily zdravé nápady od hluchých, které drobné vynálezy by bylo možno hledat vypsáním drobných sou-

těži, jak pomáhat drobným vynálezům, aby mohli svoje myšlenky vyzkoušet, jak by si mohli dát udělat potřebné modely atd. Dělá se tu porážku dost, ale dalo by se dělat ještě více, když různé korporace budou o sobě navzájem vědět, když někdy vyjde drobná publikace, která upozorní, jak důležitá je práce drobných vynálezců, která by upozornila, co se mělo vynaleznout, zdokonalit, který podnik má zájem o nové podněty a návrhy. Vynálezci, i drobní, dávají dohromady velký kapitál. Ten je možno zvětšovat dobrou organizací a podporou. Tato podpora se mnohonásobně vrátí. Bude nutno se učit i z neúspěchu.

V těchto dnech byla v novinách zprávička o konci domova mladých vynálezců v Tloskově u Neveklova. Nezdár dobré myšlenky. Nezdár, který nesmí odradit od úsilí uskučnit zdravou myšlenku jinde a snad i jinak. Palackého slova o tom, že kdykoliv národ český vítězil, dalo se to spíše převahou ducha, platí i v oblasti technické. Technika není jen svět sil a hmot, není to svět, který je protějškem světa duchovního. Také technika je duch v akci. Vynálezavost je duch v akci. Jiní se na tomto poli velmi činí. Jen se na pří. podívejme do Švýcarska! To už není jen země, která vyváží hodinky, emeniálský sýr a čokoládu. To je země, která vyváží velké a velmi drahé obráběcí stroje, které pak v různých továrnách — i u nás — ukazují návštěvníkům dlouhým vysvětlováním, jak jsou ty stroje přesné a také — drahé. Švýcarsko dobře ví, že nemůže vyvážet normální stroje, že nemá suroviny, hlavně železo a koks. Proto vyváží — jakost.

Nebylo by dobře říkat, že se naše technika nečiní. Činí se a činila by se ještě víc, kdyby její úsilí technické nebylo bržděno četnými vlivy ne technickými. Je však potřeba tento fond technické schopnosti siále a stále zvětšovat. Dělaží to jiní a mají k tomu velké prostředky. Tím spíše to musíme dělat i my a máme-li k tomu méně hmotných prostředků, musíme to vyrovnávat dobrou organizací a krajní pečlivostí.

V. G.

Stranictví

Ještě před rokem jsme se málo starali o to, z jaké politické strany jsme vyšli a jaké strany u nás budou. Většina z nás přijala seskupení čtyř politických stran, které je zákla. dem našeho dnešního politického života, s určitým překvapením a rozpaky, i když jsme si vložili, proč došlo právě k tomuto seskupení a ne jinému. Mnozí předtím doufali, že se udrží národní jednotka bez politických stran, aniž uvážili, může-li taková národní pohoda a shoda vydržet opravdu delší dobu. Jiní věděli, že politické strany jsou nutné; ale přemýšleli o jiných možnostech. Vždyť na příklad v socialistickém táboru bylo myslitelné i docela jiné seskupení, zcela nové strany, nevážící se na ty, které byly již v první republice a které svými kořeny jdou až do minulého století. Někteří přemýšleli o dvou stranách, jiní o levici, středě a pravici; odtud rozpaky při nástupu čtyř politických stran, i když byly marněny tím, že četní se vraceli do „své“ strany, mezi své.

Ale to už je první úskalí; vracíme se v mnohém k starému stranickému sváření, a to právě v době, kdy na všech stranách stojíme před zcela novými úkoly. Slyšíme siále o budování republiky. Nejde o nějakou nástavbu, přístavbu, o opravy tu neb onde. Jde o nové základy k stavbě, která potrvá řadu let. Co s pohraničím? Jak provádět znárodnění průmyslu? Jak upravit měnu? Jak přeměnit průmysl? Jak změnit zemědělství? Na čem se dohodneme se Slováký? Jak se změni hranice? Jak to bude se zahraničním obchodem? — Potěžkojte každou z těchto otázek: každá stačí na léta. Což znamená, že na léta nemůžeme mnoho sil ztrácet stranickým hašteřením. A proti tomu si se. stavme úměru: když za půl roku se naše politické strany hodně odcizily a hodně dostaly do sebe, jak budou od sebe za dva, tři roky? To by znamenalo, že k uvedeným a ještě jiným těžkým otázkám bychom musili připojit ještě další, závažnou a snad i osudovou. Jisté je nepomohlo kázání o všenárodní nemastnosti. Ale je dobře uvažovat o mezích stranictví, o smyslu stranictví. Nikdo rozumný si nepředstavuje, že politické strany budou vedle sebe sedět tiše jako slepice na hřadě. Kvas mezi politickými stranami i v nich teprve začíná, neboť není možno v dnešních politických stranách vidět konečný obraz českých i slovenských politických sil. Je tu mnoho nehotového. Ale už v počátcích je nutno dbát, aby strany si byly vědomy toho, že nejsou cílem, ale prostředkem. V demokracii musí být politické strany. Z čehož nelyne, že české i slovenské stranictví musí být právě takové, jak o tom mluví první stranické rozběhy, přestřelky a šarvátky. Potřebujeme vzdělaného stranictví, které

má úctu k přesvědčení druhého, které se vyhne sektářství, stranictví oddané myšlence, ale které přitom je kritické a sebekritické. Není těžké se pro různost názorů rozejít; je však obtížné při různých názorech najít společné, lnni poctivě přijatelnou pro zúčastněné.

Několik měsíců už ukázalo, že naše stranictví je silně zatíženo sklonem do minulosti, k minulým chybám. Bylo by chybou, kdybychom si z mlauosti našeho stranictví přimášeli jen chyby. Jde o to, aby v každé straně se našlo dosti lidí, kteří hned v počátcích by usilovali o lepší politické stranictví, o onu — Masarykovu — neviditelnou stranu lidí opravdových a myslících, bez níž viditelné organizace nám nestačí.

V. G.

politika

Ještě propaganda, která zabíjí

(K odpovědi Jiřího Sládka, generálního tajemníka Svazu přátel SSSR v ČSR, v č. 19.)

Vážený pane generální tajemníku!

Žádáte mne, abych Váš dopis přijal tak, jak je míněn, ale priznám se Vám, že mi není bezpečně jasno, jak je doopravdy míněn. V úvodu dopisu sice tvrdíte, že mne chcete považovat za člověka, jemuž záleží na tom, aby naše spojenectví se Sovětským svazem bylo co nejpevnější, že chcete věřit v moji upřímnou snahu prospět věci, ale pak se postupně trochu rozhnujete a staváte se citelně nevlídnějším a nedůvěřivějším. Vytykáte mi, že trpím nepřírozenou asociací představ, žádáte mne, abych odložil své stranické brýle (tohle doporučujete V y mně!) a nakonec už vysloveně pochybujete o tom, zda nepatřím mezi lidi, kteří usilují o to, abychom si prý nesedli na ony dvě židle, mezi které jsme spadli v době Mnichova. A tak Vaše snaha, kterou jste na počátku proklamoval, t. j. snaha považovat mne za člověka dobré vůle, neměla dlouhého trvání, neboť to, co jste mi všechno v závěru přiřil na záda, svědčí o tom, že mne přece jen v skrytu svého srdce považujete za vychytralého opatrníka, který se v té východnicko-západnické mele tváří trochu rozpačité a nechce jasně priznat barvu.

Má-li mít naše debata vůbec nějaký smysl, pak v jedné věci mi musíte věřit: Naše místo je jedině v nejužším spojenectví se Sovětským svazem, který je jediným bezpečným garantem naší národní samostatnosti proti německé zátopě! Před málo týdny jsem právě projel napříč celým Německem, předtím jsem měl příležitost prostudovat řadu nejtajnějších nacistických dokumentů v Norimberku i u nás — snažně Vás prosím, nedomnívejte se, že správný politický závěr z takovýchto zkušeností dovede učinit jedině ten, kdo je přesvědčeným komunistou!

Vždyť kdybyste mi opravdu věřil, že u p ř í m ně dobrý poměr celého našeho národa k Sovětskému svazu mi leží opravdu na srdci, musil byste pochopit, že právě tato málo povzbudivá fakta a zkušenosti mne vedly k napsání mého článku. Právě proto, že jde o existenční otázku celého národa, nesmíte si vy, komunisté, činit monopolní nárok na to, abyste z dobrého chování vůči Rusku rozdávali známky, osobující si ovšem pro sebe bez dalšího známku výtečnou. V dobré jinak snaze propagovat sovětské Rusko, děláte h r u b é c h y b y, které škodí a odpuzují ty, kteří nepřisahali na komunismus a kterých je v tomto státě většina. Tím, že ztotožnujete zájem Sovětského svazu s komunismem, komplikujete věc a posuzujete širší mezinárodní zájmy sovětského Ruska, při nichž musí otázka komunismu, zejména v této osudové chvíli Evropy a celého světa, ustoupit do pozadí. Jen tak je možno veliké a dá Bůh plodné spojenectví slovenských národů postavit na solidní basi a ochromit skutečnou reakci, která proti sovětskému Rusku a jeho spo-

jeneckému systému nepochybně pracuje a z Vašich chyb plně těží.

Vytykal jste mi mé stranické brýle. Nuže, prosil bych Vás opět upřímně a snažně, abyste mi věřil, že rozhodující činitelé strany, ke které náležím, považují spojenectví se SSSR za něco, o čem se vůbec nediskutuje. Nemohou ovšem souhlasit s tím, aby se na př. tato věc stala monopolem jediné strany, k níž Vy náležíte, a aby tato strana autoritativně předpisovala, jak se toto spojenectví má v praxi provádět a propagovat. Dokonce již pak nemohou souhlasit s tím, aby na př. z prostředí Vaší strany byly sovětskému tisku dodávány tendenční zprávy a aby byli denuncováni lidé, jichž vážný a státnický postoj k těmto životním našim problémům je mimo všechnu pochybnost. To je také propagace, která zabíjí!

A teď bych rád vytkl několik vyslovených nesprávností ve Vaší odpovědi:

1. Tvrdíte, že v naší mládeži zůstaly stopy goebbelsovské protisovětské propagandy. Nemohu s Vámi souhlasit. Vzpomínáte na Frankovy výstavy sovětského »raje« a »Velikosti Německa«? Já mohu potvrdit, že právě ta mládež, která dnes prchá z hodin ruštiny a která byla tehdy donucena, aby ony dvě výstavy zhlédla, tropila si z nich takovou švandu, že jsme trnuli, kdy gestapo zakročí a zavře onu mládež i s jejími profesory.

2. Tvrdíte, že přátelský poměr k Sovětskému svazu byl kdy s výhradně záležitostí komunistické strany. Máte-li na mysli první republiku, pak jste přehlédli, které to byly politické strany, které stály bezvýhradně za tehdejšími ministry zahraničních věcí, když s úspěchem prosazovali uznání sovětské vlády a když připravoval velkou alianci Rusko—Malá dohoda—Francie, pro niž v Marseille vyteklo tolik krve. Neklame-li mne paměť, byla tehdy strana Vaše v ostré opozici. Vidíte to, jsou to ty Vaše stranické brýle, které nejsou vůbec s to rozlišovat věc Sovětského svazu od věci komunismu.

3. Mluvíte o špinavém podzemním kanálu šeptané protisovětské propagandy, která prý mluví o špatné sovětské rudě, o špatných filmech, a dokonce mne omlouváte, že jsem psal o Sovětském svazu jako o hospodářském partneru, který je na jednom z posledních míst tím, že jsem to psal v době před zájezdem vládní delegace do Moskvy.

Tady jsme zase u oné nekritičnosti, kterou jsem našim komunistům vytykal, dovoláváje se Havlíčka a Masaryka.

Tedy vězte, pane generální tajemníku, že sovětské ruda je skutečně podřadnější kvality než na př. ruda švédská, vězte dále, že některé sovětské filmy, které Vás tisk do nebe vynášel, byly přímo trapně špatné, a konečně vězte, že podle posledních výkazů za měsíc červen bylo sovětské Rusko v pořadí na desátém místě v dovozu, a na osmém místě v odběru našeho zboží. Hodnota dovozu nečinila zdaleka ani jednu třetinu dovozu z USA, a malé Švýcarsko odebralo od nás v téže době zboží v hodnotě o 100 procent vyšší, nežli SSSR. Při tom je ještě také velmi důležité, co dovážíme a vyvážíme ve styku se Sovětským svazem!

Odložíte-li své stranické brýle a stanete-li se na chvíli objektivním Čechoslovákem, dojdete snad k nutnému závěru, že tento smutný fakt neodstraní žádná vládní delegace, neboť je bohužel jisto, že Rusko je dlouhým zbrojením a strašnou válkou na svém území vyčerpano a že určité suroviny vůbec nemá, stejně jako nesporným faktem zůstává, že naše průmyslová země se neobejde bez surovin, nemá-li se zastavit nebo alespoň zpomalit chod našich továren, což nezadržitelně znamená snížení životního standardu celého národa. Kvitujeme s povděkem snahu našich i sovětských činitelů, aby naše vzájemné obchodní styky byly rozhojny, buďme vděční za znamenitou pomoc, kterou nám Stalin přislíbil, ale buďme si vě-

domi, že jde o pomoc dvou válkou ožebračených a zkrúšených bratrů a nepředstírejte si, že běh našich továren je tím zajištěn! Pšenici, kterou nám Rusko přislíbilo, zachráníme lidi před dalším strádáním, které nám jinak hrozilo, ale problém našich surovin zůstává nerozřešen.

Což není možno o takových věcech mluvit klidně? Budete snad ocholen podezřívát mne z reakcionářství jen proto, že jsem se osmělil konstatovat smutný fakt, že Rusko je v mnohých směrech na tom zrovna tak špatně jako my a jako ostatně většina evropských států? Rozdíl mezi námi je ten, že Vy — komuniste — se domníváte, že sloužíte věci sovětského Ruska, když pomlčíte o jeho slabínách, já naopak jsem toho názoru, že národ tak politicky vyspělý, jako je národ náš, snese lépe tvrdou pravdu, která je řečena hned, než zklamání, které se musí dostavit později po sladkých slovech nebo i jen po záměrném mlčení! O tom, která metoda více slouží zájmům našeho spojení, se asi bohužel spolu nedohodneme!

4. Teď přicházím k bodu, při němž — promiňte — trochu pochybuji o Vaší upřímnosti. To jsou ti Američané před Prahou za květnové revoluce r. 1945. Prý mně ani Vám nejsou známy důvody, pro něž považovali za nutné počkat v Plzni. Především nečekali jen v Plzni, nýbrž dokonce v bezprostřední blízkosti Prahy, za druhé čekali proto, že již předtím překročili dohodnutou okupační zónu a Rusové protestovali, majíce pochopitelný politický zájem, aby jejich okupační zóna nebyla zkracována, zejména když šlo právě o Prahu. To jsou věci dnes tak známé a ostatně tak samozřejmé, že v tomto bodě mám pochybnosti, zda je s Vámi vůbec upřímná diskuse možná. Naznačil jsem také ve svém článku, že stanovisko sovětské je pochopitelné, a věřím, že by se před naší veřejností dalo docela dobře vysvětlit a obhájit. Tvrdím však, že historicky nepřesné tvrzení, že jediné Rudá armáda zachránila Prahu, je nedůstojným podezřením našich vlastních sil a zlehčováním pražského povstání. Tím spíše, že mnozí účastníci, kteří hráli rozhodující roli v tomto povstání, dnes tvrdí, že kritická situace byla příznivě zvládnuta již před příchodem Rusů. Přitom nechci rozvádět smutný fakt, že naši letci v Anglii nesměli vzlétnout Praze na pomoc. Velkolepé výkony Rudé armády za poslední války, mezi nimiž obsazení Prahy je pouhou epizodou, nepotřebují legend! Legendy jsou nebezpečné zejména v národě, který prodělal rukopisné boje a myslí kriticky! Věřím opět, že slouží lépe sovětskému Rusku, kdo se snaží o historicky správné vysvětlení, než ten, kdo lpí na legendě, při níž připouští existenci »neznamých« důvodů, ačkoli o nich zpívají vrabci na střeše. O tom pak, zda příchod Rudé armády byl pro mne fakt milý nebo nemilý, nebudu s Vámi, pane generální tajemníku, diskutovat, neboť nerad rozmlouvám s lidmi, kteří mi říkají »pane« a v skrytu srdce mne považují za farizeje nebo podvodníka.

5. Vaše přirovnání Masaryk, Wilson — Beneš, Stalin kulhá. Především by nešlo o přirovnání Masaryk, Wilson — Beneš, Stalin, nýbrž o pořadí trochu změněné, t. j. Masaryk, Wilson — Stalin, Beneš. Tam je centrum diskuse, pane generální tajemníku, a věřte mi, že na tom pořadí nesmírně záleží. Nepamatuji se také, že by byl někdo po prvé světové válce nařizoval, kde a jak má viset obraz Wilsonův. To nařizování má také svoji důležitost, a je to část oné propagandy, která zabíjí.

Souhlasím s Vámi, že znalost kulturního (i politického) dění v Sovětském svazu je u nás neuspokojivá. Není to však právě také jeden z důsledků propagandy špatně vedené?

Jde o základní politický problém našeho státu, nečekané velké množství dopisů, které jsem po uveřejnění svého článku dostal, svědčí o tom, jak je v širokých vrstvách národa palčivě a správně nocífován. Neházejte proto všechny, kdož kritisují Vaši práci, do jednoho reakčního pytle, uvažujte spíše o tom, zda v okamžiku tragického roz-

polcení světa není otázka našeho spojení se sovětským Ruskem tak důležitá, že zastihuje všechno ostatní — i otázku komunismu!

S projevem úcty Váš

Dr Jaroslav Drábek

Václav Tietz

Evropské vyznání

Jsou dvě metody, jak se vyrovnávat s obtížnými problémy. První bychom mohli nazvat metodou „oštroš“; prostě děláme, že nic nevidíme anebo skutečně se na nic nechceme dívat a doufáme, že nás všechno nepříjemné mine. Druhou je metoda „přímého pohledu“, kdy, ať se děje cokoliv, najdeme vždy dost odvahy a poctivosti, abychom se podívali událostem do očí. Pozorujeme-li tímto způsobem vývoj světových záležitostí, nelze popřít, že se nás až osudově dotýká a že v přítomné době, kdy t. zv. „evropská krize“ se stává stále akutnější, počíná tento vývoj převyšovat svou důležitostí pro národ a stát i události vnitropolitické.

V starých duchovních tradicích našeho národa jsou zřetelné prvky kosmopolitické v nejlepší smyslu, prvky všelidské, jež vyvažovaly jinak silný sklon k šosáckému šovinismu a povyšovaly klidné, hrdé vlastenectví na uvědomělé evropanství a osvícenou světovost. Nelze malému národu jinak, jeho příliš úzký prostor a omezené síly fyzické mu dovolují stát se jen duchovní mocností, která ke svému rozvoji nutně potřebuje volný svět, spolupráci a porozumění. Zatrpklá nedůvěra či dokonce zášť a nenávisť, jež by malý národ zahrnala do izolace, jsou nejjistější cestou k odumírání jakékoli duchovní velikosti a v našich dnech i k hospodářskému ochuzení malého národa a státu, který nepřetéká bohužel mlékem a strdím a je odkázán z velké části na zusuščitující zpracování dovážených surovin, tedy na vývoz.

Není radno dělat si růžové představy o budoucích měsících velmocenské politiky, jejíž napětí dostoupí vrcholu na podzimní londýnské schůzce čtyř, kde se opět pokusí vyřešit palčivou otázkou Německa. Ať jakýkoliv vývoj nastane, náš postoj může být jen životním postojem muže, který za vše musel osudu krvavě zaplatit, vše, co má, si tvrdou lopotou musel zasloužit a nemá, proč by se před někým servilně ukláněl. To je lecke národní hrdosti, odůvodněné a nenabubřelé, a snad jen možno litovat, že jsme ji nedostali do vinku trochu více. Doufáme však, že generace, které nepoznají nic než svou s v o b o d n o u vlast, budou v tomto směru šťastnější.

Na druhé straně je vědomí omezené naší síly, jež nám nedovoluje vésti osamocenou a, řekněme si to upřímně, „absolutně nezávislou“ politiku, pokud v dnešní politicko-mocenské struktuře světa se o takové politice dá vůbec mluvit. S rozmyslem a po uvážení všech okolností, s německou hrozbou před očima jsme nastoupili úzké spojení se Sovětským svazem a s ostatními slovanskými národy. Nemá, myslím, ani smyslu ani oprávnění dovolávat se v této naší politice jen citu.

Není naším cílem zde zkoumat duchovní základy našeho evropanství, které byly položeny bojem Husovým a budovány Jiřím z Poděbrad, Komenským a v nejnovější době vrcholil životní dilem Masarykovým a Benešovým. Není náhodou, že největší naši vlastenci byli současně velkými Evropany a světoobčany v nejlepší smyslu, že byli bez výjimky odpůrci nezřízeného šovinismu, který je jen znakem národního temna a pocitu méněcennosti. V dobách, kdy Evropa a její duchovní panství prodělává těžkou vnitřní krizi, již jsme přirozeně nebyli ani my uchráněni, kladou se naléhavěji a naléhavěji otázky, jak jsme my touto společnou krizí postiženi a jak můžeme přispět k jejímu pře-

konání. Stejně tak naléhají otázky hospodářské a je nám zřejmo, že jejich řešení nemůže být odkládáno.

Dvě ničivé světové války a těžká hospodářská krize mezi nimi rozrušily blahobyť, fyzické zdraví a duševní sílu a rovnováhu evropského člověka. Z věřitele, který investoval do celého světa a pomáhal tak šířit pokrok a civilizaci, stejně však bral tučné úroky, se stal chudý dlužník, který pomalu nemá na to, aby si opatřil nejnnutnější životní potřeby. Stejně tak poklesla výrobnost. Důvodem poklesu nejsou jen příčiny technické nebo obchodní. Pracovní morálka je též otázkou výživy, sociálního zajištění, kupní síly peněz a celkové vzdělanostní úrovně. Ideologický zmatek, který v Evropě způsobil vzájemný boj demokracie (politické), komunismu a fašismu jen přispěl k rozvrácení duchovní rovnováhy, k jejímuž obnovení nijak nepomáhá dogmatický fanatismus, který se stal hlavní duchovní výzbrojí politických stran. Cynismus a životní omrzelost se projevují jako těžké kazy. Konec konců nápadným je i úpadek tvůrčí síly a plodnosti evropského umění a literatury. Všechny tyto znaky a symptomy bylo a je možno v různé intenzitě a v různých obměnách zjistiti i na naší národní společnosti a není nutno o nich podrobně referovat. V některých zemích však dosáhl tento stav takového stupně, že dal podnět k názoru, že i evropské budovatelské programy jen zastírají skutečnou vyčerpanost a slabost, která prý s celou silou pronikne jako těžká choroba později, snad za pět, snad až za patnáct let. Tento více než pesimistický náhled byl pronesen na posledním filozofickém sjezdu v Římě.

Bylo by možno při tak zdrcující diagnóze, jež je osvědčována z mnoha jiných stran, jen mávnout rukou nebo zavrtat hlavu do písku? Tak nerozumíme českému evropanství, nechceme resignovat před otráveným odkazem nacistické nadvlády, ideologických bojů, válečných útrap a hospodářských potíží. Bylo by třeba odhodit na chvíli všechno rozumářství a spekulantství a dát všechnu mladistvou sílu, nadšení, víru a bojovnost do služeb křížáckého tažení proti malomyslnosti, ochablosti a životnímu cynismu, bylo by třeba křiknout do tváře evropskému člověku: „Braň se, braň se zuby nehty nevěře v člověka, braň se plíživě se zlehčování života, nedovol, aby tě otravovala Goebbelsova kletba. Braň se a vrať se sám k sobě, opři se o to, co ve staletích vytvořil evropský duch a jasným, očištěným duchem buduj svou budoucnost — vždyť dnes zůstal tvůj duch tvým nejcennějším statkem a neújinnější zbraní.“ Tak a ještě vášnivěji je nutno zavolat. Bude nezbytno probudit mnohé z jakési lethargie a říci jim, že dnes jejich malátnost není jen věcí jejich, že je infekční chorobou. To není oficiální optimismus, takové burcování je poněkud úzkostný hlas sebezáchovy, je to vidina nebezpečí, které by mohlo být tragické, ale které se dá ještě odvrátit. Je dokonce mnoho známek, podle nichž se dá i usuzovat, že celá „evropská krize“ je jen přechodným stadiem mezi dvěma velkými obdobím společenského vývoje. Je totiž možno pozorovat, že s vyrovnáváním aktuálních problémů sociálních se zrychluje celková konsolidace dotyčné společnosti, není však dosud samozřejmým zjevem, že by po konsolidaci sociální všude snad docházelo k vyrovnání duchovnímu, k plnému chápání a plnění povinností, jež široké vrstvy na sebe nutně musí přijmout. Tak u nás závažná řeč posl. Zápotockého o nebdalosti a pokleslé pracovní morálce v národních podnicích. Tyto symptomy sice potvrzují spíše názor, že jde o přechodné stadium, ale na druhé straně vnučují otázku, zda by nebylo možno přechodným stadiem projít hlaději, beze ztrát materiálních i morálních.

Těžce pocítujeme nedostatek duchovních vůdců evropského lidstva (šťastnou hrou osudu náš národ zdaleka ne tolik jako národy ostatní), skutečných, hlubokých myslitelů, kteří by pronikli ke smyslu doby a podali bloudícím pomocnou ruku, nesli před nimi jasné světlo a lévali do jejich srdcí teplo víry a poznání, že život stojí za to, aby byl

prožíván. Dnes by nebyl žádným lékem filosof, který ve své akademické uzavřenosti by ovlivňoval snad jen několik mocných jedinců nebo skupin, ovládajících politické strany. Doba osvícených panovníků minula a osvícené vedení politické strany by snad mohlo nastolit formální pořádek ve státě či v jiných společenských, po př. i mezinárodních organizacích, ale nemohlo by takto překonat vnitřní krizi evropského člověka. Je proto třeba duchovních vůdců, kteří by přímo působili na nejšířší vrstvy, kteří by spolupracovali a vychovávali nového osvíceného vládce — „osvícený lid“, jenž je zdrojem a nositelem veškeré moci v demokratických státech. Dnes je ve většině států lid pod rozhodujícím vlivem praktických, stranických politiků, a těžko se odváží asi někdo tvrdit, že straničtí sekretáři jsou vždy dobrými, poctivými filozofy a osvícenými rádci svému panovníku, lidu. „Osvícený lid“ je veliký ideál. Je to ideál lidu skutečně vzdělaného, schopného objektivně a kriticky myslet, nestranně informovaného. Lidu, který poznáním vlastních schopností a výběrem dobrých vůdců opět získá víru v budoucnost a překoná krizi.

To je ideál. A praktická cesta? Škola a stálá výchova dospělých, to, co u nás teprve začínáme — večerní školy, nejen odborné, také všeobecně kulturní, nestranné; univerzitní extenze a vůbec systém lidových univerzit i v provinčních městech, všude pak zdůraznit myšlenku evropské a světové spolupráce. A stejný postup propagovat ze všech sil a všemi přístupnými prostředky i jinde, za hranicemi. Pravda, mnoho se již dělá, ale mnoho ještě zbývá udělat, téměř všechno, hlavně na venkově, kde je pro dospělé tak málo možností k dalšímu skutečnému, žádným postranním úmyslem nezabavenému vzdělání. Nikoliv problém vládců, problém „osvíceného lidu“ je prvním ústředním problémem Evropy a její renesance, jak vyplývá nutně z jejího demokratického společenského uspořádání. V úsilí o „osvícený lid“ jsou nám otevřeny neomezené možnosti, jak přispět k překonání evropské krise a jak prolepit velkoryse své evropanství. Je to, myslím, jediná cesta, na níž malý národ se může stát velmocí a nemusí při tom přepnout své síly.

Druhý ústřední problém, vzájemný vztah politiky a hospodářství, který se jeví v aktuální formě jako otázka hospodářských bloků, po případě jako otázka celoevropského plánování pod vedením „řídícího výboru“, nás nutí k evropanství praktickému, realistickému. Chtě nechtě nás stále vede k poznání, že pouta či spíše cévy, jimiž jsme spojeni s mateřským tělem evropského hospodářství, musíme pečlivě opatřovat; že každá choroba mateřského těla se přenesla k nám a že nejtěžší chorobou by bylo skutečné rozdělení Evropy. Zde nutno úzkostlivě vážit vlastní síly, zkoumat věcně hospodářskou situaci pod zorným úhlem národního zájmu, respektovat zájmy cizí a dohlédnout, kde se stýkají a jak se podmiňují zájmy dílčí se zájmy celoevropskými. Je zde nutno vědět nejen co je třeba si odeprít, nýbrž také co je nezbytno si dopřát, aby dlouhodobého cíle bylo dosaženo. Otevřeně, s plnou odpovědností přiznat, že ani my, ani Evropa nemůžeme nikdy být trvale soběstační a že náš blahobyt stoupá či klesá ruku v ruce s blahobytem celé Evropy a naopak, že svou prací jej můžeme účinně spolubudovat. Poznání, že hospodářské plány jednotlivých států nemohou být nikdy vytvořeny bez určitého ohledu na hospodářství států ostatních, vzhledem k mezihospodářským vztahům, nás pak opravňuje doufat, že plán, který by koordinoval hospodářské obrození Evropy, se může uskutečnit dříve či později k blahu všech.

Je však našim vrcholným národním zájmem, aby nebyl prostředkem k jakémukoliv politickému nátlaku. Toho pak je možno dosáhnout jen účinnou kontrolou plánovacího ústředí především všemi evropskými velmocemi, tedy i SSSR, bez něhož takový plán bude nutně jen provisoriem. Zde je veliký úkol pro nás: nepřijmout pasivně dnešní rozštěpení, nýbrž všemi svými silami, všemi zkušenostmi a všim taktikem stále a stále, ať jakkoliv beznadějně situace se jeví, pracovat k překonání nebezpečné propasti. Ne, nejsme

oprávněni jen pokrčit rameny. Zůstává nám stále zbraň argumentace, přesvědčování věcného, vědeckého. Hle, zde je úkol pro naše národohospodáře i právníky. Vzpomeňme jen, jak těžký a na konec úspěšný boj svedl generál Dr Ečer o přijetí zásady, že váleční zločinci musí být potrestáni řádnými soudy. Je to ukázka a zároveň povzbuzení, že i malý národ svou znalostí a silou argumentů může ovlivnit zásadní rozhodnutí velmocí.

V době, kdy není nad Evropou jasná obloha, nezbyvá nám než přiznat se v duchu svých nejslavnějších tradic k aktivnímu, konstruktivnímu evropanství, stejně tak jako v době, kdy budujeme svůj národní stát, musíme odmítnout ponižující šovinismus. S klidnou rozvahou a statečností těžce zkoušeného, ale nezávislého muže, můžeme se podívat do očí všemu, co přijde — to jest naše pravá česká a konečně i evropská životní filosofie. Neresignovat, dát se do tvrdošíjného boje o obnovení duchovní rovnováhy evropského člověka, do boje o „osvícený“ evropský lid a usilovat vytrvale a neochvějně o nejlepší cestu k obnovení evropského blahobytu; šířit poznání a tím i víru, že evropská kultura a civilizace není smrtelně nemocna, že je ve stadiu přechodu a že je v našich silách ušetřit si všechny zbytečné ztráty a tvrdostí na cestě k budoucímu pořádku a jistotě, jež obojí teprve tvoříme. Péči o národ a jeho rozvoj obrozovat zesláblou Evropu — podporou všech společných opatření, směřujících k celkovému prospěchu Evropy, velkoryse a dlouhodobě budovat blahobyt a jistotu vlastní země, to je naše „evropské vyznání“.

Dr František Kalika

Revoluce pátého stavu

(Dokončení)

Úvodník v Dnešku 7. srpna vyzníval úvahou jako by marnou o vývoji společnosti od časů řecké kultury k době, v níž uplatňujeme objevy o atomové energii, nevědouce si rady s jejím uplatněním. Tiskařský omyl přebral článek, v němž rozvinuty byly myšlenky o vývoji třetího a čtvrtého stavu k moci. Uskutečnily-li tyto stavy svou vládu, vytyká jim kritika, že moci pro sebe zneužily nebo zneužívají. Utváří svět jen a jen k obrazu svému, ať již pod hesly Velké revoluce francouzské, či pod heslem diktatury proletariátu, hlášené revolucí ruskou. Konečným cílem je však beztrždní společnost. Intelligence — až na malou vrstvu tvůrčí vědy — se stala námezdnou služebnicí toho, kdo je právě u moci. Intelligence tvůrčí hledá cesty ke konečné skladbě celé lidské společnosti...

Stav, v němž se nalézá svět a intelligence od Velké revoluce, není stavem trvale vývojově udržitelným. Svět nemůže být bez konečného pořádku, a proto spěje neviditelně, ale nezadržitelně k revoluci svého pátého stavu, k revoluci, v níž se vzbouří proti neudržitelnosti dosavadního řádu jeho tvůrčí, nenámezdná intelligence. Zdá se odvážné, házetí slovem vzpoura či revoluce ve chvíli, kdy nejsou dosud držitelé všech posic, jež považují za důležité, všichni ti, kdož nedávno teprve přišli k moci, a kdy dosud nejsou upraveny veškeré podmínky životní tak, jak to nejen chce, ale i potřebuje mít čtvrtý stav. To však ničeho na věci nemění. Nezáleží na tom a bylo by i pošetilé p.ohlašovat, že revoluce intelligence již je na obzoru; že již již se bouří pátý stav a chce se zmocnit vlády či moci. Ne. Potrvá ještě velmi dlouho, než dojde k jeho opravdovému uplatnění. A půjde o revoluci ne hmotnou, ale duchovní. Toto je pouze zjištěním, že tu ony revoluční myšlenky jsou, že síly, že noucí tuto nekravou, ale nutnou

revoluci jsou v ovzduší, jež jest třeskuté onou anarchií, v níž dnes společnost žije. K jakému cíli vede tato revoluce? Vzpouřá páteho stavu, vzpouřá vzdělanců proti všemu bezpořádku dneška, proti anarchii sil, která si jen mylně dává označení kázně, proti falešným názvům, jimiž bezcennosti dostávají jména hodnot a skutečné hodnoty jsou vyhazovány na smetiště »starých« ideologií, proti všemu tomu musí jít ona duchovní vzpouřá, kterou jsme všichni povinni sobě, daru svého života, celému světu, nejsme-li sami pouhým bezcenným odpadem v řadě bojovníků myšlenky.

Bude tu však rozdíl proti revolucím, v nichž třetí i čtvrtý stav uchopil, užil i zneužil moc jen ve prospěch svůj. Poněvadž revoluce páteho stavu nesměje vůbec k ovládnutí mocenských prostředků; inteligenci ne pújde v tomto boji o moc samu, jako o pomoc při ovládnutí sil, které se ve světě uplatňují, o řízení, ne o ovládnutí. Pújde tu o revoluci duchovní, v níž mozku bude dáno místo mozku a rukám úloha rukou. Boj tu bude veden jen silou myšlenek. Kdyby snad skupina lidí, používající svého formálního vzdělání, ona námezdná a služebná inteligence, chtěla pod heslem budoucí revoluce dosáhnout jen moci nebo kdyby chtěl kdokoli cíle tvůrčího řízení společnosti dosáhnouti silou, bylo by to samo popřením mravního a účelového cíle této budoucí duchovní revoluce. A třeba říci, že jen ona může rozřešit problémy, které rozvoj sil v moderní společnosti i jich nevázanost způsobila.

Kladný cíl této revoluce je onen starý pojem moudřeho, »vědeckého« řízení společnosti. Nepújde tu o boj o samu moc; již jim byla by revoluce předem ztracena. Jde o revoluci stejně tak mravní, jako myšlenkovou. Radikál je vždy slaboch, platí už od TGM. Cesta tohoto boje je usilovná, denní; o vědeckých stolů, nad knihami a papíry, nad statistikami a hospodářskými zprávami, nad výkresy a plány, nad mikroskopy a rozborů, mezi skupinami společnosti a nad všemi skupinami, vždy však plná ponoření a pokory, nikoliv vládnoucí pýchy. Co v ní je revoluční? Tvůrčí vědeckost. Poněvadž si uvědomíme, že ne všichni, kdož prošli vzděláním, řadí se k těm, kdož připravují ono moudřejší řízení světa. Ti, kdož vzdělání mají jen jako průpravu k dobrým příjmům, nejsou mezi těmi, kdož začínají tuto dráhu. A ti, kdož vzdají boj a službu za laciný úsměv a okamžitou posluhu, nedospějí k cíli. Inteligence, která nastoupila dráhu k duchovní revoluci budoucnosti, je skupina lidí, kteří užívají svého intelektu k službě celé společnosti, opření o mravní závazek právě této služby. Nebudou z ní vyloučeni ti, kdož v nadšení slouží cílům současným, osvobození dnešních utlačovaných, dohlédající osvobození všech. Nesprávný závěr socialistické ideologie je však v tom, že zařazuje inteligenci do výrobního procesu. Ne; tam patří jen námezdní zaměstnanci, nikoliv tvůrčí pracovníci, schopní obzírát celý pracovní prostor společnosti. Tito však, nadaní nikoliv silou mas, ne mocni počtem, ale myšlenkou samou, nesou ve své práci onu zápalnou hmotu zítřka. Nebude výstřelu na barikádách této revoluce. Její mrtví budou jen ti, kdož se zpronevěřili povinnosti vzdělance. A její vítězové nebudou snad sami oni, kteří tuto mravní i duchovní revoluci světa provedou. Jejím vítězem bude celá společnost; společnost, zbavená diktatury toho či onoho ražení a dospívající ke konečné harmonie. Jak málo na tom záleží, jestliže jen málokdo dohlédá dnes konce oněch dnů, v nichž tu budeme stát všichni vedle sebe v národě jako jediný celek, národ s národem jako rovný a vespólný druh! Nezáleží tu na množství vidoucích, ale na síle vidění. Plato i T. G. Masaryk postřehli dobře obsah tohoto dění; a nezastavili se, sami, na cestě k tomuto cíli.

národní hospodář

Poznámky k diskusi o zemědělství

Dosavadní diskuse v Dnešku přinesla kritické poznámky vysoké hodnoty. Kdyby byla dobrá vůle k tomu, jistě by se tato diskuse stala pramenem nejen debat, ale především činů a cenným podnětem k nápravě. Je to však tato dobrá vůle? Odpověď na tuto otázku zdánlivě vybočuje z rámce této diskuse. Ukáží však na příkladech, že tomu tak není.

Nejprve je si třeba uvědomit, že žijeme ve státě s hospodářstvím řízeným a dokonce plánovaným. Plánování v zemědělství má ovšem ne háček, ale hák, na kterém visí jeho zdar či nezdar. Tímto hákem není nikdo menší než příroda. Je to velký rozdíl na př. vůči průmyslu, kde přírodní zásahy jsou podstatně slabší než v zemědělství. Ale s tím se zatím a v celku nedá mnoho hábat. Bereme-li věci tak jak jsou, musíme s vlivy přírody počítat především v zemědělství. Ředitelé naší produkce v zemědělství, t. j. v ministerstvu zemědělství (poněvadž nikdo jiný u nás zemědělství řídit nesmí) musí být proto rostlí všem eventualitám přírody. Musí nebo měli by být prvotřídní odborníci. Havíčkovské: „když dá pánbůh úřad, dá taky rozum“, by mělo platit ve změněném úsloví: „když dá strana úřad, dá taky rozum“. Ale zdá se podle výsledků, že to neplatí. Poněvadž právě paní příroda dělá škrtů přes rozpočet, škrtů přes plán.

Přece jsme od samého počátku po osvobození v r. 1945 věděli, že bude u nás nedostatek pracovních sil v zemědělství. Ba někteří odvážlivci na to již v červnu 1945 ministerstvo zemědělství upozorňovali. Byla pak skutečně učiněna opatření, jak čelit tomuto nedostatku pracovních sil v odvětví starajícím se o výživu národa? Byla učiněna opatření taková, aby skutečně od tohoto nedostatku pomohla? Ani nejzatvrzejší oficiální optimista nebude moci říci, že ano. Nebo snad takovým opatřením byla parcelace velkých zemědělských objektů uvnitř republiky, kdy bylo a je dosti volné půdy v pohraničí? Byl snad takovým opatřením postup umožňující scelování půdy (při scelování půdy lze teprve s lepší rentabilitou využít hospodářských strojů), zatěžující současným drahým překládáním cest atd. provedením komasace až do neúnosnosti? Chvalozpěvy na hospodářské stroje — ostatně výtečné, až na to, že na jejich dovoz nezbyly devisy — nestačí, třeba byly sebe víť opakovány. Ty stroje je třeba mít. Rolník si při nich odpocívat nebude — jak se mi nainvencí chce někdy imputovat — ale stačí s nimi práci udělat. Kde však zůstala ostatní práce, její zmechanizování tam, kde bota nejvíce tlačí, t. j. v hospodářství samém? Kde jsou ty tisíce dojíčích strojů, kterých bychom potřebovali? Kde jsou ty tisíce motorisovaných, jedním člověkem obsluhovaných, travních i obilních sekaček, které by právě drobným rolníkům (alespoň podle slov ministerstvem zemědělství tak milovaným) nejvíce pomohly? Kde jsou stavební úpravy hospodářských budov, které by ušetřily tolik a tak těžké práce ve všech velikostech našich zemědělských závodů? Skutečnost, víme, je jiná. Jsou-li pak dnes již poměry, alespoň při používání polních strojů, u nás dnes alespoň částečně příznivější, mohlo by se sotva chybit, kdyby zásluha o to byla přičtena ne tak pasivním (poněvadž drahým) strojním stanicím, jako spíše iniciativně našeho rolníka, jeho zájmu (a ne zájmu ředitelství našeho zemědělství), též však větší či menší pružnosti našeho průmyslu. Je třeba říci jasnou pravdu ve věcech nejdůležitějších — a mezi ty rozhodně patří výživa našeho národa. Jestliže snad v něčí hlavě uzrála myšlenka, že takovými přechodnými nedostatky se dojde k tvoření větších celků (jmenujme je třeba kolchozy), tu z pozorování skutečnosti třeba vyhlásit, že tato myšlenka je na falešné cestě. V jednom z prvních čísel Tvorbů v r. 1945 p. dr. Kořátko se oddával naději, že náš rolník dobrovolně pozná, že se mu v této formě bude hospodařit lépe. Ani si nepřipouštím

myslenku, že snad vědomě k realizaci této formy tímto složitým způsobem pracoval. Byla doba, kdy to bylo možné: to byl rok 1945. Ale nyní, víme co to je náš venkov, kdyby měl jakoukoli politickou barvu, je ta doba pryč.

My totiž máme — a na to nynější ředitelé našeho zemědělství zapominají — na tuto formu příliš husté obyvatelstvo. Měli jsme je, když jsme žili ve falešných stisnutých hranicích t. zv. „protektorátních“, ale máme je i nyní. Má-li se zemědělská továrna — a ničím jiným takový kolchoz není — vyplatit, musí mít především patřičnou plochu, patřičnou výměru půdy. Ale u nás je půdy na jednotlivou rodinu příliš málo. Nebo snad p. dr. Kotátko myslí, že by bylo možno zaměstnat a uživit, a to trvale a po celý rok, u nás na kolchozu, vzniklém sloučením majetku 18—20 rodin o výměře 250 ha v obilnářském kraji při dokonalé mechanizaci (a ta je předpokladem rentability kolchozu) 80—90 lidí? Nemysleme, že osídlením pohraničí se u nás tyto poměry podstatně změnily. Je pravda, přestali jsme, abych tak řekl obrazně, být Čínou nebo Belgií, ale naprosto jsme se nepřiblížili takovému Rumunsku, USA, SSSR, kde jsou dány právě tyto přírodní podmínky pro vytvoření kolchozů. Přesto jsme zůstali, už také povahou našeho lidu, blíže Belgii než zemím, kde je půdy dost, ba tolik, že je možno bez újmy na výživě národa vzdělávat a osévat jen její část.

Nebylo-li by však možno zaměstnat plný uvedený počet lidí na společném zemědělském objektu, kam s nimi? Odpověď zní ovšem jednoduše: do průmyslu. To ovšem není vážná odpověď. Vždyť nám všem je známo — a při tom doufáme, že budeme uchráněni od krísi — že náš průmysl třeba racionalisovat, zdokonalit, šetřit lidmi, má-li stačit průmyslu cizímu. Tento ventil je mylný. Správný je závěr vývojový: vysoká produkce na vlastním, byť menším, ale dokonale organisovaném, bezvadně vedeném a podle všech možností mechanisovaném hospodářství.

Jsmo v celku tak dobrými zemědělci, že si můžeme dovolit tuto intenzivní formu zemědělství. Ovšem jen tehdy, jestliže zemědělský plán navrhovaný řediteli našeho zemědělství v našem státě bude vyhovovat skutečnosti a také jí bude řízen. Autarkické sny o přeměře vlastních krmiv pro zvýšený a zjakostněný chov dobytka rozdrťí pádnou pěsti počasí: nemusel to být až nadměrně suchý rok 1947, stačil k tomu i jen průměrně suchý rok 1946. Tím spíše je rozdrťí, poněvadž právě v nejdůležitějším úseku naší živočišné výroby, v jaderných krmivech, byla s lehkým srdcem opuštěna přirozená, po desítky let se vyvíjeví zdravá základna naší živočišné výroby: vypěstovat a vyrobit a vyvézt jedinečně jakostní ječmen a slad a pivo a cukrovku a cukr a dovézt za to potřebná krmiva a k tomu s devisovým ziskem. Bylo by snad už zbytečné zdůrazňovat nedostatek ječmene: ani pro nás nestačí. Cenová politika ministerstva zemědělství (ceny jsou pro ně politické, ne kalkulačné výrobní, to je ovšem základní chyba, u zemědělství u mnohých produktů neplatí trojnásobek cen mírových, tam lze se hrdlovat o desetikoruny, ale z ciziny lze dovézt zboží dražší o stokoruny; neuspokojující kalkulace cen u semene řepy cukrovky má za následek osévání našich polí cizím cukrovkovým semenem a tím ohrožení i našeho cukrovarství (stejnou cenou žita a pšenice srazila plochu pšenice na minimum. Donutila rolníky (jsou také lidé, také musí žít), aby ječmen zkrmlili a docílili tak dvojnásobné jeho zpeněžení. Tato politika ovšem nepodpořila rolníky v jejich snaze vypěstovat bohatě pšenice a zvláště ječmene, tohoto našeho znamenitého vývozního artiklu (žito musíme omezit, plochu pšenice později sotva udržíme, ale v plóše ječmene, než nám na zahraniční trhy skočí cizina a aby nám na ně neskočila, jsme mohli a měli jít libovolně nahoru). Nepodpořila je v jejich snaze vypěstovat sadbové brambory, důležité pro nás i pro cizinu (vývoz), takže plocha sadbových bramborů klesá — a tím klesne i produkce bramborů konsumních. Je to velká odpovědnost!

Veliká odpovědnost, která ukazuje, jak nebezpečná je jakákoli improvizace, tím spíše improvizace hospodářsko-politická. Ta může přinést přechodné zisky nejen jedné straně, ale dokonce i určitému stavu, v našem případě alespoň části zemědělců (a přitom nemluví o prádelnách a jiných výhodách podle potřeby slibovaných nebo i zemědělcům davaných). Škodí však natrvalo. Konsolidace našich družstevních pastvin a využití půdy v pohraničí by bylo jiné a daleko lepší, kdyby se zde neimprovisovalo politicky. Kdyby byla vážná snaha pomoci zemědělství, pomoci celému státu, byla by těžba sena na takové Šumavě včas a správně organisována a provedena a celé kraje (i kdyby seno mělo být dopravováno zdarma, bylo by to v zájmu celostátním, nemohlo by na to ministerstvo zemědělství dát peníze jinak uspořené a slavnostně rozdělené třeba před 1. květnem? by tak zachránila před vybitím dobytka. Ale tato těžba sena by alespoň zčásti chránila současně vlhké louky před zmechováním a zeslatiněním a suché před propadnutím smilce — těžko se tyto věci budou napravovat!

To byly jen příklady. Ale považoval jsem za nutné je uvést, poněvadž řízené hospodářství řídí právě také jen lidé a je nutno si to napařád uvědomovat.

E. K.

Venkov se nedal rozdělit

Bylo už opravdu naléhavě třeba prodiskutovat nestranně a věcně zemědělskou otázku a „Dnešku“ patří upřimý dík všech zemědělců, že k této důležité a naléhavé rozpravě poskytli příležitost a potřebné místo.

Podle dvouletého plánu mělo být do konce r. 1948 dosaženo předválečné úrovně zemědělské výroby a to jak v chlebovinách, tak i v proř kci masa. Výroba masa hovězího měla stoupnout o 35 procent, vepřového o 100 procent, vepřového sádla o 100 procent, másla o 10 proc., mléka o 75 procent a vajec o 50 proc. A jak to dopadlo — víme. S pšeničnou moukou vystačíme sotva přes červen, másla nebylo po několik zásobovacích období vůbec, dávky masa byly sníženy. Ani předpoklady pro příští rok nejsou vábné. I když nebudeme počítat s případnou nepřizní počasí, stačí nám fakt, že z plánovaných 1,628.843 ha pro osetí chlebovým obilím oseto bylo 1,519.789 ha, tudíž o 109.054 ha méně. Kolik z toho se podařilo dohonit na jaře, či zda neosetí půdy ještě přibýlo, dozvíme se teprve, až bude všechno řádně sečteno. Od předsedy nár. fondu pozemkového jsme se dozvěděli, že jen v pohraniční oblasti zůstalo neobděláno a neoseto 140.000 ha půdy. Nyní bychom si měli položit otázku: Máme dobytka nyní více než jsme měli po převratu? Na podzim mnozí podlehlí klamu, že aspoň hovězího dobytka máme dost. Dokonce se volalo po uvolnění prodeje hovězího masa. Nabídka, bohužel, nevznikla z nadbytku dobytka, nýbrž jednak následkem odsunu Němců a z obavy před hromadným hynutím. Ve vnitrozemí to byl nejen následek nedostatečné úrody píce, nýbrž hlavně nedostatek pracovních sil.

I hospodářům ve vnitrozemí odešly pracovní síly a zde už začalo působit odhodlání majitelů větších usedlostí: obdělám jen tolik, kolik zastanu s rodinou, a dobytka si také ponechám tolik, kolik sami poklidíme. Proto se zbavovali dobytka a dnes stáje větších rolníků zejí téměř prázdnou. Dodávkové kontingenty podle hektarů se mohou sice předpisovat, ale plnění jich nikdo nemůže zajistit.

Nemůžeme se při tom nezmínit o dalším, psychologickém činiteli, který při tom hrál úlohu ne právě bezvýznamnou. To byla ona nejistota majitelů větších zemědělských usedlostí, co s nimi bude. U ministerstva zemědělství našli milost jen malozemědělci do 20 ha orné půdy — na ostatních, jejichž majetky přicházely pro veřejné zásobování nejvíce v úvahu, už celkem nezáleželo. Politicky jim bylo dáváno na srozuměnou, že to tak nezůstane a že se to bude musit nějak srovnat; když nebudou mocí své pozemky obdělávat, ať je někdo dájí. A tak místo co vlastně společným úsilím vesnice mělo být dosaženo vzestupu zemědělské výroby, byly dělány pokusy o rozvrát vesnického života tím, že byly stanoveny odstupňované ceny zemědělských výrobků, aby rozdělením venkova na malé a velké zemědělce rozestoupila se vesnice na dva nepřátelské tábory. Dík politické vyspělosti venkovského lidu tento výpočet nevyšel. Na venkově se, bohudík,

neměří přátelství podle toho, kolik má kdo pozemků, nýbrž podle toho, jakým je sousedem. Dobrý a účinný statkář, který lidem pomáhá s potahem a je dobrým hospodářem, bývá vlastně vedoucím činitelem v úspěšném a pokrokovém hospodaření. I když tedy tato politika neměla očekávaný úspěch, zbyla přece pro majitele větších zemědělských usedlostí existenční nejistota a ta nemohla nijak přispět k vzestupu zemědělské výroby.

O možnosti vzestupu zemědělské výroby lze právě hovořit jen u větších statků. Drobní zemědělci si svůj stav dobytka drželi celkem i po dobu okupace. Úbytek je jenom ve větších hospodářstvích. Sem právě měl být soustředěn všechen zřetel. Dnešní, nikoliv právě příjemný stav našeho zásobování je dokladem špatně zaměřené politiky zemědělské. Jen malou ukázkou je dnešní stav zásobování žitnou a pšeničnou moukou. Aby bylo pomocieno prý zemědělcům ve vyšších polohách, stanovena byla jednotná cena pšenice a žita. Žito, jak známo, dává větší výnos. Při stejné ceně s pšenicí je výhodnější pěstování žita. Je tedy samozřejmé, že tento stav musí nutně vésti k zvýšení produkce žitné a k poklesu produkce pšeničné. V obilnářských oblastech byla dávana přednost žitu. Poučeno touto neblahou zkušeností připustilo vedení zemědělské politiky zvýšení ceny pšenice. Důsledky toho se ovšem budou moci projevit až za rok. V příštím zásobovacím roce musíme počítat ještě s patrným nedostatkem pšenice, poněvadž osev byl proveden ještě za platnosti starých cen.

Při rozumné politice zemědělské jsme se mohli z válečných ran zotavit poměrně brzy. Ozdravovací proces bude trvat o to déle, oč se prodlouží konsolidační proces v novém uspořádání držby půdy. Naše pozemková reforma byla — bohužel — více vedena zájmy agitačními, než zájmy státně hospodářskými. Způsob, jakým byla provedena, sledoval určitý cíl, k němuž se však nikdo nechál hlásit. Z její tendence je zřejmý záměr připravit držbu půdy tak, aby jedině možným pozdějším výsledkem mohla být kolektivizace půdy. Proto pro dělení pohraniční půdy uplatněna byla zásada, že všechny usedlosti musí mít stejnou výměru půdy 8—13 ha, aby do kolektivních hospodářství dal každý účastník stejný majetek. Jen tak lze vysvětlit, že byl volen tento rozsah výměry pro jednotlivá hospodářství s hlediska zdravého hospodářství a s hlediska veřejného zásobování je to způsob velmi pochybný.

Půda je příliš cenný majetek, aby z ní mohl být předmět politické agitace a aby následky nepocítil národ v nedostatečné výživě. Nikdy snad už nebudeme mít takovou příležitost jako tentokrát, abychom měli k dispozici tolik volné půdy a mohli tedy rozumnou výstavbou zemědělství zajistit nejúspěšnější její rozdělení tak: 1. aby znamenalo sociální zabezpečení těch drobných zemědělců, kteří mají upřímný a kladný vztah k půdě, 2. zabezpečeno bylo úspěšné a pokrokové hospodaření na půdě. Za sociální čin pokládám, dostane-li půdu chalupník nebo domkář, který poctivě hospodářil na svém malém kousku pole, u něho je půda v dobrých rukou. Dostane-li však půdu člověk, který buď majetek už měl a lehkomyšlně jej promrhal, anebo člověk, u něhož nejsou předpoklady rozumného hospodaření, znamená to téměř tolik, jako bychom ji nechali ležet ladem. Bohužel, v současné pozemkové reformě se k těmto vlastnostem nepřihlíželo vůbec, proto se konsolidační proces hodně zpomalil. Druhá neblahá věc je, že se parceluje přímo překočně, aniž se vůbec dbá na národohospodářskou účelnost nového dělení, po případě také na to, aby přidělovaná půda byla také řádně obdělána. Kdyby tu u některých činitelů byl opravdový úmysl soukromé vlastnictví zachovat, nemohlo by se takhle postupovat.

Václav Chalupník

život a instituce

V. T.

Výchova rozhodne

Okolnosti nasvědčují tomu, že od květnových dnů r. 1945 dozrál čas k vážnému a nepřekotnému zamýšlení nad výchovou našich mladých generací. Nelze pod-

stoupiti tak hluboké strukturální společenské změny, jaké přinesla právě květnová revoluce, aniž bychom dali celé naší národní výchově nový směr. Nestací také zajistit vymoženosti jen formálně v zákonech a v ústavě. Je nutno, aby především nejmladším a budoucím generacím přešly do krve, aby se staly pevnou součástí jejich občanského vědomí. Pak teprve vyryjí svou brázdou. Stojíme dnes před otázkou, jak vychovat nejen dobrého občana sociálně spravedlivého státu, ale jak se také vypořádat s akutní morální otravou, jež se jeví v naší a snad celé lidské společnosti jako pozůstatek a zatížení po těžké sociální chorobě, jakou je každá veliká válka, jak navázat na dobrou tradici, opustit vše, co bylo špatné, a jak syntesou těchto nových, revolučních i starých prvků vytvořit zásady nové, moderním duchovním proudům a ideovým změnám odpovídající výchovy.

Máme dnes jedinečnou příležitost takovéto zásady formulovat a především uplatnit tak, aby měly během dvou, tří generací i převratný vliv na charakter národa. Záleží dnes na všech lidech dobré vůle, na porozumění těch, kdož mají moc, na odvaze a iniciativě oněch, kdož mohou dát slyšet jen svůj hlas, a na živém zájmu všeho lidu, aby výsledek byl vývojem k lepšímu člověku, poctivějšímu občanu a všelejším, hlubšímu šťaství. Nemylme se, vývoj nemusí mít vždy jen tendenci vzestupnou proto, že ten nebo onen mocný si tak přeje nebo tak prohlašuje. Rozhodující je jen skutečný stav věcí, ne slova, ale skutky, fakta, jako jsou na př. zdravotnické a kriminalistické statistiky a v neposlední řadě zrcadlo denního tisku se svými kritikami a polemikami. To vše zůstává v archivech a bude moci být srovnáno s oficiálními projevy. Jak velká se bude asi za několik desetiletí jevit propast mezi přáním a skutečností?

Je v povaze věci, že bývají často více posuzovány podle symptomů než podle příčin. Tak je tomu i při diskusích o mravních defektech určité části naší mládeže, jež se staly příliš zjevnými, aby o nich mohlo být pomlčeno. Mládež dnes nepotřebuje analysování nechutných zjevů nebo polemiky o tom, zda se o nich smí mluvit, či zda je vlasteneckou povinností o nich pomlčet. To je věc odbytá. Stejně je pochybné, dojdeme-li k nějakému výsledku, když se mládež a dospělí pustí do vzájemného obviňování.

Snad později osvícený filosof-spisovatel nebo dramatik nám osvětlí onu sociologicky zajímavou skutečnost, že náš národ, který po šest let nuceného politického klidu se vyžíval intenzivním vnitřním životem, vrhl se po svém osvobození do vodopádu vnějších okázalostí, do přebujelých stranické politiky, jež neopouštěvala chvilku oddechu, chvilku klidu k zamyšlení se nad vnitřními věcmi člověka, ke kontrole a usměrnění čehosi nového, co se rodilo v našich duších. Nezbyl nám klid na revoluci duší, ta leží ještě před námi. Jest na čase, abychom se probudili plně k bohatému životu, který harmonicky slučuje všechny prvky vnějšího i vnitřního bytí. Abychom přestali podceňovat a považovat za zbytečný přepych to, co dělá člověka člověkem: jeho duši a cit, jeho respekt k mravním zákonům. Hle, jak shnilé plody může vydat společnost, která tyto věci pomíjí nebo odkládá, až prý na ně bude čas. Sama sebe pomalu zabíjí. Nechceme vytažovat starý, zrezivělý inventář, máme-li inventář nový, lepší, moderní. Ale úmyslně zahodit instrument, který není ničím novým nahraditelný a který si později musíme tak jako tak těžce, s velikými škodami opět pořizovat, je nehospodárnost.

Oficiálně došlo toto vědomí, že je nutno postavit celou naši národní výchovu na nový základ, výrazu v návrhu nového školního zákona. Nebudeme se zde zabývat jeho organizačními problémy, neboť nejde nám zde tolik

o organizační formy, jako o jejich náplň. Tu je však dobře povšimnouti si jedné zásady, kterou návrh podporuje: předmětům výchovným dostává se rovnocenného postavení s předměty ryze naukovými. To je zjev nejvyšší potěšitelný, který může hodně přispět k tomu, aby naše školy skutečně vychovávaly, aby formovaly mladého člověka v osobnost. Přiznejme si, že doposud byly naše školy, v pravé řadě střední, spíše jen jakýmsi norimberským trychtýřem, který se snažil poctivě i do nejtupější hlavy vpravit jiskřičku vědění, ale jejich vliv na tvoření charakteru žáků byl mizivý. Úroveň našeho školství byla vysoká, ale někdy jsme přeceňovali význam jaksi encyklopedického, rozkouskovaného, byt i rozsáhlého vědění vůči vzdělání spíše syntetickému, ucelenému, které přirozené v podrobnostech nemůže být pak stejně obsáhlé. Výchovu mravní a charakterovou při skromném styku učitelů se žáky přenechávala naše střední škola téměř výhradně rodině nebo žákovi samotnému. Tím ho ponechávala stále ve stejném sociálním prostředí, bez možnosti vykonávat na něj tolik někdy potřebný, morální vliv. Nelze nezpomenout také v cizině někdy tak trapně posíťovaného faktu, že naše školy dávaly jen velmi málo společenské výchovy, jež není ve světě považována za sobství, nýbrž za samozřejmost, za doplněk slušného člověka. Není důvodu, proč bychom je považovali za sobství my, zvláště když nestojí nic a je k ní třeba jen trochu dobré vůle. Všechny tyto nedostatky jsou dobře známy, jde jen o to, aby se na ně nezapomnělo a aby se důkladně rozvážilo, chceme-li, aby nám střední školy dávaly po všech stránkách ucelené vzdělání a vychované lidi, nebo spokojíme-li se dále jen jakýmsi druhem naučného slovníku. Neboť je nutno připomenout, že celá váha této výchovy leží na školách středních, poněvadž při specializovaném studiu vysokoškolském za daných poměrů na ni nelze ani pomyslet, není na ni prostě čas ani prostředky. Značně by se ovšem i zde poměry zlepšily zavedením seminárního způsobu školení, při němž by studenti častěji přišli do bezprostředního styku s osobností profesorovou.

Je nyní kardinální otázka, čím a jak budou naplněny ony předpokládané předměty výchovné, aby splnily úkoly a požadavky, jež na ně klade měnící se společenský řád. Problém je tím složitější, čím více bereme zřetel na mravní napětí přechodné doby a na některé nové prvky rázu mezinárodního, které ovlivňují výchovu politickou. V zásadě bude možno tedy rozdělit výchovu na mravní a politickou, tuto ovšem v tom nejlepší slova smyslu nauky o uspořádání a řízení věcí veřejných.

Zkoumáme-li otázku mravní výchovy, narazíme zde alespoň theoreticky na ne jeden problém zcela nového zabarvení ideologického, jaký přináší s sebou socialistický světový názor. Otázka morálky není tak nehybná, jak by se na první pohled zdálo, jest přece silně ovlivněna státním zákonodárstvím jak civilním, tak i trestním, a toto vznikalo často pod rozhodujícím vlivem v té které době panujícího právně-filosofického, ethického i politického směru. Tak není stejná obecná morálka feudalismu, kapitalismu nebo socialismu, neboť zcela jiné jest také jejich společenské a hospodářské uspořádání. To, co v ryzím kapitalismu je morální, může a často je nemorální v socialismu. Může však být i případ opačný. O mnoha mravních proviněních ve smyslu kapitalismu prohlašuje socialistická nauka, že jsou zaviněna právě nemravností a vykořisťovatelským charakterem kapitalismu. V socialismu jsou pak vůbec nemožna nebo k nim není dána žádná příležitost. Rozhodnout podle tohoto kritéria bude ovšem v mnoha případech více než choulostivé, nepomůže-li vnitřní instinkt, rozpoznávající bez ohledu na ideologie dobré od zlého. Mnohé instituce však náš nový řád ponechávají a znovu je povyšuje na základ společnosti a národa. Na př. instituci rodiny, v široké míře ještě také soukromého vlastnictví a ještě intenzivněji

nejí chráněného veřejného vlastnictví, osobní svobody, atd. Zde musí být tedy zachovávány odpovídající zákony státní i neméně důrazné zákony mravní. Jinak upademe v chaos. Nelze tedy prohlásit ve jménu nového řádu, že všechna nemorálnost byla způsobena nemravností řádu starého. Je nutno zde pečlivě zkoumat dnešní funkci starých i nových institucí a najít k nim morální vztah občana.

V těsné souvislosti, ba spíše vzájemně se prolínající, přistupují otázky výchovy politické či občanské. Budeme jednoho dne muset zvážit klady a zápory naší přepolitovanosti, jež hodnotila člověka podle stranické příslušnosti, projevujíc okázalý nezáměr o jeho kvality osobnosti. Nedobrý vliv pronikl celým národem, posílil jen mravní vlažnost a otupělost poválečnou. Generalisovat by bylo nespravedlivé, ale i častěji se opakující jednotlivý případ nás musí vyburcovat. Přes mnohé kritiky je nám jistě všem jasno, že politické strany v demokracii musí být, že ony jsou jejím hlavním pilířem. Kdybychom kritiku hnali do krajnosti, nezbylo by nám, než se rozhodnout buď pro systém strany jedné nebo pro jakýsi úřednický způsob vlády bez stran, a tím bez účasti lidu vůbec. To je ovšem konec demokracie a kdokoli by k takovému cíli směřoval, je nepřítel našeho státu i národa. Je nutno tedy již výchovou mládeže uváženě připravovat spolupráci různých politických stran, třeba i protichůdného světového názoru. Tolerance a slušnost, úcta k politickému protivníku, který je dobrým člověkem — to je tajemství demokratické spolupráce a spolupráce vlády, tajemství pokroku, pořádku a síly uvnitř i navenek. Vyžaduje to však jedné věci: nebojácného, mužného vyřešení ideologických rozporů. Bylo by přílišným a tragickým pesimismem prohlásit, že takového vyřešení nebo alespoň tolerování různých směrů vedle sebe není natrvalo možné.

Dovolejme se pro podporu naší víry, že takové vyrovnání možné jest, dvou hlasů nejpovolanejších. President dr. Edv. Beneš projevil naději, že sblížení mezi politikou demokracií a komunismem je pravděpodobné a pro mír světa a blaho lidstva nutné. A to na základě vzájemných ústupků a vzájemného ovlivnění — demokracie v otázkách sociálních a hospodářských, komunismus ve věci politické svobody. Tím směrem, zdá se, jde i vývoj u nás. Ve svém známém interview prohlásil generalissimus Stalin, že považuje za proveditelnou spolupráci různých hospodářských i politických režimů Východu a Západu. Toto prohlášení mnoho přispělo k odstranění strážáka nevyhnutelné srážky, a je s výhodou vzít si z něho poučení i pro naši vnitřní politiku a politickou výchovu. Jejím jiným velkým úkolem je výchova k střídavému, rozmyslnému posuzování událostí a určování situace, k odhadnutí vlastních sil a možností. A zásadně vstěpovat, že jednat mám tak, abych nic nemusel odvolávat, nikde přiznávat, že jsem se přenáhnil a že musím nyní ustoupit. Máloco tak může podryvat národní sebevědomí a důstojnost, jako nepromyšlený postup politiky. To je ovšem otázka výchovy celonárodní, v níž rozhodující slovo má tisk a rozhlas. Zamysleme se, je-li naše občanstvo v tomto směru správně vychováno, ač v jeho čele stojí muž, jehož zásadou je vědecká, racionální politika.

Zcela novým prvkem, velmi významným dokonce, bude popularisování myšlenky Charty SN, výchova k mezinárodní spolupráci, k vědomí odpovědnosti za činy vlastního národa vůči celému civilizovanému světu, k vědomí solidárnosti při řešení světových problémů. Nevyklé dosud perspektivy se nám zde otevírají, avšak výchovu moderního člověka, jehož úkolem bude udržet mír světa a sblížit všechno lidstvo, si nelze bez těchto prvků představit, a jistě v tomto směru zůstaneme věrni své slavné, pokrokové tradici.

Závěrem k těmto skromným úvahám o povaze a směru naší národní výchovy, jež by chtěly být podnětem k přemýšlení a přátelskému rozhovoru, bychom chtěli jenom zdůraznit, že výchova je nejmocnější zbraní demokracie a celého národa. Ona rozhodne, jak národ naloží s tím nejlepším, co přineslo naše druhé osvobození. Proto jí patří všechna naše pozornost, všechna láska k českému lidu.

Jaroslav J a n ů

Optimista obhlédá středoškolskou duši

Když jdete na čekanou, nesmíte mít kašel. Z pochopitelných důvodů: musíte být přece tiše, abyste nesplašili srnečka. Když půjdete mezi studenty, abyste je uviděli jací jsou, musíte odložit kantorský kothurn. Z pochopitelných důvodů: je jim už totiž příliš směšný a nenávidí jeho zvětšelé stáří. Co nejdalekosáhlejší zcivlnění školního soužití — to je dnes heslo, pro něž by šli studenti na barikády. Nedůvěřují i vžitému principu vykáni; nechce-li mi tykat, myslí o učiteli, není to v pořádku s lidským poměrem mezi námi. A pěkně křestní jména, abys byl jako jeden z nás. A vůbec: jsi s námi příliš málo na pravého přítele a kamaráda. Chceme tě pozvat odpoldne na hřiště, večer do divadla, v neděli na výlet.

Až je člověk trochu rozpačitý z toho, co by od něho to mládí všechno chtělo: aby se mu stalo smrtelně vážným posláním žít pro ně a věnovat se mu upřímně a otevřeně vším, co dovede a čím je starší. A hlavně žízni ti dorůstající chlápci po charakteru. Chtěli by ho sami brzy nabyt, cítí se rozkolísaní, neucelení — a tedy: postav se před nás, jsi-li pořádný chlap, abychom si mohli prohlédnout, jak to vypadá a v čem to je. Veď nás!

Lidé, školami prošlí, řekněte: měli jste dřív v sobě něco takového? Není tohle v mládeži něco nového, co by se mělo jako svátost držet a rozvíjet? A neměli by se nyní s lucernami šlehat ti nejlepší z nejlepších z nás, aby to v rostoucí naší generaci podchytili, aby to aspoň uměli nezahubit? Tento křehký a tísnivě neurčitý pud po vzorném člověku je totiž u mládeže dneška strašně přirozený a je v ní z bolavosti. Prožili tolik křivení hrbetů, tolik falešných póz, slyšeli tolik prázdných velkých slov a viděli namnoze tolik hrozného, nelidského a nízkého, že tou nejmírnější reakcí, která u nich po tom všem mohla nastat, je nedůvěra, a tou nejkrásnější právě touha po zdravém, normálním, pravdivě lidském. A obojího jsme svědky: z nedůvěry pramení vášnivě obrazoborectví našich dorůstajících, z touhy po zdraví jejich žizeň po charakterním učiteli, kterého si vydupávají ze země, nemohouce sami jinak, aspoň drtivou kritikou těch, jež mají denně před sebou. Byla by chyba, škorpit se nad tím. Naopak: učitel by měl hledět vyhmatat na sobě tu navyklostí ztuhlou školskou škrabošku, strhnout ji se své tváře, vyvléknout z ní své chování, zkrotit svou lenost a lhostejnost a vsadit celé svoje lidství do psychologického zlomu, jenž u mládeže mu svěšené vstupuje do akutního stadia, rozhodujícího o tom, obrátí-li se definitivně v sklad či v rozklad.

Načneme z jiného: Vždycky studenti střední školu nějak kritisovali. »Zabitá«, jak zní dnešní výraz jejich slangu, je u nich už několik desetiletí. Ale všimnete-li si pozorně toho, co se děje a přemílá v řečech dnešního studentského kolektivu, jste opět překvapeni novinkou: Škola jim přestává být trpnou daností, student se nespokojuje s povýšeným — napul cynickým, napul ironickým — diváctvím, nýbrž klubá se z něho reformista. Vzal školu za svou věc a chtěl by ji měnit. Zaveďte v septimě či

v oktávě řeč na to, co se mládencům na škole líbí a nelíbí, a píchli jste do rozrojeného včelího hnízda. Máte materiál jako na mírovou konferenci. Milerádi vám zpracují ze soukromé píle na příští debatní hodinu češtiny třebas anketu o pěti variabilních předmětech, jimž by se podle jejich názoru mělo ve svobodném individuálním výběru učit kromě pro všechny povinné češtiny, vlastivědy a světového zeměpisu i dějepisu na vyšším stupni (zásadu navrhl jeden z nich); jindy zas trpělivě vyrobí třídní diagram terminovaného zkoušení pro každého žáka na celé období, aby se zamezilo, že je jeden nešťastník volán třebas jeden a týž den ze tří předmětů na opakování a tuše to, musí dva z nich nechat na pospas osudu. Zhrozili byste se obsažností osnov, jež školské úřady, ve snaze po vyplnění vědomostních mezer z minulých let předepsaly: jsou třídy střední školy, kde se má probrat z dějepisu málem všechno od Adama až po Pátý květen, a ze zeměpisu celý svět. A tak některý profesor prostě spustil stavidla své výmluvnosti a chrlí hodinu co hodinu na schliplý lid studentský osm tučných stran, nabitých daty a fakty, a všechno v příští hodinu přísně zkouší. I prozradím, že se loni jezdilo na řipu a brambory ani ne tak z brigádnického idealismu, jako proto, aby se na pár dní zatrhlá tahle lavina učebné látky, o níž se i nejlepší žáci dušovali, že ji nestačí zvládnout. Nu, a tak se pod tlakem okolností studenti rozhovořují s přirozenou celkem kritikou o tom, že by měli leckdy víc ze stručnějších přehledů, že by potřebovali jasnějšího rozlišení věcí důležitých od méně důležitých atd. — což jsou vesměs záležitosti, jež by měly být opravdu pedagogickou samozřejmostí.

Rozkvět reformistického ducha na dnešní střední škole souvisí zřejmě s porevolučním zavedením studentských samospráv. Hoši by se na toto zařízení rádi dívali jako na jakýsi školský parlament, který by měl svůj úsudkový hlas i o záměrech a zásadách profesorské vlády« a byl tak trochu olejníčkou, jež by mazala ložiska společného stroje. Bohužel, začíná už být skoro pozdě na podchytení tohoto energetického zřídla výchovy k demokracii. Školní úřady elán samosprávy pozvolna ubíjejí tím, že oddalují konečné schválení jejich stanov, a studenti tím začínají být znechuceni a pozbývají o samosprávu zájem.

To, co bylo řečeno v posledních odstavcích, potřebuje doplnění ještě s jedné strany. Doufám, že ze všeho předchozího vyplývá aspoň tolik, že optimista může najít v dnešní středoškolské mentalitě leckterý klíček, slibně se deroucí ze ztvrdlé pudy. Snad tedy nebude chyba, upozornit ještě na jeden, který je svou povahou ovšem daleko problematičtější. Dnešní středoškolák posledních ročníků se cítí velmi často uvězněn na starobylé, přežilé instituci nejen po stránce výchovné (tě vlastně, jak už víme, podle názoru studentů téměř není, ta se jim rovná nule), ale i po stránce vzdělávací. Jestliže se septima skoro jako jeden muž prohlásí pro výchovu kolejní, můžete v tom, chcete-li, vidět třebas jen napodobivý obdiv pro Anglii a Ameriku. Jestliže se však s despektem vyjadřují sami o sobě jako o »dočasných dvounohých slovnících, které napsali jiní«, je to na pováženou. Jeden typ studenta takto pomalu nadobro patří minulosti: tak zvaný typ snaživce, který pokorně a vděčně, ba se zápletem sytil se vědami jako lehce stravitelnými pokrmy nebo aspoň uznával, že to musí být tak, jak je to zavedeno, že říše vědomostí je nekonečná a vznešená, i když on sám třebas pro ni nemá zrovna příliš mnoho buničiny. Dnešní student je i v tomto ohledu otevřený rebelant: mnohé vědní pokrmy se mu přičí kruté v hrdle a je zoufalý z jejich chuti. Myslím, že se to tak hlásí tak zvaná krise všeobecného vzdělání, která je obecnou otázkou světovou a musila přijít, neboť kuchyně vzdělanosti má už prostě příliš mnoho materiálu k nadívání mozku. Využít probu-

zené dychtivosti nebude jistě bez užitku. Vizte, jak se z mládeže rodí duch demokracie, jenž je v chuti spolupobírat i spolupovírat, nebo jinak řečeno v nesnesitelnosti, být jen trpným stádcem.

Jakub Desenský

Co se zbývajícími Němci

Chování našich národních menšin před okupací a za okupace přesvědčilo všechny lidi, že zde nemůže být smíru. Máme-li se udržet jako stát, nemůžeme být Švýcarskem, kde národnosti žijí svorně vedle sebe a všechny cítí státně; protože naši Němci a Maďaři jsou z jiného těsta. Otázka vystěhování tohoto povážlivého živlu z našeho území přestala být otázkou.

Z počátku se počítalo s tím, že u nás zůstane 350.000 až 500.000 Němců, kteří se politicky nekompromitovali, a průmyslových specialistů. Uvažovalo se o tom, zda kromě obecných škol budou Němcům ponechány školy vyšších typů. Jednomyslnost byla v tom, že nebudou otevřeny německé vysoké školy.

Vývoj však byl radikálnější než původní plány. Svého času bylo sensací prohlášení posl. Slánského, generálního tajemníka KSC, že antifašistů je potřeba v Německu, a ne u nás. Byl to dobrý postřeh a správná zásada. Kdyby u nás zůstali ve větším počtu antifašisté, kdo nám zaručí, že by z jejich dětí němečtí učitelé nedokázali za další generaci vychovat novou pátou kolonu? Němečtí antifašisté totiž byli odpůrci nacismu, ale nehodlali se nijak dát počestit.

Antifašistům byly při přestěhování do říše povoleny majetkové výhody, které neplatily pro henleinovce. Směli si s sebou vzít svršky až do rozměru půl vagonu, někdy i celý vagon. Ostatním bylo dovoleno jen zavazadlo do váhy napřed 30 kg, později 70 kg. Toto opatření bylo z počátku míněno jako »odveta za židy«, kterým gestapo při »transportu« dovozovalo zavazadlo ve výši 25 kg. Ovšem, převážné většině židů oněch 25 kilo bohatě stačilo, protože s nimi nejeli dále než do Osvětími, kdežto osud odsunutých Němců byl konec konců výhodnější, než osud oněch obyvatel německých měst, kteří bombardováním přišli o všechno.

Ostatní majetek odsunutých Němců se stal konfiskátem a součástí Fondu národní obnovy. Jméno tohoto fondu bylo proto odhadováno na desítky miliard, nedávno však byly uveřejněny úřední číslice, které jsou v tomto ohledu naprostým rozčarováním. Skutečná hodnota zachyceného majetku po Němcích je pouhým malým zlomkem dřívějších odhadů.

Kde je rozdíl?

Znamená to snad, že naši Němci zde žili na úrovni žebračků? Víme všichni, že nikoli; jejich úpravné obce na první pohled prozrazovaly dobrou životní úroveň. Kam se poděl rozdíl mezi tím, co Němci zde zanechali, a mezi tím, co zachytil Fond národní obnovy?

Zlatokopové? Nikoliv, tato početně slabá skupina, která si zapůsobila v pohraničí dávno před odsunem Němců, měla velmi omezený prostor působnosti a stala se tak proslulou hlavně zásluhou novinářských reklam a kabaretních žertů. Zlatokopové tu a tam něco »trhli«, ale nikdo z nich si nenastřádal jmění.

Kdo to tedy byl? To si lze vypočítat na prstech, jen pouhou logikou. Němci zde zanechali x, Fond národ. obnovy dostal jen y. Rozdíl x — y zůstal tedy za nehty těch, kdož měli přístup k zanechanému majetku v době mezi provedením odsunu a převzetím Fondem NO. To je pouhý výpočet, žádná obvinění. Tam, kde byl rozdíl malý nebo žádný, tam pracoval u MNV poctivý muž. Rozhodně takoví byli, a poznáte je dnes podle toho, že jsou chudí.

Jiní jsou však dnes bohatí a nepracují. Jejich ruce změkly a tělo se přiměřeně zaokrouhlilo.

Jak se to dělalo?

MNV jmenoval zvláště horlivého muže a velkého vlastence, který přišel z vnitrozemí, komisařem pro odsun. Žertem, ale doopravdy si začali pak říkat »vysoký komisař«, jak to čtli v novinách o Orientu. Vysoký komisař tím dostal obrovskou moc. Rozhodoval o pořadí odsunu a podle přání vyhovoval uchazečům o osídlení. Uchazeč si vybral objekt, jeho obyvatelé byli odvezeni do odsunového tábora, a osídlenec myslil, že se může nastěhovat. Někde se to tak skutečně dělalo, ale tam odsunoví komisaři nezbohatli. Jinde mu řekli: »Tak, teď to máte připraveno, ale zatím musíme provést formality, přijďte až za týden.« A v tomto kouzelném týdnu zmizely z osídlovaného objektu všechny cennější věci, které bylo možno odnést nebo odvézt pod pláštěm tmy. Měsíční noci byly příčinou prodloužení lhůty.

Za tmavých nocí pak stávaly před zabraným domem, kde bydlil vždycky sám pan vysoký komisař, nákladní automobily. Protože jejich světla byla zhasnuta, nemohl je vidět SNB a nemohl je ani slyšet, protože motory byly vypnuty. Ostatně, pověst pana vysokého komisaře byla nad veškerou pochybnost, a velitel stanice s ním byl zpravidla spřátelen. Vždyť ne náhodou, nýbrž zatlačením pana vysokého komisaře, dostal velmi pěkné bydlení o přídele, což snad ostatně stálo i ve směrnicích Fondu národní obnovy. SNB musí slušně bydlet. Ovšem, až jednou pan strážmistr bude přeložen nebo půjde do pense, kde bude bydlet jeho služební nástupce, když nyní přidělená vilka bude soukromým majetkem strážmistra dosavadního?

Všichni o tom věděli a nikdo nic neřekl. Neboť to byli přátelé pana vysokého komisaře, kdo měli možnost nejen domky přidělovat, nýbrž i národní správu odnímat a vyvádět jiné čertoviny a kazit oprávněné další naděje. Ba, stalo se, že stará Češka, prožívající svůj život v pohraničí, měla již v kapse příslib státního občanství. Pan vysoký komisař pokynul a není známo, jaká kolečka se rozjela. Do týdne byl příslib odvolán a majetek přidělen tomu, komu jej pan vysoký komisař slíbil. Při rychlosti našeho úřadování jistě bravurní kousek.

Pak ohlásily noviny, že

odsun Němců je skončen.

Byly o tom jakési projevy, filmový žurnál neopomněl předvést poslední odjíždějící vlak i s dramatickým okamžikem, když pan výpravčí dává znamení k odjezdu.

Mezi vysokými komisaři vypukla panika. Co teď? Nastřádané vkladní knížky v nově měřené při navyklé životní úrovni nevystačí na dlouho. Překupníci, kteří znají původ, platí tak mizerné ceny.

Proto spustili poplach. Jejich vlastenecké srdce neneslo pomyslení, že by zde zůstalo tolik Němců, odsouzených k počestění. Ať si hloupí Slováci provádějí svůj svoji reslovakisaci, ale my, vlastenci (rána pěstí do klebného hrudníku), nic takového dělat nebudeme! My žádné odnárodňování Němců nepotřebujeme! (Při tom počítali, kolik je to ještě slušně zařízených domácností, které ještě nezkontrolovali a nezachránili národu.)

Nu, a odsun pokračoval dále, jenže materiál byl již přebraný. Byli tedy odsunováni i specialisté, kteří pak za hranicemi zakládali vražednou soutěž naší výrobě, byly odsunovány děti, které proto musely opustit české školy, které již navštěvovaly, protože řídící učitel měl rozum a přijal je.

Byla přijata nacistická zásada, že

smíšené manželství

se ruší smrtí zachraňující poloviny. Byli by jistě Boženě Němcové odsunuli tatínka, kdyby byla paní Panklová zemřela dřív než on, a kdyby zatím nebylo uplynulo sto let. Takhle jen odsunuli významnému českému umělci matku, vdovu s nezletilým bratrem Václavem, který proto musil opustit českou měšťanku a v říši se teď doučovat

němčinu. Ani intervence předsednictva vlády u MNV nebyla nic platná, neboť vysoký komisař dokázal, že on je on a kdo je víc?

Přece se to však někdy zkažilo. Když v západočeských lázních byla do odsunu zařaděna 80letá paní, která měla hezkou vilku, jež by se byla dobře hodila příteli vlivného «činitele», podařilo se jí nějak propašovat zprávu jejímu bratrovi do Prahy. Sama byla vdovou po německém lesmistru, který zemřel asi před 20 lety, a nic jí nepomohlo, že měla hrozně české jméno a že se narodila v české vsi, slavné v českém bájesloví. Protože však její bratr býval za první republiky pražským policejním prezidentem, nelekl se hlasívek vysokého komisaře, a docílil, že jeho sestra odsunuta nebyla.

Pak přišla moskevská konference, kde bylo usneseno

zastavení dalšího odsunu.

Ministr Nosek pak sdělil, že u nás zbývá 155.000 Němců. To není číslice nebezpečná. Český živel u nás soustavně amalgamoval přicházející k nám Němce. Již Benedikt Rieth se stal upřímným Benešem z Loun, a nacisty popravený milénec Prahy Vincy Schwarz měl oba rodiče německé. V pouhé Praze je dnes 150.000 dobrých a spolehlivých Čechů, jejichž předkové přišli buď z říše nebo ze známého již pohraničí. Byla to jakási kompenzace za proud české krve, který nám unikal z jihu do Rakous.

Těchto 155.000 Němců bylo důkladně a opětovně prověřeno politicky. Nejsou tedy mezi nimi henleinovci, a nejsou mezi nimi ani ti, kteří odepřeli přijmout legitimaci specialistů a zůstat zde, protože si nepřáli, aby se jim jejich německé děti odnárodnily. Ti všichni odešli nuceně nebo dobrovolně heim ins Reich. Značnou část mezi těmi, kdo zůstali, tvoří smíšená manželství, za daných okolností nejistější cesta k počestí již v druhé generaci. Mohli bychom citovat jména, slavná v české kultuře i proslulá v politice; ale lidé jsou dnes nedůtkliví a nechtějí sloužit za příklad.

Kdyby Wenzel Jaksch věděl, co o něm zbyví Němci, jichž mluvčím se prohlašuje, opravdu soudí, možná, že by změnil povolání, a začal by si vydělávat na živobytí poetickým způsobem. Při nejmenším by slyšel, že naši Němci nemohou za to, že je Wenzel v Anglii, protože to byli jen a jen Češi, kteří ho tam s nasazením vlastního života propašovali z nacistických chapadel.

Ne, Němci, kteří u nás zůstali, jsou lidé desetkrát prosetí po všech stránkách. Jsou to zpravidla specialisté, pilní pracovníci, kteří touží po klidu a po práci. Kdyby byli jiní, už by tu dávno nebyli.

Vlídným gestem vůči zbývajícím Němcům byl z Prahy nařízen zákaz nošení bílých pásek a zrušení potravinových lístků s podtiskem »Deutsche! (!), na něž se nepřidělovalo maso a bílá mouka. Venkovští komisaři neuvítali s radostí tento vládní zásah, věstící, že zbývajícím Němci budou považováni za spoluobčany. Dvouprocentní menšina nemůže být nebezpečím pro zdravý národ, a je o ní předem rozhodnuto, že bude vstřebána. Zadržte, mravokárci, kteří se hodláte proti tomu ohrazovat. Cožpak si myslíte, že Francie, která je ochotna přijmout daleko větší kvotu německých přistěhovačů, snad hodlá pěstovat jejich národní svéráz? A co se děje v Americe? Rusko, které takový experiment učinilo s republikou povolžských Němců, jej pak rozmetalo v r. 1941 s rozhodností, jež budí úctu.

Další praktiky

S tím se nemohou smířit vysocí komisaři. Neboť prsní tón jejich vlastenectví bude potírat odvěké nepřátele, i když žijí ve smíšeném manželství a mají nejlepší vůli se počestit. Ovšem, při tom potírání budou vždycky pohnutkou bytová zařízení odsunutých, která je nutno »zachránit pro národ«. Proto se musí odsunovat, i kdyby to bylo jen do sousední vesnice, protože odsun znamená 70 kilo, a ostatní už pan komisař pročese. Vzhledem k tomu, že zbylí Němci jsou vesměs lidé, žijící se prací svých ru-

kou, nejsou již mezi nimi lidé bohatí. Byli zpravidla vyreklamováni podnikem jako zvláště cenné síly — pro určitý podnik, a je proto neúčelné jejich vytrhávání z cenné práce a přidělování jich k zaměstnání jinému.

Vysocí komisaři ovšem vynášeli nový způsob, jak by se to dalo obejít. Má být porušen princip nedělitelnosti rodiny, na který si netroufali sáhnout ani nacisté vůči židům. Pak pochopitelně se specialisté ohrazují, že to odporuje předpokladům, za kterých projevíli souhlas s tím, že zde zůstanou, a vyhrožují odchodem.

Neboť chceme-li někoho asimilovat s jeho souhlasem, nemůžeme se mu projevovat jako osobní nepřátelé. Protože získat, to neznámá jen osvojení si řeči, nýbrž odevzdání srdce a dětí.

A o tuto druhou generaci jde nejvíce. Pisatel těchto řádek vyprávěla kdysi choť jindřichohradeckého průmyslníka, dcera známého českožidovského spisovatele, že v jejich závodě byli po dlouhá léta zaměstnáni bavorští manželé, kteří se pro nedostatek talentu naučili nikdy nesitelně česky. Měli však děti, které chodily do českých škol. Když byla továrna po okupaci arisována, potkal syn bavorských manželů bývalou paní továrníkovou, vřele se k ní hlásil, a těšil ji nadějí v dobrou budoucnost. »To vítě, milostpaní, ze mne už Němce neudělají!« končil. Chceme doufat, že tento živý příklad asimilace nebyl odsunut.

Odborové hnutí na celém světě trvá na zásadě, že rasa a barva kůže pracujícího člověka nesmí být důvodem k horšímu zacházení ani co do délky pracovní doby, ani co do výše mzdy. O placených dovolených ani nemluvíme. Kdyby ÚRO provedlo šetření, jaké jsou poměry při zaměstnávání Němců, možná, že by našlo příčinu, proč někteří čilí národní správcové prohlásili za nepostradatelné specialisty některé Němce, kteří byli docela dobře postradatelní, ale za to pracují za značně horších podmínek než zaměstnanci čeští.

Snad je to ještě dnes po právní stránce bezvadné, snad je to obecně obvyklé, ale pisatel těchto řádků si nemůže pomoci, aby necítil pocit křivdy, když v létě 1947 spatří takový případ:

Do obce se přistěhuje český malíř. Podle investic, jež podniká v přiděleném domě, je to zámožný muž. Jeho jméno byste však marně hledali v seznamu činných členů předních uměleckých spolků. Nový osídlenec projeví přání mít také krávu. Druhého dne je mu přidělena kráva, jediná kráva německého sklářského dělníka-specialisty. Tento sklářský dělník odváděl v zimě dvě až tři kila másla týdně, v létě, když prodával mléko na listky letním hostům, odváděl másla ještě 1750 g týdně. To znamená, že svoji rodinu živil podmáslem, aby dokázal svoji loyaltitu. Ale přesto mu byla kráva odňata. Nemýlíme-li se, není to nejvhodnější způsob, jak získat srdce potřebného specialisty pro československou vlast. Když se tak dělo v době odsunu a bylo nutno odevzdávat zvířata odcházejících Němců novým osídlencům, pak to mělo docela jiný smysl, než když se stejného způsobu použije v červenci 1947 vůči dělníku-specialistovi, který zde zůstane.

K napsání této úvahy nepřimělo pisatele přátelství k Němcům. Je o něm znám pravý opak. Pokládá však za vhodné a za nutné, aby 155.000 německých spoluobčanů, s nimiž jsme se vlastně dohodli, že u nás zůstanou trvale, začali oni obětují své národnostní nároky, nebylo vzhledem do citového postoje státu nepřátelského. Budeme-li s nimi sdílet společnou vlast, nemůžeme je již považovat za nepřátele a podle toho se k nim chovat. Vždyť si všichni přejeme, aby i oni cítili s touto zemí jako se svou vlastí, a aby za hranicemi spatřovali cizinu, jako my. Musíme jim přiznat nárok na slušné lidské živobytí, osvobodit je od strachu, že je zítra vysoký komisař někam přemístí, aby se mohl zmocnit jejich krávy, kozy nebo bytového zařízení. Jejich zaměstnání jim musí být zárukou slušného života bez křiklavého vykořisťování.

Své národní nepřátele jsme vyhostili ze země. Žádný

rozumný člověk nepochybuje o tom, že se tak stalo trvale a definitivně. Dvouprocentní menšina, kterou hodláme v sobě rozpustit jako cukr v kávě, byla zde ponechána proto, že o ní bylo prověřeno, že nám není nepřátelská. Zadržme proto ruce kořistníků z vlastních řad, kteří dělají co mohou, aby z ní nepřátele udělali.

Adam Hrabě

Dnešní emigrace

I československé veřejnosti je z tisku známo, že ve Španělsku, v Řecku a v jiných zemích Balkánu a východní Evropy jsou dnes tisíce partyzánů, kteří jsou nepřáteli tamních režimů a vedou proti nim otevřený boj. Ale kromě vojáků revoluce i kontrarevoluce, kteří bojují se zbraní v ruce, jsou i politikové, kteří odešli z vlasti za hranice a vedou týž boj na poli mezinárodní politiky a diplomacie. Existence a činnost těchto skupin dnešní emigrace, i když většinou nemají velkého významu, stojí snad za to, abychom se pokusili o stručnou a přehlednou zprávu o nich, i když ovšem bez nároků na skutečně vyčerpávající úplnost.

Španělská republika

Emigrantští Španělé mají jedinou řádnou vládu, uznávanou několika státy, které jsou nepřátelské Francovu režimu, mezi nimi Československem. Je zajímavé, že SSSR tuto vládu dosud neuznal. Vláda zastupuje ovšem pouze republikánské španělské emigranty. Emigranté monarchističtí mají svou vlastní organizaci, jíž v čele stojí pretendent španělského trůnu Don Juan, vévoda z Alby, Lopez Olivan, Quipones de León, Juan March a Gil Robles.

Sídlem vlády Španělské republiky bylo původně Mexiko, od února 1946 je jím Paříž. Předsedou je Martínez Barrio. Předsedou vlády byl od 22. srpna 1945 Giral y Pereira, který počátkem tohoto roku resignoval, protože se ocitl v rozporu se socialistickými kruhy, které ho podporovaly. I španělští republikánští emigranti mají totiž vnitřní boje mezi fusionisty, stoupenci společné fronty s komunisty — tuto skupinu vede Negrin — a antifusionisty, což je syndikalistická skupina, vedená Indaleciem Prietem. Prietova skupina v těchto bojích zvítězila a 27. ledna tohoto roku stal se po Giralovi ministerským předsedou emigrantské vlády umírněný socialista Llopis. V jeho vládě jsou zástupci Národní jednoty demokratických sil, v níž jsou sdruženy všechny republikánské skupiny, od krajní levice až po konservativce, jako jsou Guerra a Miguel Maura. Kromě toho jsou tu katalánští autonomisté a Baskové, které vede přesvědčený katolík José Maria Aguirre.

Emigrace maďarská

V poslední době byla často kladena otázka, zda i Maďaři, kteří žijí mimo svou vlast a stojí v odporu proti režimu, který nyní v Maďarsku vládne, budou se řídit španělským příkladem a zda i oni ustaví emigrantskou vládu. Bývalého ministerského předsedu Nagye následovalo totiž dosti politických osobností, takže Maďarům nového odboje, jichž počet se odhaduje na 50.000, z nichž ovšem většina byla již zbavena maďarského státního občanství, dostalo se politických vůdců. Jádro tohoto hnutí bylo vytvořeno bývalým předsedou malorolnické strany Tiborem Eckhardtem, který už dlouhá léta žije v USA, a bývalým vyslancem ve Švédsku, Uleinem-Revíckým. Dnes k nim kromě bývalého ministerského předsedy Nagye přistupují bývalý předseda maďarské sněmovny Béla Vargha a vyslanci maďarské republiky, kteří byli dosud akreditováni ve Washingtonu, Londýně, Paříži, Bernu a v Ankaře, hrabě Deszöffy a šéf kabinetu presidenta republiky Tildyho, Lászlo Jekélyi. Poslední je ovšem svými styky s krajní levicí tak kompromitován, že se v maďarských emigrantských kruzích pochybuje o jeho politické spolehlivosti.

Pokud jde o pověsti, že maďarská emigrace zřídí v exilu vládu, třeba říci, že politické osobnosti, které by patrně byly jejími členy a jež jsou téměř všem v USA, odmítají se zatím o této věci vyjádřit. Lze však říci, že prozatím nejsou okolnosti takovému gestu příznivé, tím méně, že španělský příklad po všech učiněných zkušenostech nijak nevábí k napodobení. Španělská vláda v exilu je bez autority, jsou v ní stále prudké rozpory a nebyla dosud uznána největší protifrancovskou mocností. Sovětským svazem. S hlediska ma-

ďarské vnitřní politiky nebylo svržení ministerského předsedy Nagye ničím protiústavním, demise jeho vlády byla podána prezidentu republiky, který ji přijal, a odstoupivší ministři byli nahrazeni novými, téže politické příslušnosti. Jediné okolnosti, které pád ministerského předsedy Nagye předcházely a způsob, jak byla jeho demise vymáhána, způsobily ve světové veřejnosti rozruch. S hlediska mezinárodního pak by maďarská vláda v exilu patrně nebyla uznána velmocemi, ani těmi, které prve protestovaly proti podivně rytířskému způsobu, jímž bylo dosaženo počátkem června odstoupení maďarské vlády. Vše ovšem záleží na mezinárodně-politickém vývoji; zatím však i tyto velmoci z dobře pochopitelných důvodů ponechaly v Budapešti svá diplomatická zastoupení.

Poláci

Rackiewiczova smrt 7. června tohoto roku připomenula veřejnosti opět existenci Polské národní rady v Londýně. Její postavení je dosti choulostivé. Pro většinu Poláků, kteří žijí v cizině a varšavskou vládu neuznávají, je jedinou zákonnou autoritou, dědičkou polské vlády, která byla v Londýně zřízena za války. Rackiewicz byl pro ně skutečným prezidentem polské republiky podle březnové ústavy z roku 1921 a nyní uznávají za presidenta hraběte Augusta Zaleského, bývalého ministra zahraničních věcí, kterého Rackiewicz 26. dubna prohlásil za svého nástupce. Polská vláda v exilu je uznávána Vatikánem, Španělskem, Irskem, Portugalskem a Libanonem; jejím předsedou je generál Bór-Komorowski, velitel hrdinného varšavského povstání, a ministrem zahraničních věcí je Tarnowski. Vůdce socialistů Arcziszewski a Kvapiński stojí nyní mimo vládu.

Velká Británie, která polské vládě v exilu popřává útočiště, poskytuje členům Polské národní rady některé výsady. V tom je příčina sporů mezi Londýnem a Varšavou, která posledně ostře protestovala proti tomu, že britský ministr zahraničních věcí Bevin zmocnil úředníky Foreign Office, aby se zúčastnili Rackiewiczova pohřbu.

Uvnitř polské emigrace nutno rozlišovati několik skupin. Nejvýznamnější je frakce socialistická, kterou vedou Arcziszewski, Kvapiński a Ciolkosz. Tato skupina odmítla v roce 1945 spolupráci s lublinským výborem. Ti ze socialistů, kteří se pro tuto spolupráci prohlásili, neměli ostatně příliš štěstí. Zarembo, generální tajemník polské reformované socialistické strany, uprchl minulého roku do Francie a šesť jiných významných členů strany, mezi nimi Pużak, bylo zatčeno a obviněno z protistátních paktů. Druhá, dosti silná skupina v polské emigraci je »Sanacja«, sporně pravicová organizace, o kterou se opíral tak zvaný »plukovnícky režim«. Skupinu vede generál Sosnkowski a bývalý velvyslanec v Berlíně, Lukaszewicz. Konečně je tu »Endecja«, organizace strany národně demokratické, někdy Romana Dmouškého, která je rozhodně protisocialistická a protijidovská. Je v ní sdružena většina polské emigrantské mládeže.

Tytéž různé politické směry, které se projevují v londýnské polské Národní radě, vidíme i ve dvou početných sdruženích zahraničních Poláků, která zaujala stanovisko rovněž proti Varšavě: ve sboru pro demobilisaci armády generála Anderse, kde je sdruženo asi 100.000 polských vojáků, kteří odmítají se za nynějších poměrů vrátit se do vlasti, a v »Ligě amerických Poláků«, která pod předsednictvím Rozmarokovým sdružuje kolem 4 milionů členů.

Emigrace jugoslávská

je ještě více rozdělena než polská: nejen podle politického smýšlení, ale i podle národnosti. Emigrace srbská zůstává převážně věrna dynastii Karađorđevićů, emigrace charvátská vyznává opět politické zásady, vytyčené v podstatě ještě za rakousko-uherské monarchie vůdcem charvátské selenské strany, Štěpánem Radičem, ne-li dokonce Starčevićem. Kromě toho je tu ještě i emigrace slovinská a makedonská.

Srbští monarchisté

Srbové, kteří jsou věrni králi Petru II., mají v Londýně Jugoslavenští národní odbor, který byl vytvořen krátce po zrušení monarchie ve vlasti v listopadu 1945 a v němž jsou osobnosti, které v jugoslávské politice hrály významné úlohy. Jsou tam bývalí ministři předsedové Purić a Trifunović, Milan Gavrilović, bývalý vyslanec v Moskvě v roce 1941, Banjanin, Knězevič a Miletiš, vůdce různých srbských politických stran. Kromě politiků jsou tu i vojáci: generál Simović, strážce protiněmeckého státního převratu

v dubnu roku 1941, a generál Živkovič, důvěrník krále Alexandra.

Jugoslavenští národní odbor má skutečný význam jako jádro soustředění Srbů, stoupenců krále a generála M'ajloviče, kteří jsou dnes sdruženi v Národní jednotě »Ravna gora«. Tato jednota má několik tisíc stoupenců, mezi nimi mnoho vyšších důstojníků, kteří jsou dnes internováni v táborech v Bavorsku, v severní Itálii a v okolí Salerna.

Charvátští disidenti

Charvátští emigranti jsou méně činní, než srbští legitimisté. Jejich vůdce, známý předseda selské charvátské strany Vladko Maček, sídlí nyní ve Francii v Neuilly. Usadil se tam krátce po válce, před tím byl Němci internován v Salzburgu. Jak on sám, tak i výkonný výbor charvátské selské strany jsou v jakési trpné disidenci vůči nynějšímu jugoslávskému režimu. Odmitají sice s ním spolupracovat, protože, jak prohlašují, nesouhlasí s jeho totalitními metodami, přesto však nepodnikají proti němu žádných akcí. Totéž stanovisko zaujímá i bývalý místopředseda vlády Krnjevič, který napřed spolupracoval s Titem a pak přešel k »disidenci«, i bývalý ministr zahraničních věcí a regent, bán Šubašić, který odešel z politické arény v roce 1945 současně s ministry Grole a Šutejem.

Ostatní jugoslávští emigranti

Kromě těchto dvou hlavních skupin je nutno uvést i extrémisty, Ustašovce, členy slovinských Bílých gard a Makedonce z Vnitřní makedonské revoluční organizace (VMRO), které jugoslávská vláda stíhá jako válečné zločince. Protože anglo-americké úřady, na jimiž spravovaném území jsou téměř všichni tito lidé nyní soustředěni, odmitají je vydat, dokud jim nebudou podány důkazy jejich viny a dány záruky, že budou souzeni řádně vzniká z toho živá výměna slápkokyselých not mezi Bělehradem na jedné a Londýnem a Washingtonem na druhé straně.

Mezi těmito osobami je i »poglavnik« Ante Pavelić, který do nedávna byl v Rakousku, zakladatel jugoslávského fašismu dr. Ljotič, který žije v Meranu, jakož i generál Popovič, spolupracovník Nedičův, který je nyní internován v Bavorsku. Nedávno začal v Jugoslavii proces proti Ustašům, četníkům a jiným elementům krajní pravice. Padlo několik rozsudků smrti — mezi jinými byli k smrti odsouzeni charvátský maršál Kvaternik a Marko Lazarevič, vůdce srbských četníků. Ale tento proces směřoval hlavně k tomu cíli, aby bylo prokázáno spojení zahraniční emigrace s domácími nepřáteli režimu. Tak na příklad byli charvátští sedláci, stoupenci Mačkovi, obžalováni, že udržovali styky s Ustašou. Přes emigraci mířilo se ovšem na mocnosti, které jí poskytují útočiště. Emigrace opravdu též pracuje proti Titovu režimu v zemích anglosaských, v západních pásmech Německa a Rakouska, v Itálii, v Řecku i v Jižní Americe, kam se mnozí z emigrantů uchýlili.

K vůli úplnosti nutno se ještě zmínit o Slovincích a Makedoncích, kteří jsou proti Titovu režimu a kteří mají též vlastní organizace v emigraci. Slovinci emigranti mají středisko v Linci a vyvíjejí činnost v Korutanech. Makedonci jsou dnes — pokud jsou v emigraci — téměř všichni organizováni ve Vnitřní makedonské revoluční organizaci a v Indianopolis v USA je sídlo Výboru pro osvobození a sjednocení Makedonie.

Rumuni

Vzhledem k zvláště vyhrcovanému individualismu Rumunů je emigrace rumunská rozříštěnější, než emigrace jiné. Proti dnešnímu rumunskému režimu vedou v zahraničí boj především dva politikové, jednak G. Gafencu, který minulého roku odevzdal na konferenci v Paříži delegátům spojených mocností memorandum o politické situaci v Rumunsku, a jednak provádí samostatnou akci generál N. Radescu, který se uchýlil do Lisabonu; naposled žádal OSN, aby vyšetřila, jakým způsobem se dnes v Bukurešti vládne. Generál Radescu, který byl prvním předsedou rumunské vlády po osvobození, uprchl ze země v roce 1945, když král Michal po intervenci Vyšinského jmenoval Grozovu vládu s komunistickou převahou. Ministerský předseda gen. Radescu, který byl tehdy »odstoupen« způsobem, jenž připomíná historii demise maďarského předsedy vlády Nagye 31. května tohoto roku, odešel nejdříve na ostrov Kypr, odkud se odebral do Portugalska.

Kromě těchto dvou hnutí je ve Francii »Národní rada odboje svobodných Rumunů«, kterou vedou Romanescu a

Dragomir. Jsou v ní většinou pravice liberálové. Rada vydává časopis »La Roumanie indépendante«, v němž prudce napadá nynější rumunský režim.

Ostatní balkánská emigrace

I Bulharsko má své hnutí odporu proti nynějšímu režimu; nedávné zaičení vůdce opoziční selské strany N. Petkova vrhlo na ně trochu světla. Petkov je totiž obviněn, že udržuje styky s členy své strany, kteří jsou v emigraci, vedou kampaň proti bulharské republice a spolupracují s fašisty.

První osobností dnešní bulharské emigrace je G. M. Dimitrov, jmenoval nynějšího bulharského předsedy, který za války uprchl do Káhiry. Odtud jako generální tajemník levého křídla bulharských agrárníků připravoval právě s N. Petkovem, který ve vlasti zůstal, jakož i s ostatními stranami, jež za války pracovaly v podzemí, svržení germanofilské bulharské vlády. Když se pak vrátil do Bulharska, reorganizoval svou stranu, která spolupracovala s krajní levicí až do roku 1946, kdy ho komunisté obvinili, že podrývá základy nového bulharského zřízení a označili ho za veřejného nepřítel. Dimitrov měl ještě čas utéci se na americké vyslanectví v Sofii, odkud odešel nejdříve do Itálie a pak do USA, kde se mu nedávno dostalo státního občanství. N. Petkov zůstal v Bulharsku jako vůdce agrární strany, jež byla vedoucí stranou bulharské opozice.

Kromě umírněných agrárníků je v bulharské emigraci i skupina monarchistů, soustředěná nyní v Káhiře kolem mláděho krále Simeona. Pak je tu krajní pravice, seskupená kolem bývalého germanofilského ministerského předsedy Cankova, který po osvobození Bulharska vytvořil »vládu« v Rakousku, kde jsou dosud někteří jeho stoupenci, zejména plukovník Ragozarov. Kromě toho je ještě v Paříži »Národní výbor pro obranu práv bulharského občana«, který vede Krum Dankov. Letos v červnu zrušila bulharská vláda státní občanství většiny těchto odbojníků, mezi nimi třiadvacet bývalých bulhar. diplomatů, kteří přes vládní výzvu odešli do vlasti. Mezi nimi je bývalý předseda vlády a vyslanec v Bernu G. Kioseivanov.

I Albánci mají emigraci, která je v odboji proti generálu Enveru Hođžovi a jeho režimu. Je organizována v »Národní frontě« (Balli Kombetar), která organizace za války vedla boj proti okupantům osy. Vede ji Midhat Frashari, který je nyní v Itálii v provincii Emilia, kde je i ústředí této organizace. Jiná skupina albánských emigrantů je sdružena kolem exkrále Zogu, jenž sídlí nyní v Egyptě.

Rečti demokrati

Balkánský »nový odboj« není jen věcí politických skupin západnického zaměření a několika praviceových extrémistů, bojujících proti vládám ve státech, které se drží kolem SSSR. I řečtí partyzáni zvedli prapor vzpoury proti vládě, která ve jménu demokracie užívá method policejního státu. Jedněm z balkánských odbojníků říká se tedy »fašisté«, oněm opět »anarcho-komunisté«. I když toto paušální zařadování je vlastně směšné, přece jen do jisté míry odpovídá skutečnosti, protože tito opozičníci v situaci, ve které jsou, stávají se nolens-volens extrémisty.

Řekové, kteří v zahraničí bojují proti athénské vládě, vyvíjejí činnost hlavně ve Velké Británii a ve Francii, kde vydávají časopis »Le Patriote grec«, který zastává zájmy a názory organizace EAM. V Londýně vydává list podobného směru bývalý řecký ministr Sofianopoulos, zastávající sbližení Řecka se SSSR a vnitřní politiky sociálního vyrovnání. Bylo by o těchto skupinách patrně ještě více slyšet, kdyby řečtí demokraté, jak to posledně na kongresu ve Štrasburku ohlásil mluvčí komunistické strany Řecka Perphyrogenis, opravdu ustavili »demokratickou vládu« na partyzánském území.

Ukrajinská a baltská emigrace

I skupiny z emigrantů ukrajinských a ze zemí baltských vyvíjejí v cizině činnost proti připojení svých zemí k Sovětskému svazu.

Ukrajinci pracovali pro odtržení Ukrajiny od SSSR už před válkou. Mezi ukrajinskou emigraci bylo však mnoho rozporů, protože Ukrajinci sídlili na jihu Ruska, na východě Polska, v severním Rumunsku (Bukovina) a na Podkarpatské Rusi; každá z těchto skupin měla ovšem své zvláštní zájmy. Dnes, kdy všechny země, obývané Ukrajinci, jsou připojeny k SSSR, je situace jiná. Protisovětské Ukrajinci, kterých je poměrně velmi mnoho jak v Evropě, tak v Kanadě a v USA, kde vydávají několik časopisů, mají nyní

jednotnou politickou linií. Jejich tajná »Národní rada« koordinuje jak činnost ukrajinských skupin emigrantských, tak i činnost »Ukrajinské povstalecké armády« ve vlasti.

Zvláštní je situace emigrantů ze zemí baltských. Některé státy totiž dosud neuznaly připojení baltských zemí k SSSR de jure. Ve Washingtonu jsou vyslanci litevský, estonský a lotyšský dále považováni za oprávněné zástupce suverénních států. V Londýně nemají sice takového postavení oficiálně, přesto však jsou stále vedeni v ročence diplomatického sboru. V britské okupační zóně, v okolí Hamburku, byla loni se schválením a podporou okupačních úřadů otevřena baltická universita.

Baltští emigranti utvořili v USA, v Argentině a ve Švédsku společné výbory odporu a v západním pásmu Německa mají několik pomocných organizací.

Emigranti ruští

Německé přepadení SSSR 22. června 1941 i velká vojenská i politická vítězství Sovětského svazu, to vše působilo, že četná dotud protisovětská emigrace, kromě několika jedinců, přestala vlastně existovat jako politicky organizovaná skupina. Vlastenecký cit nabyt převahy nad doktrinárními rozdíly a nepřátelstvím. Od nějaké doby se však projevuje v některých ruských emigrantských skupinách opět vzrůst protisovětské nálady. První vystoupil proti SSSR pravoslavní kněz v čele s arcibiskupem Vladimírem. Tato skupině se říká »Karlovačský klerus«. Moskevský patriarcha Alexej nedávno proti ní vystoupil a zbavil její členy duchovních hodností. Proti moskevskému patriarchátu vyslovili se i pravoslavní ve Spojených státech; na koncilu v Clevelandu prohlásili pravoslavnou církev v USA za autonomní. Jaké stanovisko k tomu zaujme cařihradský patriarchát, není dosud známo.

Kromě těchto duchovenských míst staví se proti SSSR skupina umírněných socialistů, kterou vede bývalý ruský ministr Alexander Kerenský, jenž žije v USA. Poslední vystoupila na veřejnost newyorská skupina tohoto hnutí s proklamací k veřejnosti při výročí poprav významných představitelů tohoto směru, Libera a Gotze. Ve Francii vydávají ruské křesťanské dělnické syndikáty ostře protisovětský týdeník a v Belgii byla znovu založena organizace bývalých ruských vojáků, jež rovněž vydává podobnou publikaci.

Mezi dnešní ruskou emigrací nejvýznamnější místo zaujímá však skupina tak zvaných »névozvráščenců«. Jsou to sovětsští funkcionáři, kteří se v cizině postavili proti režimu a odmítli se vrátit do vlasti. Po Alexandru Besedovském je to zejména Alexander Barmin, bývalý sovětský chargé d'affaires v Athénách, který se odtrhl krátce před počátkem války. Ivan Gruzenko, úředník sovětského vyslanectví v Otavě, odtrhl se od režimu, když propukla tak zvaná kanadská aféra se sovětskou atomovou špionáží; vypovídal pak před kanadskými úřady o činnosti »komunistické páté kolony« v Kanadě. Kapitán Michal Korjakov, atašé na sovětském velvyslanectví v Paříži, postavil se proti vládě své země teprve nedávno a nyní uveřejňuje své paměti v pařížských »Cahiers du Monde Nouveau«. Poslední z této skupiny je inž. Cyril Alexejev, který se dal poslat se sovětskou misí do Mexika a odmítl se vrátit. Nejvíce hluku však vzbudil případ Viktora Kravčenko, který přijel do USA jako člen sovětské nákupní mise a nedávno vydal knihu »Zvolil jsem svobodu« (I chose Freedom), která vzbudila na západě mnoho pozornosti.

Emigranti káhirští

I kavkazští a zauralští moslemové mají svá odbojová hnutí, soustředěná v Káhiře, jež se stává hlavním střediskem moslemského světa. Hledají tu ovšem spíše útulek, než prostředří činnosti.

V hlavním městě Egypta vyvíjí činnost i jerusalemský velký mufti el Husejní, který uprchl z Francie, a vůdce marockých vzbouřenců Abd-el-Krim, jenž za ochrany egyptské policie opustil v egyptském přístavu palubu lodi, na které byl z ostrova Réunion dopravován do Francie. Mufti nyní vede arabský výbor pro Palestinu. spolu s Rassem Khalidim a Vasefem Kemaleé. Abd El Krim sešel se v Egyptě s jiným vůdcem marockého odboje, Mahmudem Fassim, Abd el Khalag Torraismem, vůdcem arabského odboje ve španělském pásmu Maroka, a Funisanem Habibem Burghibou, zakladatelem separatistické tuniské strany Nový Destour. Kdyby tyto mužové vytvořili marockou či tuniskou emigrantskou vládu, byla by patrně ihned uznána Arabskou ligou a

všemi islamskými státy. Není divu, že jejich činnost působí, zvláště Francii, starosti.

Novofašisté a jiní

Italští fašisté a monarchisté, kteří se uchýlili zvláště do Argentiny a Portugalska, vyvíjejí činnost, která mladou italskou republiku stále ohrožuje. 22. června na příklad byly odhaleny přípravy státního převratu, který chystal Scorza. Práví stoupenci Mussoliniho jsou však i v cizině příliš dobře střezeni, aby mohli opravdu něco účinného dělat. Nebezpečnější jsou monarchisté, soustředění kolem bývalého krále Humberta a hraběte Grandiho, kteří mohou počítat s miliony stoupců v Itálii.

Emigrace česká a slovenská

Česká emigrace, seskupená kolem Lva Prchaly, nevyvíjí činnost, která by mohla mít skutečný politický význam.

Vážnější je činnost emigrace slovenské, vedené dr. Ferdinandem Durčanským. Ve Spojených státech pracuje v dohodě s ním profesor Štefan Polakovič jako předseda »Slovenského výkonného výboru«, který má sídlo v Bridgeportu v Connecticutu. Vláda USA neklade činnosti této skupiny překážek, takže může vydávat publikace a vysílat rozhlasové projevy (v USA není rozhlas zestátněn; každý, kdo si zaplatí, může do rozhlasu mluvit).

Doslov

Všechny tyto emigrantské skupiny jsou rozděleny názorově a mezi jejich frakcemi jsou ustavičné boje, nejčastěji původu osobního. Všechny více či méně trpí tím, co je společné všem emigracím: nedostatkem spojení s vlastní a nedostatkem realistického kriticismu v posuzování situace. Ze z toho plynou četné falešné představy o možnostech budoucnosti je zřejmé a nevyhnutelné.

JUDr. Josef Trněčka

Byrokracie

Slovo byrokracie, s nímž se nyní tak často setkáváme, má špatný zvuk. Proto se s ním zachází lehkomyšlně a zneužívá se ho podobně jako slovo reakce, fašismus a j. Je tedy vhodné, abychom si o něm něco pověděli. Také poctivé české slovo »úřadovati« má nyní špatný zvuk. Chce-li se o někom říci, že dělá nesmysly, řekne se: on úřaduje.

Úřady mají sloužit lidem. To je jejich účel a smysl. Služba spočívá v tom, že udržují ve státě řád a pořádek. Dobrý úředník by měl mít tyto vlastnosti:

1. Mravní zdatnost, čili smysl pro odpovědnost, jinak řečeno pracovní morálku. Po válce bývá vždy značně snížena. Jejím opakem je ledabylost, nepořádnost, nesvědomitost, lenost a j.

2. Hluboký cit sociální a lidský; vzniká z vědomí, že předmětem úřední práce a péče nejsou spisy, nýbrž člověk; že každý spis je jen nedokonalým obrazem nějakého osudu lidského. Takový cit je více vyvinut v úřadech nižších, kde je živější styk s lidmi, kteří úředníkovi tuto skutečnost stále připomínají. Čím vyšší úřad, tím více papírového úřadování, při němž se na člověka snadno zapomíná.

3. Odborné znalosti a schopnosti.

Má-li úředník tyto tři vlastnosti, dělá svou práci dobře, nemluví se o tom a neříká se tomu nijak. Nemá-li je, dělá to špatně a říká se tomu byrokracie.

Kdo je byrokrat

Podle původního smyslu je byrokracie vláda úřadu, přezítek z doby, kdy úředníci vládli místo aby sloužili, tedy snaha po moci. Ale i jiné vlastnosti jsou tímto slovem označovány, na př. nerozhodnost a nepružnost (byrokrat je kožený), zdlouhavost (papírové úřadování), snaha přesunout práci a odpovědnost na jiného (od Piláta ke Kaiřášovi neboli šibr), puntičkářství (šiml řehťá), nadutost a povýšenost (komu bůh dal úřad) a jv. Jsou to vesměs vady, jejichž původ tkví v nedostatku oněch tří

vlastností, které jsem vyjmenoval. Všechny tyto tři vlastnosti úředníkům a nebude byrokracie. Mohli bychom tedy říci, že otázka byrokracie v tomto nejširším smyslu je otázkou schopnosti a neschopnosti úředníků, tedy otázkou lidí.

Vada může být ovšem také v systému, v organizaci. Byrokratický systém ve státech absolutistických byl pářeníštěm takových špatných vlastností. Ale sebelepší systém nebude mít úspěch, budou-li jej provádět špatní a neschopní lidé.

O dbyrokratisovat

Zavedli jsme v republice nový systém veřejné správy, správu lidovou. Má mimo jiné za úkol odbyrokratisovat veřejnou správu. Vyžaduje se to asi tak: Úředník je pro lid a nikoliv naopak. Je služebníkem lidu, nikoliv pánem. Mezi ním a občanem má platit: já pán, ty pán. A provádí se to tak, že lidová správa dává úředníky pod kontrolu občanskému živlu. Soudcům dává na pomoc porotce, soudce z lidu a přísedící, obecním, okresním a zemským úřadům na pomoc volené sbory občanské, místní, okresní a zemské národní výbory. Jsou to lidé bez odborné průpravy. Jejich úkol nešpočívá v tom, aby konali odbornou práci (na to mají úředníky), nýbrž aby odbornou práci úřadů a úředníků vedli, řídili, nad ní bděli a zejména na to dávali pozor, aby z úřadů zmizely ony zjevy, které jsou označovány slovem byrokracie.

Výsledky se prozatím nedostavily.

Lidové orgány si z počátku spletly úlohy a často si je ještě pletou. Neuvědomily si svůj úkol a pustily se do práce odborné. Úředníky odsunuly stranou a učinily z nich písaře. Poněvadž odbornou práci neumějí, dělají a dělají chyby. Někteří jsou učenliví a leccos rychle od úředníků pochytí nebo se sami naučí. Jiní měli z dřívějšíka odborné vědomosti a nyní je uplatnili. Ještě jiní neumějí a neumějí nic, jsou nepřístupní poučení a tropí nesmysly. Podle toho se ve veřejné správě dělají a dělají chyby tu menší, tu větší, někde méně vážné, jinde zhubené a škodlivé. Je známo, že nejsnáze a nejrychleji se člověk naučí chybám a špatným vlastnostem. Učenliví vykonavatelé veřejné lidové správy naučili se od úředníků velmi rychle mnohým z těch chyb, kterým říkáme byrokracie. Občanský živl, který měl veřejnou správu odbyrokratisovat, sám se zbyrokratisoval. Byrokracie, tento stín úřadů, je totiž víla velice svůdná. Není snadné jí odolat. Nahlédli do úředních dílen a brzy zjistili, že bez předpisů to nejde. Pustili se tedy do předpisů. Ale běda, ono je jich tolik, že se v tom člověk nevyzná. A začali si počínat jako neschopní nebo méně schopní úředníci. Je to těžké a neví si s tím rady? Tož řeknu, že jsem nepřislušný a postoupím to jinam (od Piláta ke Kaifášovi), nebo to vrátím straně, ať ještě předloží nějaký zbytečný doklad, který po případě ani předložiti nemůže (papírové úřadování), nebo si najdu jiný podobný spis a udělám to podle něho (šiml řehtá) a je-li strana osobně přítomna a dožaduje se rychlého vyřízení spravedlivé věci, pak se na ni obofim, abych zakryl bezradnost a hrubě ji odbudu (komu bůh dal úřad) nebo ji odbrojuj argumentem »předpis je předpis«. Tak si zcela dobře vysvětlíme zjevy nyní běžné, že občan se nemůže dočkat vyřízení záležitosti často zcela jednoduché, poněvadž komise ji postoupí jiné komisi, která ji zase postoupí radě, rada si s ní neví rady a postoupí ji třetí komisi atd. Je ovšem třeba, aby věc dostal do ruky úředník, aby si ji v klidu prostudoval, podíval se do zákona, nahlédl do odborné literatury, řádně ji zpracoval (často to dá hodně práce) a přinesl ji hotovou se zprávou a výkladem do komise nebo do rady či kam jinam patří.

To jsou dětské nemoci nového systému ve veřejné správě, systému, který je dobrý, ale není dobře chápán a prováděn. Tyto vady se krok za krokem odstraňují a

musí být odstraněny. Dobrá myšlenka zřídování veřejné správy vyjde z těchto nesnází vítězně a přehoná je.

Čeho je třeba

Je třeba, aby do národních výborů byli vysíláni lidé schopní a zkušení, aby si jasně uvědomili, jaký tam mají úkol, nepletli se do práce úředníkům a aby mezi nimi a úředníky byl vytvořen soulad, vzájemná důvěra a respekt, základní předpoklady pro vážnou práci a spolupráci. Pak teprve, až sami budou stát pevně na svých místech, až si uvědomí své úkoly, svou moc, ale také její meze, pak teprve se budou moci pustit do úkolu, který si položili: odbyrokratisovat veřejnou správu. Jak už bylo řečeno, znamená to v podstatě nahradit méněschopné a neschopné úředníky schopnými.

Krok zpět.

Zatím byl na této cestě učiněn místo kroku vpřed krok zpět. Rady úřednictva válkou prořídly a úkoly úřadů vzrostly. Bylo třeba nových sil. Aby nové síly splnily svůj úkol, měly být podrobeny zkoumání, zda mají ony tři dobré vlastnosti, které má mít dobrý úředník. Stalo se však něco jiného. Kdo se přihlásil, byl bez výběru přijat. Požadavky nebyly velké. Často stačila legitimace politické strany. Tito noví lidé v úřadech sice sedí a dostávajíji plat, ale práce udělají málo a co udělají, to je špatně. Tím si vysvětlíme, že některé úřady mají sice úředníků dost, často více než je třeba, ale práce v úřadě vážne, kulhá, věci zůstávají nevyřízeny a občané na vyřízení marně čekají.

Mimo to přibylo po revoluci mnoho úřadů nových. Jejich úkoly byly určeny jen rámcově, povšechně, a nejsou dosud přesně rozčleněny. Jsou to úřady ještě nehotové, ve stavu zrodu. Teprve se rozjíždějí a malá kolečka v nich ještě neklapou. I do těchto úřadů byly bez výběru přijaty celé řady úředníků, kteří tam sedí, ale nemají zatím co dělat a dostanou-li práci, neví co s ní. Občan, který tam přijde, se diví, k čemu je tam tolik slečen, které si u psacích strojů leští nehty. I toto všechno jsou znaky byrokracie, které musí zmizet.

Co není byrokracie

Jako doklad o tom, jak se slova byrokracie zneužívá, uvedu jeden příklad za všechny: Předseda ONV povolá si telefonem velitele SNB a nařídí mu, aby okamžitě zatkl občana X. Velitel upozorní skromně, ale rozhodně, že v ústavě je předpis o ochraně svobody a nabídne tento postup: Řekněte mi, čím se provinil, já to vyšetřím a shledám-li důvody pro uvalení vazby, provedu zatčení. »To nejde,« dostane se mu odpovědi, »to by dlouho trvalo, zatčení musí být provedeno ještě dnes. Vy jste byrokrat, ústava neplatí, já si to provedu sám.«

Řekli jsme vpředu, že úkolem je udržovat pořádek a řád. Tato zásada by byla postavena zcela na hlavu, kdyby odbyrokratisování bylo takto provedeno. Místo řádu a pořádku byl by zaveden neřád, zvláde a zmatek, nehledě ani k tomu, že tento předseda, který nazval dobrého úředníka byrokratem, současně ukázal, že sám je byrokrat v tom původním, pravém a nejhorším smyslu, neboť chce vládnout a nikoliv sloužit.

Nezapomeňte na ministerstva

Až budou všichni úředníci prozkoumání podle schopností a kvality, až budou plně zaměstnáni a za práci slušně placeni a až volené národní výbory zapadnou správně do soukolí složitého státního aparátu, přestane v něm skřípat a — nebude už byrokracie s jedinou výjimkou, a tou budou ministerstva. Úřady nejvyšší, které s lidmi nejméně přijdou do styku. Proto vydávají ostatním úřadům předpisy, jak si ve styku s lidmi počínat. Pam sfdli původci argumentu, kterým každý neschopný úředník vítězně odrazí vaši poslední námítku, dovolaující se

zdravého rozumu, když vám na ni odpoví slovy: předpis je předpis. Tam sádlí často nejkoženější z nejkoženějších. A jak je tam postaráno o odbyrokratisování? Nijak. Ministr odpovídá parlamentu; úředníci jsou sice podřízeni ministrové, ale ve skutečnosti neodpovídají nikomu, poněvadž ministr při svém zaměstnání ve vládě a v politické straně nemůže práci tolika úředníků ani přehlednout, tím méně sledovat nebo kontrolovat nebo za ni ručit. A při tom tito úředníci rozhodují nejdůležitější věci veřejné správy s konečnou platností a mohou škrtnutím péra zvrátit jakékoliv rozhodnutí lidové správy. § 85 ústavní listiny říká, že působnost ministerstva bude upravena zákonem. Za dvacet let prvé republiky nebyl tento zákon vydán. Švec mívá roztrhané boty a ministerstva, v nichž vznikají návrhy zákonů, se nedostala k tomu, aby vypracovala návrh zákona o své vlastní působnosti. A nikdo jiný se k tomu neodhodlal.

Ústavní dekret presidenta republiky z 2. IV. 1945 č. 1-45 Sb. opakuje větu uvedenou v ústavní listině. Nebylo by dobře, aby působnost ministerstev byla upravena přímo v ústavě? Nebo aby v ní aspoň bylo nařízeno, že zákon musí být vydán do určené doby a někdo pověřen, aby návrh zákona vypracoval? Nestane-li se to, není vyloučena možnost, že ministerstva zůstanou nebo se v budoucnosti stanou sídlem byrokracie nejbyrokratičtější. Byrokracii se daří v zákoutích, kde se nevětrá. Větrání v úřadech nižších mají na starosti orgány lidové správy, národní výbory; v ministerstvech nikdo.

A tak se stane, že ministerstvo vydá výnos, že všechny žádosti o rozšíření živnosti nebo povolení nové živnosti musí být předloženy jemu k rozhodnutí. Když babka prodává na vesnici před kinem v koši cukrovinky a chce prodávat také ovoce, rozhodne o její žádosti ministerstvo. Když ve vesnici s jedním obchodem a jedním hostincem chce obchodník prodávat lahvové pivo, musí si podat žádost na ministerstvo. Budou-li takové věci vyřizovat ministerstva, co potom zůstane národním výborem? Je to decentralisace? Rychlé, pružné a laciné úřadování? Veřejná správa v rukou lidu? Je to všechno, jen to ne, především je to však byrokracie. A proto pozor na ministerstva!

do ba a lidé

Michal Mareš

Co se děje ve Zlíně?

Redakce tohoto listu uvažovala přes rok, má-li se zabývat poměry ve Zlíně, a vždy znovu si raději uložila zdrželivost. Poněvadž přičiněním jiných zlínských poměrů se vyvíjejí ve veřejnou aféru, přinášíme aspoň několik kusých informací.

Kdo by si nepamatoval, jak po revoluci bylo prý lidem žádáno, aby z označení národního podniku Baťa bylo vymýceno jméno tyрана a kapitalistického vyřídudcha Tomáše Bati? Nakonec i zde zvítězil zdravý rozum a praktický smysl hospodářského dění: jméno Baťovo zůstalo jako dobrá, nepřekonatelná visítka do světa. Avšak nynější poměry ve Zlíně — ty kdyby tak měl odvahu vylíčit autor „Botostroje“! Bylo by to poučné srovnání s minulými časy i poučením pro historiky, o tom, jak těžce rodí se nová společnost, kdy si lid má vládnout sám... Nuže, T. Svatopluku, měl byste dnes tolik civilní kuráže, abyste se do podobného podniku pustil? Tomáš Baťa dal svého času vaši dokumentární dnes knihu zakázat. Co myslíte, byl by dnes pro podobný úmysl úřady povolen papír?

Jaké jsou dnes poměry ve Zlíně, řeknou vám dostatečně dva dokumenty. Je to jednak v tisících výtiscích na Zlínsku

kolující diktafonický záznam řeči, prosloušené poslancem L. Bartošem v pražském parlamentě dne 11. července t. r., a pak je to tučet stránek hektografovaneho provolání, odevřeného listu, adresovaného výrobcem požívatin Josefem Šedivým ve Zlíně vládě, poslancům, ZNV, všem redakcím, Svazu osvobozených politických vězňů a všem slušným občanům. Při ověřování ukázalo se, že tvrzení občana Šedivého jsou pravdivá.

Oba tyto dokumenty, ale i jiné letáčky rozvířily hladinu zlínského dění tou měrou, že možno mluvit o velkém třídění duchů. K tomu ještě přistupují zprávy o chystaných změnách ve vedení Baťových závodů, t. j., že postavení generálního ředitele a současně poslance ÚNS dr. Holého je prý ořeseno a pro stranu nadále neúnosné. Jsou zároveň již jmenováni dva kandidáti, opět z řad KSČ, na toto místo. Osoby, o něž jde, jsou přijatelné i ostatním stranám NF, jednak pro své znalosti provozu, jednak i pro stránku snášlivosti. A touha všech Zlíňanů směřuje k tomu, aby již jednou zavládl na Zlínsku mír a klid. Že komunisté mohou být i dobrými hospodáři a snášlivými lidmi, ukazuje mimo zlínský závod Baťův, kde pan dr. Holý nevládně a kde je výtečná spolupráce všech bez rozdílu. Dnes se změnily i ve Zlíně poměry natolik, že nebožtík Tomáš Baťa je samotnou KSČ ceněn jako tvůrčí genius velkého obuvnického světa. I jako takový oslavován. A proto, lze doufat, že ze Zlína zmizí časem vše, co nazváno bylo v parlamentě džunglí, že se tu vše změní v nejpožehnanější kraj republiky. Připomeňme si, že baťovci svou práci ročně pomáhali ke dvěma miliardám předválečných korun v cenných valutách. A dnes? Tedy zítra, nebo pozítří možno?

Avšak chceme-li odstranit, co se stává v cestu, a docílit onoho lidského, národního, socialistického a demokratického cíle, pak je třeba učinit vše bez ohledu. A za tím účelem je třeba ukázat lidu vše tak, jak o tom mluví dokumenty, neúprosně a bez kompromisu.

Je jistě pozoruhodno, v těchto a nedávno minulých časech, kolik mužů s akademickým titulem své almě mater radost nezpůsobilo. Dr. Šimčík, o němž se dočtete, sedí t. č. ve vazbě krajského soudu v Kroměříži se třinácti jinými; jejich počet jistě ještě vzroste. Tento doktor práv, jenž byl šéfem vyšetřující komise, prznil Němky i Česky. Byl svého času zatčen a pro střídavě prý pominutí smyslu propuštěn, načež byli ustanoveni noví znalci, kteří posudek neuznali. JUDr. Šimčík na svobodě zatím organizoval teroristickou tlupu. Prozradili to dva mladíci, pro tuto organizaci získání, Mačel a Pantoflíček, když postřelili samopalem soudruha Simačhla. Ten dostal tři rány do břicha, když stál stráž v budce koncentračního tábora. Šimčík ví velmi mnoho, a bude-li odsouzen, bude určitě mluvit! Mačel i Pantoflíček, který byl čekatelem SNB v Hradci Králové, sedí nyní i se šéfem komanda. Nikoliv bez zajímavosti je smrt faráře z Vizovic, který, máje v brašně závažné dokumenty, vypadl prý z vlaku.

A nyní k dokumentům. Z brožury s titulem „Politický teror ve Zlíně“, kolportované na Zlínsku, uvádíme informující části, poskytující jakési nahlédnutí přímo do zlínské „demokracie“. Je to, jak jsme již podotkli, řeč poslance A. Bartoše, pronesená ve sněmovně.

Každý z nás poznal, co znamená osobní a politická svoboda. Zvláště ti, kteří osobní svobodu měli na dobu delší či kratší ztracenu, dovedou pochopit, co znamená omezovat svobodu. Poukazují na politický teror v národním podniku Baťa. Dosud obsazování vedoucích a odpovědných míst dělo se výhradně na podkladě politické legitimace macchiavelistickým způsobem, užitím denunciantů, lstí, osočováním, ztrátou důvěry, restrikcí a všemi možnými způsoby, aby se jen dosáhlo toho: nekomunista musí odejít se svého místa pod tlakem anebo způsobem, zvaným „dobrovolně“. Uvedu příklady z posledního období našich voleb. Vladimír Vozka a Vašina byli propuštěni z národního podniku Baťa proto, že bránili druhé politické straně v tom, aby nebyly čtyřky národně socialistické kandidátky přemalovány na hakenkraje. Na druhý den si je zavolal pan dr. Holý. Byl uražen. Prý agitují proti němu. Tedy tito lidé byli vyhozeni z továrny

jenom proto, že se účastnili agitace strany ve volbách 1946. Když jste propouštěli (k dr. Holému), pane řediteli, toho Vozku a neshodli se s vámi, tak jste mu nakonec řekl: „Vy dancane špinavej.“ Tak jste mu řekl, svému dělníkovi. Vozka volil vhodnou odpověď: „Pane doktore, já jsem špinavej od práce.“

Ve Společenském domě v Baťově ve státním kině byly znaky komunistické. Po určité kampani SNB nařídil odznaků sejmout. Soudruzi dnes dělají podpisovou akci proti rozhodnutí SNB pod dvěma sloupci. Jeden je nadepsán „Ano“, což znamenalo dříve „já“, druhý je nadepsán „ne“, kdysi „nein“. Je samozřejmé, že v prostředí, kde je vypěstován strach ze ztráty existence, sotva by se našel zaměstnanec, že by podepsal „ne“. Chtějí někoho vyhodit, na koho nic nemají. Přeloží ho do druhého oddělení. V tom druhém oddělení někdo přijde a řekne: „To je lump!“ Lump, protože je národní socialista, to stačí. Udělá se proti někomu akce a nálada. A teď se přijde s listinou a řekne se: „Všichni zaměstnanci tohoto oddělení jsou proti vám. Musíte z podniku ven.“ To se stalo panu Černohorskému. Vrátil se do své dílny 2434 zpátky a udělal protiakti. Zde si nechal zase podepsat, že s ním všichni byli spokojeni a že by ho tam rádi zpátky viděli. Po různých variacích byl poslán do Zlína a zpátky. Od 21. února 1947 je bez zaměstnání. Aby se přišli nehněval, závod mu vyplácel plat dále. Proti útlaku se strany vedoucích podepsalo memorandum vláde 3802 zaměstnanců. Za to, že vedoucí dovolili podepsat tyto archy, byli vyšetřováni.

Mezi postižené patří Otakar Jánský. Nic neukradl, nic nepřonevřel. Jenom jste mu řekl, že je vám nesympatický. Tento Jánský z místa vychovatele byl vyhozen 1941 Němci. Ovšem dnes vůbec nikomu nenapadne, aby se jako vlastenec dostal zpět. Je jasné, že v tomto prostředí nedůvěry čestný člověk pracovat nemůže. A kdyby chtěl, tak ho ani dlouho nenechají. Pan Jánský věnoval výchově mladých Baťových mužů plných dvacet let svého nejlepšího života!

Pan Javůrek byl dán k dispozici úřadu ochrany práce v květnu 1947. Přednesu krátce jeho životní dráhu, která začíná u Tomáše Bati roku 1915. Od té doby tento poctivě pracoval pro firmu, které věnoval svůj celý život úsilovou práci na výstavbu celého tohoto kolosu, jak jej dnes známe. Je to jeden z nejbližších spolupracovníků Tomáše Bati, který se od piky vypracoval na zdatného vedoucího, organizátora. Vychoval celé generace Baťových mužů. Za války byl zatčen a v Kounicových kolejích vyšetřován gestapem. Bylo mu ublíženo na zdraví tolik, že ztratil sluch a dnes při výkonu služeb musí mít naslouchací zařízení. Tedy, vážení, tento člověk byl dán úřadu ochrany práce k dispozici. A já bych to definoval takto: Němci ho zbavili bytu a zaměstnání, gestapo ho zbavilo sluchu a pan dr. Holý ho dnes zbavuje existence, tedy přeje jenom něco společného tady je. Je mu dnes 56 let a je nucen vzít žebračkou hůl a jít do ulice. Z toho je vidno, že jim není nic dost svaté, žádná zásluha o závod, žádná odbornost, ani chování za války, ať již to byly útrapy aktivní či boj skutečný.

Při této příležitosti bych se dovolil zeptat, zda komunistický deník „Pravda“ už zaplatil dluh národnímu podniku asi tři čtvrti milionu Kčs za agitace v minulých volbách.

Zvláštní kapitolou tvoří v životě národního podniku tak zvaná trestní komise. Kdo ji stvořil, na jakém základě, to nikdo neví. Kdo se ale dostane před tuto trestní komisi, může s určitostí čekat své propuštění. Chci dosáhnout toho, aby pravda, pořádek, spravedlnost a z toho vyplývající všechno ostatní, to je socialismus skutečný, byly pro nás svým obsahem naprosto stejnými. aby jednou provždy naše veřejnost zaujala nekompromisní stanovisko a vyvodila důsledky proti škůdcům lidstva, proti usurpátorům moci, proti nesvědomitým lidem v našem národním podnikání, proti asociátům, jak si dovolím nazvat celou tuto kliku ve vedení národního podniku Baťa. Jestliže si myslí tyto pánové, že jsou mocní a silní, protože mají peníze, všechna vedoucí místa, všechny technické prostředky a závodní rozhlas ve svých rukou, pak zapomínají, že nad tím vším stojí ještě něco, co je silnější a mocnější a co vždy zvítězí a zvíťezí, víra v pravdu a spravedlnost. Pokud budou dirigenty života a práce v národním podniku lidé, kteří se vynesli sami při revoluci, kteří zesílili své počty v důsledku svých hrubých a nevybíravých prostředků zastrašování, propouštěním žen a udavačstvím, potom nemůžeme čekat nějakých efektivních výsledků pracovních a hospodářských v národním podniku. Netvrdím, že všichni komunisté jsou zlí. Lidé, jež se objevují v mé řeči, jsou skutečně špatní pro hospodářství a bezohlední. Ze jsou to dokonalí nacisté

a fašisté a že ke skutečnému socialismu mají asi tak daleko, jak cizí páni v našich zemích v době roboty. Pan Trojan veda v Baťovanech národní podnik. Je jistě přesvědčený komunist. A přece poměry tam nedostoupily takového formátu, jako ve Zlíně. Nemůže říci dělník, nemůže říci úředník, režijní zaměstnanec, že by byl do té míry utlačován. Všichni společně budují, pracují, neboť vědí, že u sekačky a ve strojárně jsou si skutečně sobě rovni a že pracovat musí k lepšímu budoucímu všech Čechoslováků, bez ohledu na politickou příslušnost. Nevěříte-li mně, prosím, abyste se dotázali zaměstnanců přímo v závodech v Baťovanech na Slovensku, abyste se dotázali přímo pana Trojana, jak se snáší s panem dr. Holým. A uvidíte rozdílné výsledky i v práci v závodech, vedené odborníkem a v závodech, kde je dusno, co se týká svobody, kde je neobornost a kde jsou lidé pod terorem, jako v Čechách po Bílé hoře. To jsou ti rádcí, kteří vedou politiku závodu.

Začneme tichým a tajným tajemníkem pana dr. Holého. Je to redaktor Josef Mach. Nevím, zda je zaměstnán u té firmy, nebo ne. Ale mluví tam často do rozhlasu. Vyšetřoval také všechny ty, kteří se provinili, že dovolili podepsat ony archy proti teroru. Tento pán za protektorátu byl redaktorem a šéfredaktorem časopisu „Zpravodaj prodavačů firmy Baťa“. Tento Josef Mach napsal o Hitlerovi: „Vůdce zblízka“: „Slavili narozeniny některý nám blízký známý, vyjadřujeme svou radost pevným stiskem ruky, upřímným pohledem, který říká více, než dlouhé a nakroucené fráze. Je v tom vyjádřeno přání všeho nejlepšího a současně je opravdový zájem všeho nejlepšího a současně je opravdový projev kamarádství, který dovede proniknout až do srdce. Teď něco vynechám a přejdu k tomu hlavnímu. Vzpomínáme díla národní práce, řada událostí zjevuje se před očima a všechno vzpomínání spojuje se nakonec v tichý obdiv a pokornou úctu. Miliony duší dnes stejně, jako my, vzpomínají, miliony srdcí hoří oddanou láskou, miliony stojí rozhodnuty přeměnit svou neskonalou vděčnost v činy. A to vše pro jedno, jediné srdce, bijící bez výhrad pro svůj národ, jemuž na oltář položilo celý svůj velký, příkladný život.“

Tedy pan Josef Mach je toho času hláskou troubou v národním podniku firmy Baťa, který ovšem patří celému závodu, celému osazenstvu nebo se tak má stát.

Třetí významnou postavou je dr. František Šimčík. Byl ohodnocen soudními lékaři a znalci jako blázen. Dostal se k firmě Baťa v roce 1939. Pro nedostatek vhodného zaměstnání byl přidělen prozatím do výroby. A jakmile se uvolnilo režijní místo, byl přeložen do nákupního oddělení. Politicky byl lidovec, ale po osvození se z něho stal novopečený komunist a předseda vyšetřující komise při ONB ve Zlíně. Jaká byla jeho činnost, o tom by mohli nejlépe mluvit všichni ti, kdož byli v revoluční době zatčeni a jím vyšetřováni. Ukázalo se, že udržoval styky s Němky, kterým radil, jakým způsobem se mohou dostat z kriminálu. Mohl bych mluvit o Čechách, ale to si nechám, dovolíte, vážení, pro sebe. Je faktem, že dr. Šimčík za tyto svoje činy byl skutečně vyšetřován a zatčen. A soud ho osvobodil, protože doktoři řekli, že toto činil ve střídatém pomnutí smyslu. Jakmile se dostal z basy, přišel zpět do národního podniku. Přes to, že je blázen, pan dr. Holý ho hned vzal do ředitelny. Protože národní socialisté se nedobře chovali a začali v novinách křičet, byl přeložen do Prahy. Našli jsme ho i v Praze a nedali jsme pokoj. Tvrdili jsme, že blázní do vedení národního podniku nepatří.

Vážení, tento pan Šimčík měl teroristickou skupinu na Zlíně, která měla odstraňovat nepohodlné lidi. Tehdy jsem tam ještě nebyl. Jsem v seznamu a už tam asi nebudu, protože pan dr. Šimčík je dnes zatčen, jelikož už se ve Zlíně také střílelo z těchto důvodů. Je zatčen a už asi tentokrát z toho nevyjde.

Čeho jsme svědky ve Zlíně? Chléb, který byl zpracováván a získáván z mazolů Javůrků, Slezáků, Krémářů, Marešů, nenasytně dnes požívají ti, kteří z titulu revoluce se stali podnikovými řediteli, finančními řediteli, vedoucími, předsedové podnikových rad, zatím co ti, kteří kopali základy těchto továren a ztratili v této práci své zdraví, ztratili svůj mladý život, jsou dnes těmito despoty vyhazováni na dlažbu. A jestli se tak dosud nestalo, je to pro ně připraveno. Nekomunističtí zaměstnanci podniku jsou právem přesvědčeni, že v závodech by se neměli obohacovat jenom vedoucí funkcionáři a příslušníci KSČ, ale že národní podniky mají sloužit všem, lepšímu bytí a žití, všem těm, kteří v nich poctivě pracují. Proto jsem byl vyzván, abych požádal slavnou směnovnu o odstranění všech neodborných a fašismem épících živit

národních podniků vůbec a zvláště u nás. Mluvim jménem žalobců nekomunistických zaměstnanců a dělníků národního podniku Baťa a žádám, aby vláda sestavila komisi, která by přezkoumala a vyřešila celou problematiku Zlína a přidružených pobočných továren a prodejen v tom smyslu, že se musí dostat satisfakce všem poškozeným. Na jedné straně stojí pracující lid, na druhé straně jsou obžalováni. To jest vedoucí páni a nová šlechta v národním podniku Baťa. A jako soudci má zde být žádaná komise, kterou vyšle vláda. Prosim, slavná sněmovno, abych při řešení těchto otázek byl zavolán jako žalobce, jako znalec poměrů ve Zlíně a ve shora jmenovaných závodech a mohl mluvit za pracovníky a dělníky nekomunistické. Všichni si přejeme nic více a nic méně, aby národní podnik Baťa sloužil republice tak, jak kdysi sloužil za Tomáše Bati. Aby ve Zlíně byla práce a klid, pro republiku a zahraniční trhy hodnotné Baťovy výrobky. K tomu je třeba spolupráce a odborného vedení. K tomu je třeba vědomostí a politické tolerance.

Zde končíme stručný výtazek ze šestnáctistránkové parlamentní řeči A. Bartoše.

Nyní několik konstatování z otevřeného listu Josefa Šedivého, bytem ve Zlíně, třída Tomáše Bati, 2371. Na tohoto muže byl, jak známo, spáchán nyní opětý vražedný útok.

Většinu institucí a celé moravské veřejnosti jsou z deního tisku známy některé události, které dokazují, že v revoluční době se podařilo zmocnit se veřejných úřadů ve Zlíně i vysloveným zločincům. Poněvadž sám jsem měl býti obětí jejich zločinnosti, pokládám za svou povinnost, sdělit některé okolnosti.

Když bylo jasno, že ve Zlíně je nejen marno, ale krajně nebezpečno usilovati o mravní nápravu veřejného života, rozhodl se vizovický farář, že se obrátí na kompetentní úřady v Praze. Za tímto účelem se osobně vypravil do Prahy. Je jistě tragickou náhodou, že právě při této cestě do Prahy vypadl z rychlíku a zabil se. Tak to alespoň vysvětlily noviny. Šťastnou náhodou však je, že se při tom ztratila aktovka s doklady proti některým osobám, zastávajícím významné veřejné funkce ve Zlíně.

Jiný případ: O nápravu skandálních poměrů se snažil také major (tehdy ještě partyzánský kapitán) Skalský a dokonce jednoho výtěžníka (byl to předseda a vedoucí výšetřující komise dr. Šimčík) přivedl do zajišťovací vazby.

A co se stalo? Jednoho večera šel Skalský do svého bytu a bylo po něm stříleno. Stříleno bylo také po účetním Čermákově.

V březnu t. r. byl postřelen kulometem ve Zlíně Simajchl. S 23. na 24. dubna t. r. se dokonce střílelo na černé auto přímo v srdci města v Rašínově ulici. Asi myslili útočníci, že je to auto moje, používám také černého auta.

Do Tnk vyslali zločince z povolání, člověka jen 35krát (t. j. slovy: pětaticetkrát) trestaného, který soudil a prováděl očistu. Tuto funkci vykonával dlouhou dobu.

Začínám svým případem.

Dne 17. června 1945 byl jsem zajištěn na udání několika lidí, kteří se mne chtěli zbavit jako svědka své protokorátní činnosti a současně mne tímto činem oloupit o rodinný podnik. Vlastním totiž ve Zlíně továrnu na požívatinu. Tato individua sháněla proti mně křivé svědky, abych mohl býti odsouzen mimořádným lidovým soudem v Uherském Hradišti. Nesehnala je, anebo sehnala takové křivé svědky, kteří se u soudu zhroutili.

Byl jsem proto mimořádným lidovým soudem v Uherském Hradišti po 373denní vazbě dne 25. června 1946 obžaloby zproštěn.

To však nevedlo a pronásledování pokračovalo. Byl jsem postaven před Tnk ve Zlíně dne 7. listopadu 1946 a i ve Zlíně, tehdy ještě čtyřčlenná komise Tnk zastavila proti mně řízení poměrem hlasů 3 : 1. Tnk předsedal člen KSČ dr. Liška, který proti usnesení ostatních 3 členů komise vynesl trestní nález, že se uznávám vinným, ale pro zásluhy, protože jsem za války zachránil mnoho českých lidí od koncentračního tábora a mnoha Čechům život, že se od potrestání upouští. Učinil jsem státnímu návladnictví v Uherském Hradišti oznámení na dra Karla Lišku, předsedu I. Tnk ve Zlíně, aby zkoumalo, zda tímto činem nedopustil se zločinu zneužití moci úřední. Jinak jsem podal stížnost do nezákonného postupu dra Lišky k odvolací komisi ZNV v Brně,

kteřá nezákonný výměr a usnesení komise o zastavení řízení uvedla v moc práva.

Kořistníci navrhli konfiskační řízení na moje jmění a snad prý dokonce také na jmění mé manželky, proti které vůbec nikdy žádné řízení nebylo ani vedeno.

Dr Rostislav Kocourek

Jedno údobí sudetských Němců

Není těžko se v Bavorsku setkat se sudetskými Němci. Je nemožné se jim vyhnout, máte-li na autu značku ČS a pražské číslo, máte-li uniformu s nášivkami Czechoslovakia nebo československé vojenské distinkce. Jela jednou francouzská společnost do okolí Norimberka a zastavila pro defekt na gumě auto ve vesnici. Obyvatelstvo se do Francouzů pustilo a zbilo je. Pokládám za velmi nepravděpodobné, že by se něco podobného mohlo stát posádce československého auta v krajích, kde jsou sudetští Němci. Nejezdím jen sám po Německu s vozem naší značky. Norimberk je taková průchodní stanice, řidiči československých aut přespávají s námi a vypravují. Jejich zkušenosti jsou shodné s mými. Němci z Československa jsou každému Čechoslovákovi nápomocni, ještě ve větší míře než Němci sami. Nikdy nezůstanete viset bez pomoci. Kterýkoliv z Němců je ochoten doběhnout do správkárny a přivést pomoc. Zastavíte-li ve vesnici, seskupí se kolem vašeho auta děti, pak vyjdou z domů ženy, které se dlouho vykláněly z okna, a nakonec váhavě přijdou muži. »Jak se tady máte,« zahájíte rozhovor. »Špatně.« Nezahájíte-li rozhovor, spustí jej za několik minut sami. Obvykle ten nebo ta, která umí trochu česky. Obsah rozhovorů je téměř stejný.

To je první pohled na sudetské Němce, lépe řečeno jejich první reakce na to, když uvidí Čechoslováka. Dávají tím docela jasné najevo, že se cítí v Německu cizími, že každý, kdo přišel z Čech a Moravy, je jim bližší než Němci, mezi nimiž žijí. Jsou z Čech a Moravy a žijí v cizině, kde se jim špatně daří. První rozhovory nijak neukazují na způsob, jímž opustili zemi, kterou pokládají za domov. To jest, hovoří tak jako vystěhovalci, jakoby si byli šli hledat obživu do ciziny, mluví spíš o tom, jak se jim daří v Německu a ne o tom, co bylo v Československu. Ale chtějí vědět, jak je v Československu, zejména ovšem, jak je právě v tom městě nebo vesnici, ze které pocházejí. Dotazy jsou podrobné. Zda je ještě otevřena ta pekárna, kterou vedl, jestli už jsou v plném chodu ty a ty závody, kdo je nastěhován do domu, v němž ten bydlel, neznáte nějakého Novotného v Praze, ale také jak dopadá liga a jestli si to Sparta rozdává s Norimberkem. Ze to naši hokejisté nařezali Američanům, posílilo sebevědomí sudetských Němců — sportovních fanoušků. Charaktery pivní se dávají do rozhovoru o pivu, ptají se na procenta, milovníci uzenařského zboží ohruňují nos nad bavorskými uzeninami a vzpomínají na párky s hořčicí, vojáci, kteří sloužili v armádě první republiky, vypyávají se na distinkce a své bývalé velitele. Naši vojáci nazvali v jedné obci Turnhalle sokolovnu, to bylo v době, kdy šly transporty UNRRA a střídalo se v obci více Čechů. V Turnhalle byla divadelní představení, bavorské lidové tance a večery operetních písniček. Zase zkušenost obecná. Češi přišli samozřejmě na poslední chvíli a sál byl již plný. Postávali u vchodu a rozhlíželi se. »Pojďte mezi nás,« ozvalo se česky nebo německy, a vojáci byli uvedeni ke stolu sudetských Němců, a bylo jim uvolněno místo případným výkázáním některého Bavoráka. Aby bylo jasno, nezvali svého známého Čechoslováka, vojáci se střídali, zvali československého vojáka, když ho poznali podle uniformy.

Náhodně setkání se sudetským Němcem, ať už vy potřebujete jej nebo on vás, není téměř nikdy nepříjemné. Čišníci, jichž je mnoho zaměstnáno v amerických podnicích, překotně vás zvou ke stolům, jichž obsluhou jsou pověřeni, a snaží se vás favorisovat v rámci svých povinností. Sudetský Němec u baru a sudetská Němka, která nápoje roznáší, vám přidávají v porcích a dávají vám nenápadnou přednost při obsluze. Šoféři, sudetští Němci, vycházejí vám vstříc do krajností.

Konec a začátek

O nenávisti a touze po odvěti budeme slyšet čím dál tím víc. Není sporu o tom, že tu je a rozroste se úměrně se sociálním zlepšením. Zatím však není charakteristickým rysem většiny sudetských Němců v Německu. Sudetští Němci v tomto údobí svého nového života, následujícím po vzteku

nad přestěhováním, vzpomínají na Čechy a Moravu jako na svůj domov a touží po návratu. Každý, až na jednoho z deseti, se zeptá, budou-li se moci vrátit. Dlouhou dobu zněly jejich dotazy po návratu nepoliticky. Budeme moci přijít na práci, na návštěvu, dostaneme se do svých domů, když nebudou obsazeny? a podobně. Dnes jsou už spíše politické, to jest předpokládají buď změnu v mocenské situaci, příkaz velmoci, nebo poznání, že Československo bez Němců nemůže existovat. Dobrou zkratkovou formulaci tohoto politického myšlení na návrat dala v norimberské obecné škole desetiletá žačka. Skolu navštívil americký dopisovatel a dopisovatel Práva a lidu. Učitel řekl dětem, že se mohou panu novinářům zeptat na co chtějí. Z celé třídy byl vznesen jen jeden dotaz: »Prosím, kdy půjdou Češi pryč z Mariánských Lázní?«

Tento politický rys rychle vnikající do myslí sudetských Němců projevuje se prakticky v některých organizacích a mnohých hovorech o tom, jak způsobit, aby návrat byl možný. Ale i tady vedoucím motivem je, spíše touha po návratu než nenávisť proti Čechům. Výsledek bude nakonec stejný. Postupné poznávání nemožnosti návratu povede k vzrůstu nenávisti, která se stane programem, a uzavření cest, které by byly legální, povede k hledání a přijímání cest podvrátných a ilegálních.

Proč ta touha po návratu a proč se v začátcích nejevila politicky, nýbrž docela lidsky a proč sudetští Němci nezavírají svá okna, když uvidí zástupce »československé soldatesky«, nýbrž takového zástupce přijímají srdečně?

Protože přišli mezi své a oni je nepoznali.

Přišli většinou do vesnic, k sedlákům. Bavorský sedlák, zbožný, přívětivý ke každému, zdaleka zdravící Pozdrav Pán Bůh, je nestvůrný ve své lakotnosti a bezohlednosti k pracovním silám. Byl jsem hostem jednoho starosty, byl starostou před Hitlerem, za Hitlera a je starostou i nyní. Jeho dcera a jeho paní využily krátké nepřítomnosti pána domu, aby vychrlily ze sebe všechnu svou tiseň: dceři je pětadvacet let. Nebyla ještě na žádné zábavě, neměla chlapce, nebyla v městě, právě tak matka se nesmí hnout z domu. Sedlák má strach, že by se dcera mohla zamilovat a vdát se, že by ztrácela čas, kdo by pak pečoval o prasata a krávy.

K těmto a podobným sedlákům přišli sudetští Němci. Byli nastěhováni do jejich obydlí za úředně stanovené nájemné, šlapali jejich schody, vařili na jejich plotně, děti jim lezly po plotech, pili zdarma jejich vodu, do kostela nechoďili. Bez ohledu na kvalifikaci byli sudetští Němci přidělováni k sedlákům na práci. »Všechni musíte na pole a do lesů, na lepší práci musíme nejprve umístit své lidi,« slyšeli sudetští Němci od německých pracovních úřadů. Když dostane bavorský sedlák pracovní sílu, která u něho musí pracovat (jinak pozbuje všech nároků), doveďte si už vymyslet, jak jí využít. Byť jí vykáže ve chlévě, stravu odměruje a zaměstnává ji tak, aby se nemohl sudetský Němec dostat do města a najít si něco jiného. Navštívil jsem jednoho takového, byl v Praze úředníkem pojišťovny, viděl jsem chlév, ve kterém spával a zastal jsem jej při návratu z práce, zabíleného až po uši. Jaká to příležitost pro venkovana prohnat panáčka z města!

Obecně nepříznivé přijetí »přivandrovalců«, jak jim říkají, je samozřejmé z bytových a vyživovacích důvodů. Sudetský Němec je nepřijemný i nejhodnější rodině s největším pochopením. Nastěhuje se mu do bytu nebo domu, v němž žije rodina už tak stísněná, že vyžaduje umění žít, aby byt nebyl proměněn v bitevní pole. Sudetští Němci z titulu uprchlíků dostávají pak poukazy na různé potřeby, které pak nezbudou pro domácí, někdy ještě více postižené, protože při bombardování ztratili všechno.

Vzpomeňme si, jak těžko se sžívali s vnitrozemím Češi, vyhnaní po Mnichově z pohraničí, jak jsou mnohde nepěkně přijímáni reemigranti a hlavně, jak strašně těžko to nesli a nesou. Znásobme tyto bolesti statisíc, umocněme vyživovací a bytovou situaci poválečného Německa, dejme všechno do závorčky a povyšme na čtvrtou citlivostí po porážce a citlivostí nuceného vystěhování.

Ještě však jedna složka, velmi silná, přistupuje, aby učinila život sudetských Němců velmi nepřijemným. Jsou přijímáni jako příčina německého neštěstí. »K vůli vám jsme šli do války. Vás jsme chtěli osvobodit a teď vás máme na krku.« Zdá se, že v nechuťi proti přivandrovalcům dospěli říšští Němci částečně k pravdě, totiž, že se sudetským Němcům nevedlo v Československu tak, jak to líčili, když volali Hitlera na pomoc. Nemohl jsem si zjistit, zda pak, po obsazení Čech a Moravy, některý pohlavář veřejně přiznal, že

křik o potlačování byla germánská lest, ale toto přesvědčení se zdá být značně rozšířeno. Dokonce jsem v obměnách ne jednou slyšel: Co tu chcete, zradili jste Československo (Tschechei je vžitý název, jemuž si ztěžka odvykají i lidé nechtějící urážet), zradíte i nás.

Říšští Němci neměli nikdy rádi sudetské Němce, pokládali je za křiklouny a za Němce, s nimiž dohoda není možná. »Nemluvte s nimi, dohodněte se s říší a je nechte povykovat,« tak mluvil Berlín, tak mluvili říšští Němci před Hitlerem.

Velmi mě potěšil nechápavý pohled sudetského Němce, jemuž říšský Němec docela vážně vyčítal, že sudetští Němci podporovali Hitlera. »A vy ne, pro Boha?« — »Jo, ale my museli,« trpitelně pronáší říšský Němec.

V táborech sudetských Němců

Na ulici se setkáte jen s lidmi podivných osudů, s výjimkami, se sudetoněmeckou péňou. V Mnichově před klubem novinářů vás třeba zastaví Němka z Karlových Var s dotazem, kde je ulice Wilhelma Tella. A když nevíte, což mohla předpokládat, dovíte se, že má čas, že by tam ani třeba nemusela jít. Na stuttgartském náměstí se k vám přidá Němec, učitel. Říká, že byl českým učitelem, ale že ho otec přihlásil za Němce. Byl vyvezen a učil nějakou dobu na německých školách. Byl propuštěn na vlastní žádost, jak má také potvrzeno na lejstru, protože, jak říká, nemohl se přizpůsobit nacistickému učení, tak je prý německá škola dnes vedena. Nemohl vydržet s rodiči žáků, protože jakmile prý promluvil o demokracii, žalovaly to děti doma a rodiče si stěžovali. Chce zpátky, a když nevím cestu, ptá se, co s ním a podobnými chceme, zda se prý má dát do protičeské organizace. Nebo v Ansbachu vás zastaví starší žena, mluvící tak česky, že není možné, aby nebyla Češka: »Dyť voni mě šoupli do transportu a já neumím německy. Já tam na mou duši přišla jen na šmelinu a oni mě poslali sem, drž hubu mi řekli, když sem jim to chtěla vysvětlit a tady se mnou nikdo nechce nic mít, dyť já k nim nepatřím, dyť já nevím, co povídají.«

Obvykle sudetské Němce obecnějších osudů, Němce, kteří nemají v Německu známé, naleznete ještě dnes ve shromažďovacích táborech, z nichž jsou pomalu posíláni do zaměstnání a do individuálního života. Jeden takový tábor je vpravo od silnice mezi Ettalem a Oberammergau.

Co dovedou lidé udělat z alpské stráně! Tak krásně je teď v Alpách. Každý kousek ponechaný sám sobě se chce slunci ukázat v nejlepší vyšňoření. A tábor je tak šeredný, tak pustý, tak rozšlapaný, baráky nabarvené ještě na tmavo proti leteckým útokům, tak odpudivé, že se britský korespondent ptá zaměstnankyně správy tábora: »Prosím vás, jak v tom můžete žít?« Vedoucí mluví něco o tom, že jaro právě začalo, že se nastěhovali v září, a že to neměli ještě čas dát do pořádku. Ale Brit je nespolečenský, protože po všem krásném, co jsme viděli, si připadá jako na smetišti. »A proč všude okolo všechno kvete, proč nemáte urovnané cesty, proč nemáte vysypané květníčky, proč máte rozházené dřevo a konzervy kolem baráků, proč nevidím ani jednu květinu ani jednu záclonku v oknech, jak v tom můžete žít?« »Uvnitř to není takové, bydlíme docela pěkně, každá rodina má jednu místnost.« Ale nezavedla nás do žádné místnosti a my nenaléhali.

Zdravotní sestra říká: stav dobrý, od září jedno úmrtí, dvě narození, nakažlivá nemoc žádná. Děti chodí do školy v Oberammergau, vyživovací situace stejná jako ostatních Němců, od UNRRA nebo jiných spojeneckých organizací nedostávají nic. Vaří si buď po rodinách nebo ve společné kuchyni, do níž přispívají příděly a práci. Muži pracují v lesích nebo na polích, nyní právě opravují silnice. Pohyb do tábora je malý, jen nepatrný počet byl od září vstřebán do normálního života. V táborech jsou Němci z CSR a Jugoslavia. Úroveň sudetských Němců je nepoměrně vyšší.

Členka správy tábora je sudetská Němka, studovala na pražské německé universitě, chtěla být učitelkou, je od Karlových Var: »Němci v táborech se o politiku nestarají a nikdy o ní nemluví. Nemají žádný vzdělávací nebo zábavní výbor. Nepožádali ani jednu přednášku, ani jednu schůzi, ani jedno odpoledne pro děti, ani jednu tanečnickou, ani jedno divadlo. V táborech není knihovna a nikdo se po ní neptal. Do tábora nechodí ani jedny noviny, kdo chce, koupí si jako každý Němec. Sudetští Němci se s jihoslovanskými celkem málo stýkají pro odlišnost úrovně a vlastností.«

Na dotazy britského a amerického novináře odpovídá

tato mladá učitelka: »V Československu se Němci měli velmi špatně. Vzpomíná si sama, že v roce 1936 neměli o štědrovečerní večeři na stole ani kousek chleba. Ne, to Češi nezažili, to bylo u nich stále tak, její otec byl dělník a nechal své děti studovat. Když přišli Němci, měli se trochu lépe. V Karlových Varech a ve vesnici, z níž ona je, neutiskovali Češi Němce před tím, než přišel Hitler. Vlastně tam ani žádní Češi nebyli, jen několik úředníků, četníků a vojáků. Když studovala v Praze, neviděla, že by byli Češi nějak zvlášť za protektorátu utiskováni od Němců. Po revoluci se k ní Češi chovali slušně. Jistě pomohlo, že uměla česky, když někdo mluvil česky, to musí říci, chovali se Češi hned lépe. Sama neví nic z vlastní zkušenosti o týraní Němci, slyšela o tom, slyšela z jednoho tábora nářek, ale nic takového neviděla.«

Loučíme se a jdeme k vozu. Auto bylo již poznáno jako československé a kolem něho se shromáždilo nějakých třicet osob. Angličan a Američan nasedají, já nasedl až za půl druhé hodiny. Stál jsem u otevřených dveří auta, kolegové novináři brblali, sudetští Němci však neustále hovořili, ptali se, dávali podněty. Tři byli hlavní řečníci.

1. Venkovan menší postavy, černý knír se špičkami nahoru. Sedivý kabát trochu vojenského střihu. Košili bez límceku spjatou knoflíčkem. Širší černý klobouk. Oči otevřené, nepohnutelné, hlas samozřejmě a naléhavý: »Oni mě zavolají zpátky. Budou mě přece potřebovat. Vždyť moje pole zůstalo loni neobděláno a shnily na něm moje brambory. A to přece takhle nejde.«

2. Menší hubený muž, řemeslník, sedlák, hnědě oblečený v nedělním, neklidný, pohyblivý, dvakrát za svou dlouhou řeč zadržuje pláč, který se projeví zčervenáním očí a pak jejich vlhkostí. Ve zkratce řekl: »Odevšud jsme odháněni. Žádná práce pro nás není dost špatná. Pracovní úřady si nás nevšímají a když už si něco najdeme, zakáží nám místo vzít a posadí tam někoho jiného. Když už nemohou najít výmluvu, znemožní nám přijetí práce. Tak já bych měl místo v Mnichově (sto kilometrů od Oberammergau). Nechtějí dovolit, abych si tam vzal rodinu a mnichovský bytový úřad mi nechce dát byt. To už je někdy k zoufání. Vždyť by to snad šlo nějak zařídít, abychom se dostali zpátky. Vždyť vy přece nemáte dostatek pracovních sil a nás znáte, víte, že jsme dobří pracovníci. Tadyhle člověka doženou k zoufalství.«

3. Hromotluk vysoký a rozložitý. Hrubý jako sukovitý pařez. Hlas tvrdý a kostrbatý. Přízvuk hádavý a surový. A přece vystihl ze všech těch třiceti nejlépe, oč jde. Proč je jejich situace bez vyhlídek: »To je druhý tábor, v němž žiju. V tomhle jsme již sedm měsíců. Každý týden nám řeknou, nachystejte se, za týden půjdete z tábora, nebo za čtrnáct dní půjdete. Nic sami nezačneme, musíme se spoléhat na ně, že nás z tábora již konečně někam pošlou, sami nesmíme bez prostřednictví pracovního úřadu vzít zaměstnání, o nic se pak nestaráme, žijeme týden od týdne, pořád máme sbařeno, motáme se stále kolem jednoho: Kdy nás konečně někam pošlou, kdy budeme moci konečně začít žít na svých nohách?«

Sbor přítomných: »Myslíte, že se budeme jednou moci vrátit? Museli jste nás posílat všechny pryč? My jsme to tak nemysleli.«

otázky a odpovědi

Stíny americké finanční pomoci

Těžký je úděl laika, chce-li polemizovat s odborníkem o složitém problému národohospodářském, jako je dejmě tomu problém americké pomoci, není-li vyzbrojen znalostmi příslušných pouček a zákonů. Nezbyvá než se uchýlit k zdravému laickému rozumu.

Především si laik musí přeložit důmyslně stylizované odborné stati do prosté laické češtiny. Podívejme se takto na článek »Stíny americké pomoci« v 18. čísle »Dneška«. Jako první stín je tam v odstavci »Úvěr bez užítku« uváděno toto:

»Až se úvěr projí, nebude na tom dotyčný stát hospodářsky o nic lépe než předtím a nadto bude zatížen dolarovým dluhem. V případě, že by stát mohl na úvěr nakoupené potraviny a spotřební zboží koupit v jiném státě za svůj vývoz, byl dotyčný úvěr vlastně zbytečný a může

poškodit vývoz dlužnického státu. Nebo tento stát nebude moci své výrobky prodat a vyvézt, jestliže ze států, ochotných kupovat, nekoupil sám zboží, protože je koupil v USA na úvěr a zboží v oněch státech zůstalo proto neprodáno.«

Dostí komplikovaná úvaha. Vezměme proto do hrsti prostý rozum. Dejme tomu, že se Československu nedostává potravin v hodnotě 1 miliardy Kčs a dejme tomu, že by je dostalo z Ameriky na úvěr. Bude tím nějak ohrožen jeho exportní styk s jinými zeměmi, jak se obává autor článku, nebo nebude? Prostý laický rozum nám říká, že nebude a že to bude naopak znamenat ulehčení. Když totiž CSR onu miliardu nedostane, bude se buďto muset potraviny zřít, čímž se exportu nijak nepomůže — nebo se je pokusí obstarat vývozem, při čemž sice může dosáhnout o 1 miliardu vyššího vývozu do země, z níž by potraviny nakoupila, ale současně by musila snížit import z jiné země, neboť by se ona miliarda na druhé straně opět nedostávala a celkový export by tudíž nestoupl ani o korunu. To nám říká prostý laický rozum, vybavený toliko základními znalostmi matematickými. První tudíž bledne a mění se v světo.

A podobně blednou také jiné, autorem kreslené stíny:

»Dolarový úvěr na nákup potravin a spotřebního zboží lze tedy doporučit jen tehdy, nelze-li se bez něho obejít a nelze-li je získat za vlastní vývoz. V každém jiném případě ohrožuje použití úvěru vlastní vývoz a nepřispívá k hospodářské rekonstrukci státu.«

Zde nám laický rozum říká, že celý odstavec je jaksi nesmyslný. Ve skutečnosti půjde při americké pomoci vždy o případ naléhavý kdy se dotyčný stát nebude moci bez zboží obejít a nebude jej moci získat vývozem. Marshallův plán jasně zdůrazňuje, že pomoc bude poskytována jen na doplnění případných nedostatků po vzájemném vyšetření vlastních produkčních možností zúčastněných států. Nemá tudíž vůbec smyslu mluvit o jiném než naléhavém případě. Podívejme se na další stín:

»Největší prospěch může státu přinést americký úvěr, použije-li se převážně na obnovu dopravy, průmyslu a nákupu surovin. Ale ani zde se nesmíme domnívat, že by americká půjčka pomohla ze všech nesnází. Obnovený průmysl byl by sice schopen zvýšené výroby, ale aby ji mohl udržet, potřeboval by stále nové a nové suroviny, které by si musel opatřovat vývozem. A tu by se setkal s americkou soutěží, podstatně levnější.«

Abyste jí státy mohly čelit, musely by sáhnout k devalvaci měny a jiným dumpingovým opatřením, což by však nemohly učinit, jelikož by USA při poskytování úvěru trvaly na zákazu dumpingu jakéhokoliv druhu.

Ponechme zatím stranou úvahy o vhodnosti politiky dumpingu a celních bariér v mezinárodním obchodě a všimněme si jenom autorovy úvahy o vhodnosti amerického úvěru na rekonstrukci a o nebezpečí americké soutěže. Celá úvaha má tu zásadní slabinu, že se v ní neříká, že stejná situace vznikne i při odmítnutí úvěru. Evropský průmysl, obnoveny i neobnoveny, bude přece v každém případě vystaven americké soutěži, s tím rozdílem, že neobnovený zastaralý evropský průmysl bude vůči americkému konkurentu v nekonale horší situaci, než bude-li vybaven moderními stroji, které mu umožní lacinou a ekonomickou výrobu. Lze tudíž mluvit v této souvislosti o americké pomoci jako o stínu jenom při notné dávce neobjektivnosti.

Tím jsme se dostali k jádru věci, k problému amerického vývozu, k oné »kletbě amerického bohatství«, jak to autor nazývá. Kapacita amerického průmyslu je tak velká, že nutí USA udržovat obrovský vývoz proti nepoměrně menšímu dovozu. Vzniká palčivá otázka, co s výrobními přebytky. A tu dává autor »Stínů« moudrou radu:

»Dokud budou USA setrvávat na hospodářském liberálním, budou stále zápasit s problémem, co s výrobními přebytky... Jednou snad USA uznají, že jejich vývoz musí být v rovnováze s dovozem, a aby toho dosáhly, budou muset chtít nechtějí přejít k řízenému hospodářství, aby odvrátily hospodářské zhroucení.«

Podle této logiky patrně řízené hospodářství zbavuje

Školská reforma

starostí, co s hospodářskými přebytky. Zaveďte si řízené hospodářství — říká autor — a výrobní přebytky vás přestanou trápit. I táže se prostý laický rozum: Kam se ty výrobní přebytky podějí, když průmyslová kapacita zůstává konstantní? Bude se patrně vyrábět jenom tolik, aby přebytků nebylo. Jaký je tedy rozdíl, když některý stát zničí výrobní přebytky v hodnotě dejme tomu 1 miliardy, nebo když onu miliardu prostě nevyrobil následkem řízeného hospodářství, ačkoliv ji vyrobit mohl? Vůbec žádný! Vzpomeňme příkladu Ameriky, která ničela obrovská množství potravin a vypíácela přemě za neobdělánu půdu, ačkoliv bylo statisticky vypočítáno, že by musela vystupňovat vlastní produkci na maximum, kdyby měla náležitě vyživít vlastní obyvatelstvo.

V stejné situaci je dnes Evropa a celý svět. Nechme mluvit veličinu nanejvýš povolánu — předsedu Světové potravinové organizace sira Johna Boyd Orra, který ve své předmluvě k letošní výroční zprávě Organizace řekl toto (viz Daily Herald z 1. VIII.): »Naděje na hospodářský rozvoj a stabilitu jsou ilusorní v zemích, kde většina lidí je zcela zaujata problémem, kde vzít potravu. Mezitím se však již počíná objevovat paradox z údobí předválečného. Zvýšení zemědělské produkce, dosažené exportními zeměmi v jejich snaze po ulehčení světového nedostatku, může vésti k náhlým neprodejným přebytkům. Již hrozi na příklad přebytek vlny, a přebytky obilí, cukru a jiných produktů se mohou objevit každou chvíli. Jestliže nebudou učiněny kroky, co s těmito přebytky, přinesou opět ztráty a mizerii milionům zemědělských pracovníků a ohroží stabilitu celého hospodářského systému. To je konečný důkaz, že předválečný hospodářský systém, jakkoliv dobře fungující v minulosti, musí selhat, nebude-li schopen hospodařit s poklady hmotného bohatství, jež moderní věda může stvořit. Pohlédneme-li do budoucnosti, jsme postaveni před problémem, zda země je schopná produkovat dosti potravin pro své obyvatelstvo. Je odhadnuto, že vezmeme-li v úvahu zvýšení světové populace, produkce potravin by musela být v příštích 25 letech zdvojnásobena, aby obstarala pro všechny dostatečnou potravu pro udržení zdraví a pracovní schopnosti. Toho může zemědělská věda dosáhnout, jestliže budou podniknuta hospodářská opatření, aby mohla použít své znalosti v nejšířším světovém měřítku. Může být namítáno, že světový potravinový plán bude se křížit s širším plánem pro rozvoj obchodu, to však neodpovídá pravdě. První povinností každé vlády je dosáhnout toho, aby základní nezbytnosti života byly přístupny všem občanům. Společnost národů má stejný závazek k světu jako celku... Neúspěch sjednat pozitivní plán může znamenat neúspěch celého experimentu Spojených národů, neboť nedohodnou-li se národy na vyživovací program, dotýkajícím se blaha všech lidí na světě, je malá naděje, že by dosáhly shody v čemkoli jiném... A národy se chtějí dohodnout. Jestliže kterákoliv vláda s jakoukoliv ideologií odmítne připojit se k této snaze po ukončení základních potřeb lidstva, nebude moci tvrdit, že má na srdci blaho lidu.«

Toto je názor autority nanejvýš povolánu. Nikoliv strach před výrobními přebytky, před onou »kletbou blahobyti« — jak je autor »Stín« v zajetí starobylych národohospodářských představ nazývá, nýbrž snaha učinit tyto plody bohatství přístupnými strádajícímu lidstvu. Připomeňme si v této souvislosti slova F. D. Roosevelta, pronesená v poselství k zahájení světové potravinové konference v Hot Springs v květnu 1943: »Po válce musí spojené národy nahlédnout, že žádné překážky ať mezinárodního obchodu, transportu nebo distribuce nesmějí zabraňovat národům nebo skupinám občanů uvnitř národů, aby dostali tolik potravy, kolik je třeba k udržení zdraví.« Nuže, zdá se, že se nezadržitelně vzdalujeme duchu onoho Rooseveltova odkazu. Začínáme myslet v starobylych autarkických představách, začínáme uvažovat o dumpingu a celních bariérách, místo abychom uvažovali, jak učinit produkty bohatství přístupné lidstvu v nejšířším měřítku. Začínáme si utahovat opasky, abychom pry neztratili hospodářskou nezávislost. To mi připomíná počínání sedláka, kterému posel pár koní a raději zapřáhl sebe i ženu do pluhu, aby si nemusel půjčit od souseda traktor, jelikož by tím ztratil hospodářskou nezávislost. Podivnými cestami se dnes ubírá myšlení lidstva, zstrašeného vlti mlhou ideologických záští. Zdá se, že pro prostý laický rozum není dnes ve světě místo. Chřadne a živoří, jsa ubit oficiálním, ideologicky usměrněným rozumem, který dovede hravě vykouzlit stín i na věci jasně světlé.

Josef Beneš

Všechny diskuse, jež o návrzích změn ve struktuře našeho školství přináší denní tisk je třeba brát s určitou rezervou, neboť problémy ryze pedagogické, administrativní a finanční se tu prolínají s vlivy politickými a zájmy stavovskými, jsouce tendenčně podbarvovány autorem podle jeho příslušnosti k té neb oné skupině. Počítá-li na př. ministerský návrh školského zákona se zřízením asi 200 nových škol II. stupně, nejde tu jen o učební plán a dostatek dobře školeného učitelstva, ale též o náklady stavební a náklad na vnitřní zařízení učeben, kabinetů, knihoven a pracoven, a ovšem i o zřízení dvou set nových míst ředitelských, jejichž obsazení je přirozené už záležitostí stavovskou.

Jestliže profesorské sbory fakult přírodovědecké a filosofické pražské university vznesly vážné námítky proti tomuto oficiálnímu návrhu školského zákona, a vyžádaly si v této věci slyšení u hlavy státu, nemožou být ovšem viněny, že jejich zákrok byl motivován zájmem stavovským, neboť nikdo z docentů vysokých škol netouží po místě ředitelském na škole II. stupně. Rovněž tak nebylo odnikud slyšeno slovo podezření, že analogické varovné hlasy učitelů středoškolských jsou vedeny podněty stavovskými. Poněkud odchylná už je situace mluvčích z řad učitelstva škol měšťanských, ježmuž projektovaná přeměna dnešních nižších škol středních na školy II. stupně nabízí možnost širšího pole uplatnění. Zde se zájem stavovský kryje s oficiálním návrhem zákona o jednotné škole II. stupně, a bylo by opravdu s podivem, kdyby se odborová organizace učitelstva škol měšťanských stavěla proti jednotné škole a neodmítala vše, co by mohlo, ať v jakékoli formě, ohrozit naděje stavu, jež mu oficiální reforma slibuje přinést. Než se proto diviti, opouští-li obhajoba jednotné školy II. stupně ve vášnivém zápolení mnohdy půdu skutečnosti a odbíhá-li vědomě od věci podstatných k bezvýznamným lapáličím. Proto také ten kvap, aby zákon už už byl uveden v chod.

Tak, myslím, je také možno proniknouti k jádru projevu p. J. P. Blažka, dlouholetého a neúnavného zastánce zájmů učitelstva měšťanských škol, který má ve »Svobodných novinách« a v »Dnešku« postavení redakčního odborníka pro školské otázky. Není proto s podivem, že se ani on neubrání opakovaní mnohokrát vyvrácených frází o »příležitosti ke stejnému vzdělání« a »sociálnosti střední školy«. Kdyby totiž připustil, že jde o pouhé libivé floskule, musel by uznat, že se ministerskému návrhu školského zákona zřítily základy pod nohama. Tak lze také vysvětlit ten fakt, že se ve své kritice »Kompromisního návrhu školské reformy« z pera prof. Dr. V. Hlavatého vrací hlavně k těmto dvěma bodům, aniž při tom opominul připojit další květ do slova — věnce nižšímu školství (»na obecné škole se kladou základy, v děce k é (!) čsl. gramatiky«). Naproti tomu p o d s t a t n o u část návrhu obyl jen mávnutím ruky, ač návrh prof. Dr. V. Hlavatého byl jen rozvinutím myšlenek presidenta republiky Dr. Edvarda Beneše. 5. dubna t. r. řekl totiž prezident Dr. Edv. Beneš ve svém audienčním projevu zástupcům dvou fakult pražské university také tato závazná slova: »Přál bych si, aby naše školská reforma byla theoreticky co nejdůkladněji promyšlena, prakticky vyzkoušena a prováděna uvážlivě, ne chvatně. Tyto požadavky jsou zcela pochopitelné, jde-li o organismus tak důležitý a tak citlivý, jako je právě střední škola. Domnívám se, že střední škola by měla být reformována v sobě samé a ze sebe samé, aby tím ani v nejmenším neutrpěla, nýbrž naopak jen získala, což je smyslem každé reformy. A soudil bych, že takto chápaná reforma střední školy by spočívala v tom, že by se po dvouletém společném základu uskutečňovala již od třetí třídy nižšího stupně diferenciace podle žákova nadání, a že by se tato diferenciace na vyšší střední škole mohla stupňovat až k přímému uvádění do studia na škole vysoké. Vysoká škola musí přesně říci, co má svému absolventu dáti škola střední, a střední škola zas musí učiniti vše, aby její absolvent, máje vstoupit na školu vysokou, nestál nad nepříkrenutelnou propastí mezi svým studiem předchozím a studiem budoucím.«

Co chtěl říci svým kompromisním návrhem prof. Dr. V. Hlavatý? Nic méně a nic více než to, že škola střední, má-li vůbec zůstat školou střední aspoň dnešního významu, musí být školou nejméně šestiletou. Čtyřletá škola II. st. (vyšší střední), organizovaná podle ministerského návrhu, klesne totiž nutně na úroveň asi bývalých učitelských ústavů. Jinak řečeno: Zrušili jsme asi 20 učitel-

ských ústavů, protože dávaly nepostačující všeobecné vzdělání, a místo nich zřídíme snad 100 nebo 200 ústavů jiných, stejně úrodné, jen s jiným titulem. Či je myslitelné, aby vyšší čtyřletá škola střední, spočívající na plytkém základu školy II. stupně s předměty většinou 1—2hodinovými, plnila svůj dnešní úkol, přidáme-li k jejím povinnostem dnešním ještě povinnost další, t. j. d o h o n i t jazykové vzdělání, pro něž jsme promrhali čas na škole I. stupně, vypěstovat schopnost abstraktní a samostatně tvořivou («potenciální», říká prof. Dr. V. H.), které se dosáhne asi dvouletým cvikem? Dá se toto vše vtěsnat do čtyř let, odměřených vyšší střední škole, třeba při 40 týdenních hodinách vyučovacích? Co to žádáme na učitelích této školy, jaký balvan to vkládáme na bedra budoucí mládeže? Protože rok a snad i dva roky na této podtaté střední škole budou časem nezužitkováným, nebude nutno napravovat polovzdělání absolventů této školy III. stupně, nepostačující pro práci vysokoškolskou, tím, že mezi tuto čtyřletou střední školu a školu vysokou budeme po řadě let a trpkých zkušenostech dodatečně vsouvat dvouletou nadstavbu jako přípravku pro studium vysokoškolské? Dnes, kdy potřebujeme, aby se každý z nás co nejdříve začlenil do práce, chceme takto trestuhodně mrhat lidskými lety a národnými statky? Je tu žádoucí tvrdošijnost a neústupnost? Co tu mají co dělat otázky titulů a platů a prestiž stavovská nebo politická! Tak závažný problém, jaký nadhodil prof. Dr. V. Hlavatý, se nedá shodit s konferenčního stolu výrokem, že »srovnávání aktuálních a potenciálních schopností žáků je falešné«, a že na vypěstování obojí schopnosti stačí nediferencovaná škola II. stupně. Učil jsem přes 30 let na různých typech středních škol a učitelských ústavech, znám z pravidelných hospitací práci i metodu na škole obecné i měšťanské, ale mohu ujistit, že jsem za celou svou učitelskou dráhu neměl ještě nikdy kvinty a sexty s tak bídnou přípravou věcnou, tak těžce chápající učebně fakty, nesamostatné, neschopné analýsy úkolu, jako jsou ty, které byly seřizeny při ruse- ných učitelských ústavech, a do nichž bylo přijato žactvo jen z měšťanských škol. Zpozdění proti předepsané učební látce tu činí i celý rok! Ač jde patrně o třídy, které mají sloužit jako pokus, jak se osvědčí přestup žactva ze školy II. st. do školy III. stupně, těší se tyto třídy upřímnému nezájmu nadřízených úřadů, st. výzkumného ústavu pedagogického i odborných organizací učitelských všech kategorií. Příčina nezájmu je průhledná: Výsledky učební jsou proti normálním kvintám a sextám, se žactvem postupujícím z nižší stf. školy žalostné. Lituji upřímně všech dětí, které pro tvrdošijnost a neústupnost svých otců budou odsouzeny jít v budoucnosti cestou stejného osudu, lituji národ, který svému nejnadanějšímu dorostu připravuje tuto cestu k vědění.

Učitelstvo škol národních má jistě plné právo žádat reformu toho typu škol, na kterém učilo a učí, a této reformy se aktivně účastnit. Reforma ovšem musí organicky souviset se všemi stupni škol nadřazených i podřazených. Proč se však s takovou odvahou pouštějí pánové do reformy toho typu školství, na kterém neucílili a neucí? Proč upírají učitelům škol vysokých a škol středních právo hájiti úroveň těchto typů škol a přednostní právo na jejich reformu? Tady není na místě obrácení očí k nebi, kde dli Hus, Masaryk a Komenský. Tam, kde nedbáme rad živoucího presidenta Dr. Beneše, nespínejme ruce k mrtvým!

Dojde-li k dobré školské reformě třeba později, bude z ní mít národ víc užítku, než z reformy nadiktované bez rozmyslu třeba již v r. 1945.

Rudolf Kaňk o v s k ý

Doposud nikdo z obhájců ani z odpůrců jednotné školy druhého stupně nenahlédl do dějin českého školství, kde by zjistil, že spor o jednotnou kategorii těchto škol se u nás již jednou probojoval a s jakým výsledkem.

Proto uvedu příslušnou kapitolu školské historie. Když t. z. v. liberálním zákonem školním r. 1869 zrušeny byly ve městech školy hlavní (normální), rozhodovaly správy měst o tom, jsou-li zákonem požadované školy měšťanské vedle jejich nižších středních škol nutné, či mají-li všichni schopní jejich hoši vzdělávat se jednotně na nižší střední škole. Ovšem jen málo měst se rozhodlo hned v počátcích, t. j. v letech 1870 a 1871 pro obě větvě dotčených škol a otevřelo vedle střední školy také chlapeckou školu měšťanskou, ale spokojilo se jen s měšťanskou školou dívčí.

Teprve nenáhlým vývojem odvrátila se od názoru na možnost jednotné školy druhého stupně i tato města a zřídila si také měšťanské školy pro hochy.

Ještě po 25 letech v r. 1894 neměla chlapecké školy

měšťanské tato města v Čechách: Benešov, C. Budějovice, Chrudim, Jičín, Kutná Hora, Litomyšl, Německý Brod, Pardubice, Pelhřimov, Písek, Rakovník, Rychnov n. Kněž., Tábor, Třebon, Vysoké Mýto a Králové Hradec.

Dvacet pět, ba i třicet let se držela tato jistě významná česká města hesla jednotné školy druhého stupně, než tvrdá skutečnost je přesvědčila, že jednotný systém ve školství žactvu nevyhovuje a musí být nahrazen školami děle- nými.

Přivrženci diferencované školy zřídili vedle své školy střední i chlapeckou školu měšťanskou a sice byla to města Čáslav, Domažlice, Jindřichův Hradec, Karlín, Klato- vy, Kolín, Král. Dvůr, Ml. Boleslav, Nový Bydžov, Plzeň, Praha, Příbram, Roudnice, Slaný, Smíchov, Král. Vinohrady.

Tak dopadl první spor o školu druhého stupně, poněvaž někdo se tehdy neodvážil žádati k vůli podpoře svého názoru snížení všeobecného vzdělání na školách kategorií vyšších.

Ještě „Historia vitae magistra?“ Frant. R á d l

Otevřený dopis a odpověď

Vážený pane místopředsedo!

V 19. čísle časopisu „Dnešek“ byl uveřejněn Váš článek „K trampotám jednoho bývalého politického vězně“. Svým stylem připomíná čítankový příběh o jednom chlapci, který se proslavil a vlastní poctivou prací zbohatl, ale bohužel skutečnost je zcela jiná. Byli jsme právem zvědaví, jakým způsobem bude vyličen případ Hynka Trojánka. Po přečtení Vašeho článku jsme byli opravdu překvapeni tím, jak takovému vysokému funkcionáři našeho veřejného života tak málo záleží na pravdě.

Litujeme velice, že jste nevyhověl pozvání dělnictva našeho závodu, když jsme zvali zástupce ZNV v Brně, aby se osobně na místě přesvědčili o situaci v naší továrně. Mohl jste zjistit, že založení „továrničky“ pana Trojánka není tak idyllické, jak Vy ho líčíte, ale že spadá do doby první světové války, kdy v našem městě se najednou objevilo několik novo- pečených továren na obuv.

Nechceme se zabývat bližší tím, jakým způsobem si pomohl H. Trojánek ke kapitálu na zřízení továrny, ale Vy, jako tak důležitý činitel veřejného života, byste mohl věc podrobně vyšetřit a došel tak k výsledkům velmi zajímavým.

Píšete, že Trojánek byl dřič a nedělal pána. A připouštíte dokonce, že chtěl od dělníků více, než bylo zdravé. U těchto Vašich slov je nutno se pozastavit. Pro nás dělníky byl Trojánek pán v tom nejhorším slova smyslu. Pán, který měl pro dělníky jen opovržení, který měl pro dělníky ty nejhorší nadávky, který se na dělníky díval jenom jako na dobytek, jenž na pana továrníka pracoval. Trojánek byl dřič, ale dřič svých zaměstnanců. Můžete se laskavě přesvědčit ve výplatních listinách, jaké úžasné sumy vyplácel svým zaměstnancům na mzdách. Vždyť 35 dělníků si vydělalo za týden 1700 Kčs. To je průměrně na jednoho zaměstnance celých 51 Kčs na týden, čili celých 200 Kčs měsíčně.

Zkusil jste někdy, vážený pane místopředsedo, na sobě žít s celou rodinou za 200 Kčs na měsíc? Snad říkáte poctivá práce tomu, když Trojánek peníze vydřené na dělnících roz- házoval plnými rukama v barech, vinárnách a jinde, aby se „ukázal“ před různými pány, kteří mu mohli být prospěšní při zprostředkování státních dodávek. Naproti tomu je zde znám případ, kdy Trojánek daroval dělníkovi o b n o š e n é boty, za které mu dotyčný musel dělat celý podzim a zimu nádeníka na honech za nejhoršího počasí, aby potom na jaře je chtěl na dělníkovi zaplatit a když je ten zaplatit nemohl, tak mu je Trojánek zase vzal.

Takových podobných případů byste mohl u nás zjistit desítky. Trojánek chtěl, podle Vašich slov, v době okupace proplavat. Souhlasíme s Vámi a víme sami, že Trojánek chtěl za Němců proplavat. Tak, aby také na tom hodně vydělal. Snad si vzpomínal při tom na dobu první světové války, kdy se na válce vydělávalo bez velkého rizika. Vždyť jenom za tím účelem, aby proplaval, si vzal v roce 1939 do svého závodu jako ředitele Krůbu, o kterém se říkalo, že je Němec a který měl Trojánkovi umožnit spolupráci s okupanty. Je zajímavé, vážený pane místopředsedo, že jste se vyhnul ve svém článku působení H. Trojánka v době okupace. O kolik zajímavých věcí jste připravil své čtenáře. S jakým napětím mohli číst o darech na německý červený kříž, o spolupráci českého podnikatele s gestapem, o černém obchodu a jiných zajímavostech

jako jsou hony s Němci atd. Chápeme, že jste nechtěl své čtenáře unavovat věcmi, které byly u podobných pánů v době okupace na denním pořádku.

Pro nás dělníky a pro všechny poctivé Čechy H. Trojáněk není osvobozeným politickým vězněm. Promiňte nám, vážený pane, že pokládáme Váš argument, že nosil v koncentráku červený trojúhelník, za velmi slabý a nedostatečný. A vždyť sám víte, jako bývalý politický vezeň, kdo všechno nosil červené trojúhelníky. Jistě si může snadno opatřit skutečný důkaz o tom, proč byl vlastně Trojáněk vězněn a zda je skutečně politickým vězněm!

Když měl H. Trojáněk čisté svědomí za své chování v době okupace, proč se bál po osvobození vrátit do Žďáru? Proč se vrátil do Žďáru teprve na svatodušní svátky v roce 1946? Či měl strach z toho „hezkého uvítání dělnictva“, o kterém se zmiňujete? A tu jsme zas u jedné nepravdy, která se objevuje ve Vašem článku. Není pravda, že ho dělnictvo hezky uvítalo, ale je pravda, že zeť pana Trojánka složil dopis, který podepsali tři zaměstnanci, kteří nebyli vůbec oprávněni mluvit jménem dělnictva. Dělnictvo ihned po svém návratu do továrny odmítlo spolupracovat jak s Trojánkem, tak s jeho zetěm.

O vině Trojánkově svědčí to, že ONV konfiskoval továrnu H. Trojánka jednomyslně, bez debaty; tak byl celý případ jasný pro všechny členy ONV. Teprve potom, kdy se H. Trojáněk stal členem určité politické strany, objevují se snahy po jeho očištění. Není tedy pravdivé Vaše tvrzení, že ONV byl v určitých rozpacích při rozhodování případu H. Trojánka.

Jako místopředseda ZNV jste jistě byl obeznán s jednacím řádem ZNV a jste si dobře vědom, že stačí nadpoloviční většina hlasů u jících (nikoli přítomných!) k tomu, aby byl určitý návrh přijat. Bylo proto hlasování v radě ZNV o Trojánkovi právoplatné. Jako místopředseda ZNV si musíte být jistě vědom, že rozhodnutí rady ZNV revokovat usnesení o konfiskaci je protiprávní, poněvadž podle platného právního řádu by se muselo jednat o obnově celého řízení.

Jak zálučně zní Vaše věta, že revisní zpráva o podniku za národní správy nedopadla příznivě. Bojíte se napsat přímo, že revise dopadla špatně, poněvadž byste byl soudně stíhán a poněvadž dobře víte, že všechny revise — a bylo jich u nás mnoho — dopadly velmi dobře a že podnik pod národní správou vykazuje za rok 1946 čistý zisk 2.500.000 Kčs, o čemž se můžete přesvědčit v bilanci, která byla zaslána ZNV.

Je ještě několik věcí ve Vašem článku, které nejsou docela tak, jak Vy je sentimentálně líčíte ve snaze pomoci panu Trojánkovi. Pásobí směšně na ty, kteří dobře znají Trojánka. Vaše líčení toho, že nemá být z čeho živ, že je zbědovaný atd. Kde bere Trojáněk peníze na to, aby si vydržoval v Praze druhý byt, jak by mohl člověk zmračený v koncentráku užívat života při svém stáří, jak to činí on?

My dělníci nechceme nikoho připravit o jeho majetek, ale jedná se nám o spravedlivé posouzení celého případu.

Zádáme Vás, pane místopředsedo, abyste se na případ Trojánkův neřval očima straníka, ale abyste se dal objektivně informovat o celé věci.

Přijďte do Žďáru a přesvědčte se osobně o celé věci i u svých poctivých straníků.

Dvouletce zdar!

*Závodní rada
firmy H. Trojáněk, v národní správě,
Město Žďár na Moravě*

II.

Napsali jste mi otevřený list, formou celkově slušnou, ale lituji, že jste ho nepsali sami, nýbrž jen jako závodní rada podepsali. Celá stylisace dopisu i vývodů po této stránce je pro mne jasná. Mýlíte se, že mi snad málo záleží na pravdě, naopak snažím se ve všech sil pravdě pomáhat. Konfiskační dekrety nemají nic společného s událostmi první světové války a první republiky. Je mi líto, že Vás a Vašeho právního poradce musím poučit, že konfiskační dekrety se vztahují na období okupační, neboť první republika měla své zákony, nařízení, a každý měl právo a povinnost se podle nich hájit. V krajních případech se tak dalo stávkami. Nevím, kolikrát jste sáhli k tomuto prostředku. Četl jsem však mnoho podepsaných dokladů zaměstnanců pro Trojánka a vím, že máte dnes v závodě hodně zaměstnanců, kteří vůbec s Trojánkem nespolupracovali. Užíváte o chování Trojánkově vůči Vám silných výrazů o tom Trojánkovi, který vyrostl v zaměstna-

vatele z dělníka. Je nyní jeho věcí, aby po této stránce obhájl svoji čest. Jestliže je pravda, že dělník — asi za první republiky, neboť dobu jste blíže neoznámili — za 48 hodin poctivé práce (což zdůrazňuji, neboť jste počet hodin též neuvádli) vydělal za týden 51 Kčs, tedy to považují ve shodě s Vámi za krajně nesociální. Ale lituji, že musím znovu vašeho právníka, který dopis stylisoval, upozornit, že dekrety se vztahují na politické a národní chování za okupace. Nevím, jak jste tehdy proti těm 51 Kčs protestovali a zda jste sáhli ke stávce, v níž by se býval za vás každý sociálně citící postavil.

S tím proplouváním souhlasíte, ale sáhnete si trochu i do svého svědomí zda jste nebyli nuceni proplouvat i Vy a jak Trojáněk proplul do koncentráku. Nevyčítám Vám to, poněvadž každý chrání svůj život po svém, ale musí pak být na to stejné měřítko pro všechny. Uznáte, že zaměstnavatel za okupace měl po této stránce horší postavení než Vy. Vytýkáte Trojánkovi dary pro německý Červený kříž. Nevím, jak byly veliké, ale kolik lidí bylo nuceno na něj dát, aby tím Němce oklamali a mohli pak Němcům nadělat větší škody než by bývali mohli bez toho.

Nevím též, zda se Váš rádce dobře vyzná v německých koncentracích. Vyzná-li se, zdá se mi, že si trochu zafixoval. Každý, kdo se ocitl v koncentráku a to z jakýchkoliv důvodů, byl vždy více jednou nohou v hrobě, než na tomto světě. Červený trojúhelník dostávali vězni pro politické anebo národní delikt, s hlediska německého. Sabotéři, zloději atd. byli označováni jinak. Tu mi promiňte, že se Vámi, kteří jste tam nebyli a dělali v továrně boty pro německou armádu a německé četníky, ať za Trojánka anebo pak bez něho, poučovat nedám, neboť já tam byl a Vy nikoliv. O zákrocích členů ONV ve prospěch Trojánkův vím já a nikoliv Vy. Konstatuji, že komunisté neintervenovali, ale z ostatních se mnozí Trojánka ujímali.

Také mi prominete, že se usmívám k poučování o jednacím řádu pro ZNV. Tam totiž o hlasování takovém, jaké bylo u ZNV v případě Trojánkově, nic není. Ostatně většina ZNV s jednacím řádem pro ZNV nesouhlasí. Radím Vašemu rádci, aby si jednací řád lépe přečetl. Na dotaz u ministerstva vnitra rozhodlo pak ministerstvo vnitra, že 9 hlasů pro a 10 nehlasujících je většina. To je případ Trojánkův a to ještě jednací řád nebyl oficiálně venku. Před písemným vyjádřením min. vnitra měl pan min. vnitra V. Nosek jiný názor. Zúčastnil jsem se, předsednictvo ZNV u p. ministra vnitra určitého jednání a přítom vznesl jsem dotaz na pana ministra i o tomto případě hlasování. Odpověděl, že v min. radě rozhodli po vyjádření právníků, že musí pro věc hlasovat většina přítomných, ať druzí hlasují proti anebo se zdrží hlasování. Podle praxe ministerské rady, informoval-li nás pan ministr vnitra přesně, případ Trojánkův těmi devíti hlasy proti 10 nehlasujícím odhlasován nebyl. Zastávám tento názor dosud i přes pozdější opačné vyjádření ministerstva vnitra a mám ho právo zastávat jako vy opačné stanovisko. Výklad ministerstva vnitra není zákon, je jenom výklad, který může být správný, ale také chybný. Podle toho ministerského výkladu by byla věc odhlasována i jediným hlasujícím, kdyby se všichni ostatní zdrželi hlasování.

Jste na omylu, že se případ u ZNV začal znovu projednávat, až se stal Trojáněk příslušníkem určité strany. Nechápu, proč jste nenapsali, které. Vždyť to není žádné tajemství. Ale upozorňuji, že v revokaci, lépe řečeno v tom, že jsme ve věci Trojánkově nerozhodli podle práva, začal mluvit příslušník jiné strany, než mojí a v níž není Trojáněk organizován, a to právě na ostrý zákrok příslušníků strany, kteří byli s Trojánkem a s námi v koncentráku a plně se za něj postavili. Uvádím jen bývalého plzeňského poslance Remeše, o jehož seriosnosti a čestnosti se snad neodvázá ani Váš právní poradce pochybovat; také při rozhodování v revokaci v radě se nejprůdčeji zastával Trojánka příslušník strany Remešovy, v níž není Trojáněk organizován. Vidíte, jak kvídní zbytečným podezíráním. Divím se, proč píšete o věcech, u nichž jste nebyli, a to nesprávně, čímž zbytečně vážnost svého otevřeného dopisu snižujete.

Neříznivá revisní zpráva, o níž jsem se zmínil, není žádná zálučnost. Prosím, máte ji, uveřejněte ji celou a povězte také, jak Vám jdou Vaše výrobky na odbyt a zda nemáte hodně peněz ležet ve zboží, které nejde dobře na odbyt. Proč, to víte nejlépe sami. Promínete, že bilance není pro mne tak směrodatná, jako revisní zpráva, ač bych Vám jinak přál, aby podnik prosperoval, což přejí všem podnikům, máme-li hospodářskou krizi proplout, anebo z ní záhy vyplout.

Také s tím uvítacím listem Trojánka není to tak jedno-
duché, neboť za zaměstnance vždy podpisuje několik urč-
ných a ne všichni. Ze si mnoho zavinil Trojánka také urč-
tým nedostatkem sociálního citění, vím; také jsem to pocti-
vým napsal. Je však zajímavé, že jste se ani slovem nezmi-
nili o polovině majetku jeho ženy, ačkoliv se jí deputace Vaší
závodní rady, když nás o Trojánkovi informovala, zastávala
a dokonce i ji uváděla také jako určitou oběť jeho tvrdosti.
Není pěkné, že jste to pominuli a nepověděli, proč ani ji jste
z její poloviny, která jí patří, nedávali nic, ač to bylo, pokud
vím, i nařizeno. Můžete to ovšem klidně svést na národní
správu.

Jsem tedy já i ostatní — neboť sám jsem revokaci ne-
odhlasoval, ale zástupci tří politických stran — přesvědče-
ni, že jsme revokovali po právu. Promínete mi tedy, že jsme
rozhodli nikoliv protiprávně, neboť někteří, kteří s těmi
devíti po prvé hlasovali pro konfiskaci, se přesvědčili, že byli
mylně informováni o chování Trojánkové v koncentráku.
Tento omyl byl také příčinou, že 10 se zdrželo tehdy hlaso-
vání. Spoluvězni Trojánkovi, bez rozdílu politického přesvěd-
čení, sami rozhodli, že zpráva o špatném chování Trojánko-
vě v koncentráku byla nesprávná, naopak dali mi velmi
dobré vysvědčení, jak jsem ve svém článku již uvedl. Mám
proto svědomí klidné a jsem přesvědčen, že jsem já i ostatní
hlasovali pro právo, zvláště když Trojánka byl pro obvině-
ní z kolaborace oběma soudy nikoliv odsouzen, ale očištěn.
Prosím, abyste po druhé o mém smyslu pro právo psali věc-
něji a mírněji se ve výrazech.

František L o u b a l, místopředseda ZNV

dopisy

Propaganda, která zabíjí

Vážená redakce!

V posledních číslech Dneška jsme se seznámili se dvěma
názory na oficiální propagandu našeho společenství se Svazem so-
větských socialistických republik. To, co jeden — dr. Drábek —
považuje za propagandu špatnou, považuje druhý, takto předseda
Svazu přátel SSSR, J. Sládek za propagandu vytečnou.

Jako člen mladé české inteligence, se kterou kolem sebe žiji
a rostu, mohu dát za pravdu jen jednomu názoru. Tomu, který se
více přiblížil skutečnosti.

Vzpomenu si přitom na svá léta středoškolských studií, která
mi skončila právě v prvním roce toho tehdejšího tak zv. protektó-
rátu. Studoval jsem na ustavě v kraji ryze zemědělském a ke
všemu silně klerikálním v pravém smyslu tohoto slova, v kraji
tedy, kde by zdánlivě jen stěží mohly vzniknout sympatie pro ko-
munistický svaz. Avšak mi všichni svorně, my bez Boha i ti hlu-
boce věřící, my z rodin sociálně demokratických i ti z rodin ryze
agrárnických, jsme vášnivě navštěvovali ruské filmy, které nás
udivovaly, jako na př. film Cirkus svou myšlenkou tolik
lidskou, četli jsme se zbožným zanícením Nezvalovy verše a od-
háněli si nepaměť jeho verše o zemi blízko pólu, zemi dvou-
krásné, v níž vládne muž s celem sedláka, byli jsme zaníceni pro
veiké sociální pokroky Ruska a Rusko, vedle západních mocností
a nikoli proti nim, bylo námí milováno a bylo nám všim. Tenkrát,
před rokem 1938. A když přišel Mnichov, stávali se i ti selští
chlapičci s námi zapálenými, i když neorganizovanými komunisty,
zdravili jsme se zafatou pěstí, a i když už bylo po všem a nikdo
ve světě nás nezachránil, přece jsme věřili skutečně tomu, že
Rusko je jedinou naší záchranou. Bylo v tom mnoho idealismu,
bylo v tom mnoho mladistvé zanícenosti, ale v našem postoji
bylo mnoho dobrého pro příští uspořádání siovanských věcí. Naš
postoj byl spontánní, nikdo nás k němu nenutil, nikdo nás nekrmil
frázemi. A potom přišla válka. Věřili jsme v Rusko i tenkrát, když
naše československé prapory vlály ve státech západu, ale nevlá-
ly již v Moskvě. Protože v našich srdcích byla láska a víra, věřili
jsme pudově, že hra rusko-německá jednou skončí a že zle bude
s Německem. Vítali jsme vítězství Rudé armády, naše zraky den-
ně počítaly kilometry, které zkracovaly přehradu mezi bratry
z východu a námi, vítali jsme politické dohody i to, že pro
utvrzení skutečného bratrství vracela se naše vláda do Prahy přes
Moskvu. A když válka skončila a těžkosti fronty rychle vešly
v zapomnění, tenkrát přišel čas, aby se v našich srdcích rozlila
všechna ta láska, která, ne porušena, ale utužena a posílena hlou-
pou nacistickou propagandou, v našich srdcích skutečně byla.

Tenkrát nastala pohroma. Naše komunistická strana, v příli-
šném a nedomyšleném strachu o duši českého člověka a v zcela
nevítané póze jediné udržovatelky přátelství s SSSR, začala dě-
lat zrovna to, s čím před ní ztroskotali Němci. Láska, která same-
zřejmě byla uchována v srdcích občanů, přešla do úst tlachalů a
její zdůrazňování tu bylo dnes a denně, ráno, v poledne i večer.
Bylo tu brzo moc něčeho, co se začalo přejídat a co se měnilo

v pravý opak. Lidé, syčení jalovými frázemi, začali se stahovat
do ulic a začali se dívat svými očima. Zabíjí skutečně i taková
malíčkovitost, jako je pochybná kritika třeba více než podprůměrné-
ho filmu. Každý, kdo vidí, že je napálen, si dá příště dobrý pozor,
aby nenaletěl. A takových malíčkovitostí i velikostí máme stále hojně.
Naše propaganda dodnes nebere naše východní spojence jako lidi
z masa a krve, ale předvádí nám anděly. Nefekla národu, že Ru-
sové, stejně jako Američané, chtěli-li Němce porazit, museli bo-
jovat i za sebe samy na našem území, ale vykládá jejich boj na
naši půdě, jakoby jedině pouhý zájem o CSR vedl armády přes
naše hranice. Svaz sovětských socialistických republik je dodnes
líčen jako ráj na zemi a vyhrožuje se primitivně tomu, kdo by se
opovážil říci, že i Rusko má své velké potíže a mnoho ještě i tam
čeká na zdokonalení. Je směšné, jak přecitlivělí jsou určití lidé
na každou pravdu, která se týká východu. Jestliže nám Rusko ne-
dodá jakostní rudu, mlčte, nechcete-li být nazváni »štvačem«. Stá-
váte se zase reakcionářem, neboť podle této primitivní propagandy
nám z Ruska přichází jen vše nej- nej- a ještě nejlepší. Převe-
du-li si tyto poměry do malého života jedincova, řekl bych to asi
takto: Podal-li se mi vytáhnout z vody dívka, která se topí, a
vezme-li si mne tato dívka za manžela, nebudu po ní nikdy s do-
brým srdcem žádat, aby mi stále a stále zdůrazňovala, jak mne
má ráda, jak je mi zavázána, že jen já jsem nejdělejšímu mužem
pod sluncem a že jen já mám všechny nejlepší vlastnosti. Předsta-
víte si lehce, kam by to dospělo. K obapolnému zhnusení a při
denním odhrkávání frázi o lásce. A sem, k tomu zabíjecímu
cíli vedou naši propagandu ti, kteří si z ní udělali monopoli.

V hlavách lidí nestráší totiž, jak se mylně domnívá p. Sládek,
zbytky nacistické propagandy, ale současná zabíjecí propaganda
oficiální. Myslíci lidé vsutku nemají rádi to, čemu Peroutka v
jednom svém článku říká »jako kdyby«.

Mnoho by se toho dalo ještě říci, ale řekl to ze srdce všech
myslících lidí už dr. Drábek. Ti, kteří mají na srdci skutečně
dobry poměr k SSSR, mu za to děkují. Nášada pro něco se dělá
skutky a nikoli frázemi. Němci nám stokrát a milionkrát říkali,
že je musíme mít rádi a my jsme je nenáviděli. Rusové nám
za první republiky o lásce k nim nerečnili a přes to naše srdce
patřila jim. A naše srdce jim budou patřit i nadále, nenecháte-li
tentu bratrský národ vícet frázemi jedné strany, nedovolíte-li,
aby se z nich dělali bohové, ale aby zůstali lidmi, a přestaneme-li
si už jednou myslit, že svou lásku k nim nejlépe projevíme pla-
semím po bříše.

Diáz

Vážená redakce!

Článek dr. Jaroslava Drábka »Propaganda, která zabíjí« vzbudil
odezvu na místě nejpovolanější, ve Svazu přátel SSSR v
CSR. Tato odezva byla očekávána se zájmem. Zájem o odpověď
povolane organizace zvyšovala okolností, že se článek dr. Drábka
setkal s obecným souhlasem. Odpověď p. Jiřího Sládka velmi
zklamala, neboť kdežto dr. Drábek poukázal na konkrétní fakta,
která velmi přispívají k tomu, že se před nedávnem ještě spon-
tánně vřelý poměr obyvatelstva našeho státu k SSSR nápadně
změnil, spokojil se p. Sládek se široce rozváděným konstatová-
ním, že vlna je reakce a »špinavý podzemní kal šeptané proti-
sovětské propagandy«. To je argumentace pohodlná, nepřesvěd-
čivá a nedostatečná.

Není pravdivé Vaše tvrzení, pane Sládku, že přátelský poměr
k Sovětskému svazu byl před válkou záležitostí ryze komunisti-
ckou, a myslím, že se nemylim, když předpokládám, že právě v
tomto privilegovaném postavení, na které si komunisté ve vztahu
k SSSR činí nárok i nyní, tkví hlavní příčina toho, že poměr
všeho našeho obyvatelstva k SSSR není takový, jaký by být měl.

K Vaší argumentaci o »nášlé legendě« o zachránění Prahy
chtěl bych podotknout, že je obecně známo, že Evropa byla do-
hodou čtyř velmocí rozdělena na pásma, která současně určovala
hranice činnosti armád jednotlivých velmocí. V případě, že ar-
mády při průběhu válečných operací tyto stanovené hranice pře-
kročily, byly za hranice svých zón vráceny, ovšem až po skon-
čení operací. To se stalo na mnoha místech v Německu, nejen
mezi armádami americkými a ruskými, ale na př. i mezi arma-
dou francouzskou a pádou americkou armádou v prostoru Itá-
lských hranic na Brenneru.

Pancéřový sbor generála Pattona neseděl klidně v Plzni a
neignoroval zoufalé volání Prahy o pomoc, jak se nám snažité
spolu s legendou namluvit, ale na pomoc bojující Praze skutečně
vyrazil a byl by přišel do Prahy nepochybně dříve než tanky
maršála Rybalka od Drážďan. Snad i o tři dny dříve. A právě
v této chvíli, když Pattonův sbor byl již blíž Praze než Plzeň,
stalo se to nepochopitelné: pancéřové sboru byly odvo-
lány zpět do Plzně. Proč se tak stalo, nevíme. Taková je skuteč-
nost, pane Sládku, a je jistě dostatečně známa i Vám. Možná, že
se ještě dozvíme důvody, které vedly k odvolání amerického
sboru.

Vždyť ještě nedávno jsme nic nesměli vědět o přispění vla-
sovců Praze, a dnes již víme, že vlasovci skutečně Praze přispěli,
a to vydatně. V této věci se odehrálo mnoho dodnes nejasných
episod (varšavské povstání) a ústup Pattonova sboru patří mezi
ně. Osobně však nedoufám, že se nám vysvětlení dostane, poně-
vadž americké velení sotva bude ochotno přiznat, že se tak stalo
pro nedostatek odvahy posádek amerických tanků. Převážně ofi-
ciální odůvodnění této jistě zajímavé epizody chybí, je událost
neoficiálně sice, ale úplně logicky vysvětlována. Že Praha
patřila do zóny, která byla určena k osvobození Ruskou armádě a

proto také Rudou armádou osvobozena byla. To nemusí nikoho mrzet, poněvadž v případě, že by byla Praha osvobozovala armáda americká, byla by Praha nepochybně více zničena, i když by snad byla osvobozena o nějaký den dříve. Máte-li snad přátelštější vysvětlení, tistě nejsem sám, kdo by je velmi rád uslyšel.

Legenda o osvobození Prahy není však zdaleka jedinou legendou, která je nám oficiálně předkládána. Jednu z těchto legend vyvrátil nedávno sám Stalin v rozhovoru s americkým novinářem. O tomto Stalinově stanovisku se ovšem měnají komunistického tisku nedovodějí nic, poněvadž velmi otřásla vírou v jednu z legend, kterou komunisté právě nejraději a nejmastěji oserují.

Václav Pilný

Vážný pane redaktore!

Přečetl jsem si v Dnešku se zájmem oba články na námět »Propaganda, která zabíjí«. Aba autoři, jak p. dr. Drábek, tak p. Sládek, hledají příčinu toho zjevu, že v mládeži noměr k Sovětskému svazu nebyvá takový, jaký by měl být. Pan dr. Drábek vidí příčinu ve špatné propagandě, pan Sládek hledá vinníky v některých vrstvách a v propagandě let minulých. Podle mého názoru má pravdu p. dr. Drábek. U nás mladších, kteří jsme začali politicky myslet až za okupace, má jistě pravdu úplnou, neboť na nás žádná dřívější propaganda neměla vlivu, protože jsme jí nezažili.

Při čtení odpovědi p. Sládky jsem s některými jeho vývody nesouhlasil (i když jsem je chápal jako argumenty komunistovi). Především obava p. Sládky, aby se přátelský poměr k SSSR nestal jen záležitostí komunistů. Zde je si třeba uvědomit tři základní požadavky, které víceméně podmiňují naše přání, aby tento přátelský poměr byl v srdcích nás všech:

- KSC nesmí nikdy sama nic takového tvrdit ani naznačovat.
- Přátelství mezi naší republikou a Ruskem musí pevně stát na široké myšlence slovanství a vzájemnosti, která nesmí být ztotožňována, jak se to zhusťá děje i v poměru k ostatním slovanským národům, s myšlenkou přibuznosti vládnoucích politických režimů.
- Musí jít o poměr rovného k rovnému, podle hesla »já pán, ty pán«. Především Rusko by mělo dát jasné najevo, že přátelství k nám není závislé na síle KSC, nýbrž že je to poměr mnohem širší a hlubší. V ruském tisku by se také z toho důvodu neměly druhé dvě neisládnější strany v ČSR pro svůj samostatný postoj k různým vnitrostátním záležitostem nazývat reakčními.

Pan Sládek si stěžuje, že protikomunistická kampaň u nás vede k oslabení našich symtatií k SSSR. Neuvědomuje si pan S. že to je právě politika naší komunistické strany, která se u nás chce krýt sovětským Ruskem a tak si získat pro sebe jakousi neodtokutelnost? Velká chyba je také v tom, že ti, kdo u nás mají čestný úkol nás seznamovat s SSSR, tak činí nekriticky a chovají se buď tak, že při každé kritice tise kladou rty na ústa nebo se rozkřičí a obviní každého z nenávisli a závistivosti.

Pan S. tvrdí dále, že usiluje jako komunista ve shodě se všemi příslušníky ostatních stran o uvědoměný přátelský poměr k SSSR. Nuže, zde je si třeba uvědomit i, že toho lze dosáhnout jen na podkladě těch idejí, které jsou společně oběma národům jako oelkům a nikoliv na základě idejí společných komunistickým stranám. Neboť u slovanských národů se dnes leví tendence bratřit se nikoliv z důvodů slovanství, ale úzce politické přibuznosti.

Pan generální tajemník Svazu přátel SSSR se také rozepisuje o kritice sovětského »systému jedné strany«. Je známo, že tento způsob vlády vyplynul ze specifických podmínek ruského prostředí, ale nechtějte nás přesvědčovat, že tento systém je lepší než náš. Pak nevyvoláte ani kritiky tohoto druhu, neboť zde nejde o to, který způsob je absolutně lepší, nýbrž spíše o to, který se do těch či oněch poměrů lépe hodí!

Debata o tom, zda ve veřejných místnostech má viset vedle obrazu našeho p. presidenta i obraz Stalinův, není právě na místě. O tom se mohou mínění různit, aniž by se tím mělo cokoliv měnit na našem obdivu k Stalinovi a na naší vděčnosti k němu. Pan dr. Drábek vytýkal jen to, že v době, kdy tento obdiv a láska byly nečistější a kdy se tímto způsobem mohla projevit vděčnost lidu zcela spontánně, tak jako po první světové válce k Wilsonovi, že to bylo v té době zcela zbytečně nakomandováno a tím vlastně pokazeno.

A nyní k závěru článku t. j. k našemu poměru k Americe a Anglii. Nevím, koho myslí p. S. »rostoucími demokratickými a pokrokovými silami« v Anglii a Americe, (doutám, že ne pouze komunisty), podle všech vědeckých Čechoslováků by se mělo jednat o všechny ty Američany a Angličany, kteří jakkoliv přispěli k porážce Německa, a to byl v obou státech, až na zcela nepatrné skupiny, téměř všichni. Vlády těchto států jsou vlády nikoliv samozvané, nýbrž demokraticky, svobodnou vůlí těchto občanů zvolené a proto jsou pro nás jejich představitelkami a každá urážka těchto vlád nebo jejich představitelů je zároveň i urážkou a hrubým nevděkem vůči nřislušnému národu. To už by si jednou konečně měli uvědomit ti kteří pořád chtějí dělit Ameriku na »přátelskou« »Ameriku Rooseveltovu« a nenáviděnou »Ameriku dnešní«, jakoby v Americe roku 1945 objevil se jediný zbrusil nový lid, výtlupkově to vši špatnosti. Léne by bylo působit tlumivě a ne křesat jiskřičky nad sulem prachu. Jistě je nám všem jasné, že příští válku by náš národ n už by vítězství nastřilo kterékoli straně, nepěžil, n hleděl k tomu, že tato válka by byla vzkrášením Německa a přiležitostí k pomstě na Slovanech. I tato vyhlídka nás musí nutit

k takové politice, která vede k spolupráci mezi národy. V ní je záchrana světa, a tím i nás, neboť není našim lidským posláním stát v pozoru v bojovném šiku, nýbrž se držet za ruce se všemi dobrými lidmi na zemi. Přihodíme-li na váhu světa své závaží v podobě těch idejí, které nám dali naši dva presidenti, uděláme pro lidstvo mnohem více, než když svůj přívěšek přihodíme v době té naší trošky zbraní.

A. S. B u k, studující

Pane redaktore!

Protože se oba články s názvem »Propaganda, která zabíjí« zabývají propagandou a protože tento pojem postrádá jakékoli definice, jako ostatně mnoho pojmů v našem veřejném životě, chci se nejspíše pokusit jej definovat, aby polemika měla reálný základ. Nadále budu za pojem propaganda považovat záměrné rozšiřování, často násilné, zpráv, dojmů, názorů ať pravdivých, polo-pravdivých nebo úplně nepravdivých, postrádajících dostatek rozumových podkladů a důkazů a oněšených jen o nějakou autoritu mocenskou: řízení pro ovlivnění názorů a myšlení jiného člověka.

Dívám-li se takto na propagandu — nechme stranou obviňování z »propagandy goebbelsovské«, protože každá propaganda ve smyslu hofeříš definice je goebbelsovská, má Goebbels na toto pojmenování právo právem vynáleze — pak nutno konstatovat, že nan generální tajemník J. Sládek panu dr. Drábkovi na jeho obvinění neodpověděl.

Kdybych psal odpověď na článek p. gen. tajemníka, asi bych napsal v druhém vydání článku p. dr. Drábka. Chci zde jen shrnout několik faktů a zdůraznit, protože tak později ukáží, pan gen. tajemník dělá propagandu špatnou, jinými slovy, propagandu ve smyslu hofeříš definice.

Ať mi pan gen. tajemník předloží laskavě důkaz, přátelny technikovi, zvyklému operovat s důkazy, o tom, proč Američané nepřijíždí Praze na pomoc. Bylo snad armáda, která zdo-la-la hradce At'antický val, bývalou Středověkou linií na zsoadní hranici Německa a na obou březích Rýna a která konečně v poslední fázi války urazila cestu od naší západní hranice do Berouna za šest hodin, bylo jí již nemožné urazit oněch 25 km do Prahy? Byl to úsek vojensky pro ni neúkonatelný? Neměla bezzin, střelivo? Proč se zastavila na demarkační čáře?

Ať dovolí laskavě pan gen. tajemník, abych jeho odvození na »jakési, mně i tobě neznámé důvody« nepovažoval za odůvodněné. »Nechtěli« — bude mi odpovědí.

Avšak odváží se snad někdo tvrdit, že ani naši letci ze západu nechtěli přiletět a srazit těch několik Junkersů a nemotorných »turbínek«, jež Prahu masakrovaly? Byla snad pro ně vzdálenost 300 km nepřekonatelná, nebo snad tyto orlové bitvy o Britanii, nositelé skoro stovky leteckých vítězství, se jich báli? Nebo proto, že by byli musili překročit demarkační čáru?

Pan gen. tajemník zůstal by si historicky zasluhy, když tyto záhadnosti objasnil. Nstačí jen obvinít z děláni jiné propagandy. Dokud jasny nebudou, budu nejen já, ale každý, kdo usuzuje rozumem a se podle lineálu, muset sestřelovat, analogicky činnosti vědcově, různé theorie o věcech nedost známých. Pak nelogičtější bude považována za pravdě neipodobnější. Speciálně v případě osvobození Prahy vede theorie o paktu.

Jako technik vím, že je nutno znát materiál, se kterým chci pracovat. Aby i pan gen. tajemník jím zpracovávaný materiál lépe poznal a vystihl rozdíl mezi tímto a oním, který zpracovával prvý propagandista, povim mu jednu parolku, kterou jsem kdysi kdesi slyšel:

Rekneš Němci: »Tancuj!« a začne tancovat jako mašina. Rekneš to Fancouzovi a odpoví »Zahraj mi!«, a fěkneš-li to Čechu, odpoví »A proč?«.

Má-li pan gen. tajemník velkou pravdu v tom, že cíl jeho snah — přátelství se Sovětským svazem, je důležité v zájmu života národa, zůstává i nadále nevvvráceno obvinění p. dr. Drábka, že dělá svou práci špatně, chce-li tak dosáhnout »propagandou«.

Jiří Morávek

Vážný pane redaktore.

V odpovědi na článek p. dr. Jar. Drábka »Propaganda, která zabíjí«, píše p. Jiří Sládek: »Jde přece o všeobecně známý fakt: Rudá armáda si nemáhavě razila cestu do Prahy a Američané z jakýchsi mně i Vám neznámých důvodů považovali za nutné počkat v Plzni. Tedy Rudá armáda zachránila 9. května Prahu. To není násilná legenda, to je fakt a pro leckoho u nás ovšem fakt velmi nemlý.«

Dovolte mi, abych jako přímý účastník osvobození Plzně americkou armádou a Plzeňák informoval p. Sládku, že Američané po vyčištění Plzně od německých střepečkých hnízd ještě večer 6. května odjížděli na pomoc Praze a že pro celý příští den 7. května projížděli Plzní »šermany« a kolony lehkých zbraní osvobodit Prahu. Plzeňáci na americké tanky nejen kladli květiny s prosbou, aby je Američané položili na sochu sv. Václava, až se proboujili do středu města, ale psali také na tanky české pozdravy bojující Praze. Jaké však bylo překvapení všech Plzeňáků, když se takto oznamené a ozdobené tanky vracejí zpět do Plzně! Američané jednomyslně potvrdili, že jim bylo zakázáno vtrhnout do Prahy, poněvadž »politická režie« trvala na tom, aby Praha byla osvobozena Rudou armádou. Nedovedli pochopit, proč Praha byla v kritických dnech ponechána bez pomoci a Američané donuceni stáhnout se na demarkační čáru mezi Rokycany a Holoubkovem a

tam ponechání v nečinnosti přes všechny výzvy pražského rozhlasu o pomoc. Američané tudíž nikoliv z neznámých důvodů, nýbrž z důvodů jim zcela známých byli nuceni zůstat ve své zóně. Pane Sládku, končím Vašími slovy, která píšete v souvislosti s osvobozením Prahy Rudou armádou: »To není násilná legenda, to je fakt a pro leckoho u nás ovšem fakt velmi nemilý. (Doufám, že pro Vás nikoliv.)« Možná, že kdybyste se zeptal těch, k nimž jako generální tajemník Svazu přátel SSSR máte nejbližší, že by Vám důvěrně něco bližšího pověděli. Vaše odpověď p. dr. Jar. Drábkové jest v tomto bodě názornou ukázkou »Propagandy, která zabíjí».

Poručím se

tnž. Karel Kláza

Boj o čtyři miliardy na pokračování

Vážený pane redaktore!

Letos 10. července odhlasovalo plenum poslanecké sněmovny zákon o převodu schwarzenberského majetku na zemi Českou.

Kdybych byl idealistou, začal bych svůj dopis vzletnými slovy: Spravedlivá věc zvítězila — velký boj dobojován. Opakuji — kdybych byl idealistou. Neboť jen zdánlivě se zdá, že boj o schwarzenberský majetek jest schválením zmíněného zákona ukončen. Skutečností jsou trochu jiné. Protože dnes každý občan České země jest spolujaditelem tohoto rozsáhlého majetku, budou jistě naši veřejnost zajímat jeho další osudy.

Nuže, jak jsem řekl, neméně obtížný boj pokračuje — v jiných formách. Zhruba lze říci, že se rozdělil na tři části. První z nich, pro nás obyčejné zaměstnance těžko postřehnutelný a sledovatelný boj, se odehrává v Praze a je více či méně politického rázu. Nemožno o něm mnoho říci, ač v něm »hraje i někteří naši pp. »nadhologové«. Drobty, které se k nám dostanou, svědčí o jeho závažnosti. Nevím sice, jsou-li pravdivé, přestože už dnes neváhám říci, že ti, kteří stáli naprosto proti zachování schwarzenberského majetku v ocelku, nemožno dnes na tomto majetku hrát žádnou vedoucí úlohu, i když jde o vysoké státní úředníky. Neměli by ovšem důvěru dosavadních zaměstnanců, ani široké české veřejnosti.

Druhá část boje se teprve odehrává. Z průhledných důvodů byla před časem vyvolána soupisová akce zajemců o schwarzenberskou lesní a zemědělskou půdu. Výsledek je řada žádostí a přání jednotlivců, obcí, měst i okresů. Jsem přesvědčen, že kdyby se pro zajímavost sestavil úplný seznam žadatelů, nezbylo by zemí České nic, nebo velmi málo. Naštěstí je zde právě schválený zákon, dovolující parcelaci nejvíce 2.000 ha lesní a 500 ha zemědělské půdy, a potom nový majitel země Česká (zastoupená ZNV), která si svůj majetek jistě obhájí. Zmínili-li se přesto o dědicích a horečce našich obcí a měst, činím tak jenom proto, abych zdůraznil několik zásad, které bude nutno při přidělování lesní půdy zachovávat. Jsou to:

1. Musí být zachována všechna zákonná ustanovení (zachování hranice pro celkovou parcelaci — 2.000 ha lesní a 500 ha zemědělské půdy, les. celky netrhát — přidělovat jen z zbytků pod 100 ha, atd., atd.). Zdá se to sice samozřejmostí, ale už dnes se dějí pokusy, tato zákonná omezení překročit či obejít.

2. Hlavní slovo, zda ta či ona část lesa (zemědělské půdy) může být rozparcelována, musí mít schwarzenberští odborníci. Ti musí také v případech opačných číslů dokázat nezbytnost části lesa (zemědělské půdy) pro hospodářský celek země České.

3. U žadatelů o les musí být prozkoumána: potřeba lesa, zda už žadatel nějaký les vlastní, jak v něm hospodář (po případě ihned zajistit řádné hospodaření v přiděleném lese).

Rovněž ve vesnicích, kde jsou žadatelé o zemědělskou půdu, musí být řádně zjištěno, zda je veškerá zemědělská půda v katastru obce obhospodařována, a jak obhospodařována, zda by konečně mohli žadatelé zaručit řádné a intenzivní obhospodaření své dosavadní i nové přidělené půdy. Uvedu konkrétní případ: O dvůr, jehož pozemky jsou meliorovány, jest ovšem velký zájem. Otázkou zůstává, zda by žadatelé stačili na řádné obdělávání své i přidělené půdy.

4. Musí být přihlíženo k tomu, aby eventuální zbytky (o něž nebude zájem) byly hospodářsky rentabilní.

Třetí díl boje se týká nás — dosavadních schwarzenberských zaměstnanců a rozpadá se na dvě další části. První, která musí být teprve vybojována, leží na srdci všem zaměstnancům, kteří si přejí, aby země Česká měla co největší užitek z přiděleného majetku. Je to vytvoření správného a zdravého poměru nového majitele, reprezentovaného ZNV, prakticky jeho členy a úředníky na jedné straně, k získanému majetku a jeho dosavadním zaměstnancům na straně druhé.

Členové ZNV zastupují a představují vůli lidu země České. Je-li tato funkce příslušníky ZNV správně chápána, vede je nutně k pocitu velké odpovědnosti. Tentýž pocit je naplní radostí nad získaným majetkem a mnozí — ti nejpoctivější — prožijí lidsky dobrý pocit vlastního obohacení. Opakuji, že tento pocit kolektivního vlastnictví v dobrém slova smyslu poznají ti nejpoctivější a nejodpovědnější. Vyvolá v nich současně celý komplex starostí, jak se s »jejich« majetkem zachází, zda se správně a ekonomicky hospodář; to a ono se jim bude zdát neúčelné, zbytečné, atd.

A tady je třeba říci všem těmto skutečně poctivým a odpovědným zástupcům naší vůle, že jejich působnost se musí na delší dobu omezit jen na sledování a kontrolování dosavadního hospodaření. Poznájí-li, že by se něco mělo změnit, pak musí celou věc nejříve projednat s odborníky z řad zaměstnanců a ne vydávat jen strohá nařízení. U zaměstnanců by to zbytečně vyvolalo dojem trpkosti a účelu (zlepšení) by bylo zřídka kdy dosaženo. Naše

podniková rada a vedoucí úředníci musejí pak nebojácně pomáhat vytvořit vzájemně zdravý poměr a případně vystřelky příliš hostilných »vlastníků« energicky usměrnit. Jako všude i zde bude dosaženo nejlepších výsledků jen vzájemnou spoluprací.

Druhá část zaměstnanců se právě odehrává. Je to, bohužel, boj zaměstnanců mezi sebou. Doposud klidné prostředí bylo a je zvládáno politickými boji a boji o místa. Správně se říká, že co se doma upeče, má se i doma sníst. Opouštím-li tuto zásadu, činím tak proto, abych připomněl těm spoluzaměstnancům, kteří považují nynější dobu za vhodnou k získání osobní kariéry, že jsou na velkém omylu. Jsou asi zlákáni několika případy z doby porevoluční, kdy se některým zaměstnancům podařilo dostat n. m. místa, kam nepatří. Snad se to povede i někomu z dnešních snaháčů. Úspěchy obou jsou a budou však jen dočasné. Nakonec zvíťazí skutečné schopnosti (bude-li třeba, veřejně ukáží a dokáží neschopnost těchto kariéristů). Jedno si už konečně musíme všichni uvědomit, myslíme-li to s našim národem opravdu upřímně. Je to skutečnost, že jen na vlastních schopnostech a poctivé práci může člověk stavět své osobní úspěchy trvale. Staví-li někdo na rozešťávání jedné kategorie zaměstnanců proti druhé, nebo na moci svých politických strýčků, pak dříve či později pozná, že stavěl na základech velmi vratkých. Jan Caletka

„Fašismus na Slovensku?“

Vážený pán redaktor,

zaujímavé je, že verejnost, obzvlášť tá slovenská nijak sa nezúčastňuje na uprinné obvinenie, prednesené p. Tarabou v minulých číslach »Dneška«.

Keď šlo o novú ústavu, o »zachovanie výdobytkov slovenského národného povstania«, alebo o rozmanité reportáže o Slovensku («Rekneme si pravdu«, atď.), — jeden príspevok sľadovateľ druhý: ozval sa evanjelický farár, horkotrvný vysokoškolský, zdržanlivý (ale, pravda, národne práve tak uvedomelý) inžinier, atď., atď. Slovom: slovenská inteligencia prihlásila sa o slovo.

V súvislosti s konfiškáciou pôdohospodárskeho majetku čs. občanov židovského pôvodu na Slovensku statočný kronikár nemôže naznačovať len to najhlbšie, priamo už trapné, hrobové ticho: články p. Taraby zdánlivo nevyvolali žiadny rozruch, nedali podnet k žiadnym diskusiam a vypadá to tak, akoby nebolo ani obhájca ex offio. Snáď verejní činitelia nášho národa nepovažujú za dôležité, aby sa vôbec vyjadřili k otázke, p. Tarabu veľmi poctive zoslohovanej a pečlivo vypracovanej?

Opravdu sa dokáže, že odmietavé mlčanie tiež môže byť odpoveďou? Ešte sme nedospeli k tomu, aby sme si uvedomili: urážať sa, pyšniť, byť spurný a spurným znamená aj vo verejnom živote detský sty? Dá sa obýť také vážne veci s tým, že obžalovaný celkom jednoducho »nepoznáňuje sa«, alebo »nepokládá za nutné«, aby zaujal stanovisko k danej problematike, — alebo vyhovára sa neautentickou súdu?

Nehanbíme sa, že v prípade pasivity značná časť národohospodárskej politiky Slovenskej národnej rady bude považovaná za fašistickú?

Z vlastnej skúsenosti viem, že fakta, uvedené p. Tarabou, zodpovedajú skutočnej situácii. Na tomto poli zjaví sa — ako konštatoval aj pisateľ dotýčajúcich článkov — obdvojhodná jednomyselnosť a shoda v tendencii vedúcich slovenských politických strán. Odnáť čím viac pozemkov oprávneným majiteľom a dať to do rúk »národne« spoliačlivých: táto zásada prerazí a uplatňuje sa bez pochyby v celej línii doterajšej praxe.

Netreba veľkej fantázie k tomu, aby človek s istotou zistil, že tentokrát právo, základné ustanovenia medzinárodného práva súforného a národohospodárske záujmy vnútroštátne, za se ustupujú dnes tak všemožnej politike. Keď porušené prvotných ľudských práv nemusí znamenať fašizmus — (a neznamená to nie len na Slovensku, ale aj na mnohých miestach inde), — nedá sa vyprávať ani o beznáhradnom vyvlastnení pôdohospodárskeho majetku, ako o fašizmu.

Ako preverečný člen Svazu slovenských partizánov konštatujem, že patrične právne normy (pravda, odporujúce vzduchu našej ústavy) sú dnes aplikované skoro výlučne len v súvislosti s t. zv. židovskými majetkami. A to preto, lebo za židmi nestojí žiadna moc. Sme svedkami toho, ako musia byť vrátené maďarské majetky v smysle dohody o výmene obyvateľstva. Národné správy, uvalené na pôdohospodárske majetky a živnostenské podniky Maďarov, určených na presídlenie, sú zrušené; — no, záujmy slovenských židov de facto nechráni nikto.

Predsa sa neopovážim označiť konfiškáciu prax za fašistickú. I keď p. Taraba poruší v očiach niektorých pánov v Bratislave tajnú dohodu o nutnosti odstrániť »mocenský vplyv Židov« (v. Goebbels), — silne verím, že ide len o prechodný zjav a že príde náprava, aspoň formálna a židia na Slovensku dostanú (zase: »aspoň«) mravné zadosťučinenie.

Vždy ochotný podrobne odovzdať svoj názor o konfiškácii židovských majetkov znamená sa Vám, pán redaktor, v dokonalej úcte.

D. H.

Pan Smith prichází

Milan Machovec se vrací k debatě o americkém filmu »Pan Smith přichází« článkem, ve kterém se snaží postihnout a vysvětlit názor naší veřejnosti na tento zajímavý film. Dělí naši veřejnost jednoduše na dva tábory: na amerikanofily a socialisty. Sám ovšem bezvýhradně patří do skupiny prvé. Proto také, na př. »námitky socialistovy« jsou formulovány tak naivně, aby vyvolala du-

chaplná odpověď »Američanová«. Milan Machovec má strach o naši demokracii, jak vyplývá z celého článku, vždyť »u nás si nesmíme pomalu dovolit ani vtip na některou významnou osobnost«, kdežto v Americe... atd. Je vidět, že nechte pravidelně naše noviny, zejména různé sloupky »Rovně a jasně«, »Poznámky« a pod., a to v listech všech stran. Myslím, že v tomto směru už zase Ameriku rychle doháníme. Ale vždyť ani Američané nemají tak ideální svobodu urážek na cti. Co by se asi stalo, kdyby senátor Paine ve filmu »Pan Smith přichází« se nejmenoval Mr. Paine, ale na příklad (potrhují tato slova, abych nezadal příčinu k protestní notě vlády USA) senátor Vandenberg a všemocný kapitalista z filmu si vypůjčili jméno některého pána z Vacuum Oil Comp. a film se netykal smyšlené korupční aféry, ale skutečné? Vždyť básnička, resp. několik slov v ní, nár. básníka Neumanna stačila k ostré notě americké vlády, zatím co »netyčkává« vláda československá ještě ani jednou neodpověděla na útoky britského a amerického tisku nejen na členy vlády, ale i na prezidenta republiky.

Milan Machovec vyslovuje ve svém článku závěry, ke kterým také většina diváků tohoto filmu dochází, z nichž zejména druhý názor je charakteristický, že totiž »vliv (kapitálu na propagandu) není tak značný, aby člověk mohl vzít člověku něco z jeho přirozených práv svobody, zajištěných americkou ústavou, má-li dosti vytrvalosti, aby je chtěl uplatňovat«. Skutečně, celý film nutí diváka k této odpovědi, snaží se mu tento názor vsugerovat. Proto není tak neoprávněná domněnka, že právě toto je skutečným úkolem filmu. Ze výrobců, resp. censoři počítali s tím, a jak se ukázalo — právem, že film nejen rozvíjí debatu o americké demokracii, ale že tato debata dojde k takovým závěrům, k jakým skutečně došla: že v USA sice kapitál působí na politiku a veřejné mínění, ale rozhodně ne v takové míře, jak se nám snaží namalovat náš tisk, když mohl vzniknout takový film, jako »Pan Smith přichází«. A za imputování takového názoru veřejnosti socialistických zemí by byl americký kapitál ochoten spolknouti mnohem větší obvinění, než vyslovuje p. Smith. Bylo by zajímavé zjistit, nebyl-li tento film vybrán pro export právě do socialistických států úmyslně, hlavně s tímto úkolem. Neméně zajímavé by bylo vědět, jaký ohlas vyvolal tento film v USA a v jiných kapitalistických státech a byl-li tam vůbec promítán s takovým halasem jako u nás.

Ale existuje i druhé vysvětlení, zdánlivě odporující prvému: Pan Smith přichází není tak »nebezpečným« filmem, jaký z něj udělala naše kritika. Naše veřejnost je precitlivělá a krajně nedůtklivě reaguje na každou zmínku o omezování demokratických svobod. Část našeho tisku, nespokojená se současným stavem demokracie u nás, soustavně rozněčuje veřejné mínění, které dnes už je ochotno každé sebemenší omezení považovat za akt násilí a totality. A tak není obtížné naší přepolitizované veřejnosti udělat z »rozostřilých satirické veselohry« film ohromného politického dosahu. Podívejme se na obsah tohoto filmu z poněkud jiného hlediska, než většina našich kritiků. A zjistíme, aniž bychom chtěli podceňovat film který skutečně dosahuje vysoké úrovně proti běžným femesním výrobkům Hollywoodu, že »Pan Smith přichází« se obsahem příliš nelíbí od normální americké detektivky. Vystupuje tu bezohledný bandita, který pomocí zkorumpovaných státních úředníků olupuje poctivě. Proti němu se postaví hrdinný detektiv-amatér, který postupně odhaluje zločinnou bandu. Bandita mu hází klacky pod nohy, ale hrdina je svou vytrvalostí překračuje, i když na okamžik zakolísá a chce boj vzdát. Ale krásná dívka, kterou před tím přivede na správnou cestu, a kterou si výjimečně nevezme, posílí jeho sebevědomí a hrdina se s novým elánem vrhne do boje. Pan Smith ovšem nebojuje celtem ráže 45, ale jeho 23hodinová řeč nejen dovede napravit celý senát, aby napjatě poslouchal řečnicka(!), ale rozpláče i jednoho z hlavních vinníků a donutí ho k přiznání. A jedině toto doznání pomůže p. Smithovi k vítězství. V tom právě se film liší od obyčejné detektivky, neboť tam obvykle hrdina pouze svou vlastní schopností usvědčí zločince, kdežto p. Smith nejen, že bandu neodhalí, naopak, smířuje se s prohrou a jen přiznání vinníka (i když není tak násilné a dosti přirozeně vyplývá z povahy Mr. Paine) přinese hrdinovi úspěch.

V tomto světle i když poněkud skreslujícím, nabývá tento »nebezpečný« film úplně jiné tvářnosti. Proč by tedy měl být zakazován? Jako není třeba zakazovat dobrodružné filmy, kde velmi často vystupují podplacení vysocí státní úředníci, kde jediný bandita ohrožuje demokracii a bezpečnost a je proto poctivou většinou potrestán. A stejně jako žádný dobrodružný film nemluví na př. o tom, jakým způsobem banka získala odcizené peníze, tak ani p. Smith neútočí na zločinnost celého kapitalistického aparátu. Naopak. V USA je vše v naprostém pořádku, jen nějaký neodpovědný kapitalista někdy poruší tuto ideální demokracii, danou americkou ústavou. A porazí-li p. Smith tohoto zločince, bude vše opět v dokonalém pořádku. A škarohlíd by opět z toho závěru vyvodil, že film má vlastně silnou pro-kapitalistickou tendenci. Ale nedělejme z p. Smitha politického hrdinu, protože jim naprosto není, a děvejme se na film jako na výbornou veselohru, kterou také skutečně je. A nic víc. Alois Vopička

Je třeba plakat?

Pane redaktore!

Domnívám se, že asi pisatel dopisu, uveřejněného pod tímto titulem v 19. čísle »Dnesku« nepochopil dobře důvod stručného sdělení p. K. Zahradníka z 10. července t. r. Chápe ho však každý, kdo v dávných dobách první republiky uzavřel životní pojistku,

kteřá je právě nyní splatná. Zaživáme rovněž kruté ustanovení č. 91/1945 det. pres. republ. o obnově čs. měny na vlastní kůži a víme tedy, proč bylo p. K. Zahradníkovi jeho příbuzné líto. — Když jsme byli s mužem mladí, s malým měsíčním platem, uzavřeli jsme životní pojistku v naději, že nám její vyplacení v pozdější době usnadní a zlepší skrovné životní podmínky. Ač placení tehdejších premií znamenalo pro nás veliké oběti, platili jsme přece a v hodnotné měně ty nejvyšší položky při klesacím systému pojistky. Dnes, kdy máme právo na vyplacení pojistné sumy, a kdy by nám to v dnešní tísní zvláště přišlo vhod po ochuzení vlivem okupační doby, nedostaneme nic a bude nám suma v méně hodnotné měně méně připsána jen na vázaný vklad.

Neviníme z toho ovšem pojišťovnu, právě tak jako jistě ani p. K. Z. nemínil svým dopisem napadát tento znárodněný podnik, nýbrž zežráme na nespravedlnost ustanovení o vázaných vkladech a vsuktu ku bychom nejraději plakali, jak měsечно se s námi, neshmelinři, kteří jsme si za nejléších podmínek skládali korunkou ke korunce, abychom měli v pozdních letech úlevu, naložilo. Blahopřání pojišťovny ovšem za těchto okolností připadá člověku jako »krvavá ironie«.

Tak jsme rozuměli dopisu p. K. Zahradníka a chápeme plně jeho soucit s pobuzněným. J. K.

Poslední slova sebevrahova

Vážený pane šéfredaktore,

některé okolnosti zvěti Karla Vojtíška, kterou uvedl Michal Mareš v 18. čísle Dnesku, jsou mně bezprostředně známy a dovoľte proto, abych se mohl k věci vyjádřit, i když jsem si vědom nepochopení Michala Mareše, že »možná i mrtvý dostane co prorok«.

Karel Vojtíšek ve své zvěti napsal, že ztratil viru v pořádek, spravedlnost a v život, když sestupoval dne 2. IV. 1947 u okresního soudu v Trutnově se schodiště po podepsání jej »bezpečně omezujícího prohlášení, že odvolává veškeré svoje zákonem mu dané práva«.

Já jsem tím okresním soudcem, před kterým se toto »odvolání« stalo. K úplnému porozumění musím alespoň stručně uvést podstatu věci. Karel Vojtíšek nastěhoval se v Plíníkově do vily po německém lékaři, kde kromě zařízení lékařské ordinace je asi 6 nebo 7 místností s příslušenstvím. Když se začátkem roku 1947 ucházel český lékař v Plíníkově o lékařskou praxi, sblížil mu MNV, že do 1. IV. uvolní pro něho byt. Teprve v březnu vydal MNV výměr, kterým se Kariu Vojtíškovu příkazuje, aby se z vily vystěhoval s tím, že do této vily se nastěhuje český lékař s rodinou. Vojtíškoví by se tím veškerá křivda nestala, neboť MNV mu dával třípokojový byt s příslušenstvím, tedy byt podstatně menší, pro jednu osobu však přece jenom postačující. Proti tomuto výměru podal si Vojtíšek odvolání k ONV v Trutnově, který výměr potvrdil, nesprávně však vyloučil odkladný účinek případného odvolání k ZNV. MNV v Plíníkově začal na to hned Vojtíška stěhovat. To bylo 1. IV. 1947. Vojtíšek šel k soudu a tam s ním musela být sepsána žaloba pro rušení držby nájemného práva s návrhem na vydání prozatímního opatření zákazem dalšího stěhování. Já jako soudce jsem za Vojtíškem nestál, jak on se ve své zvěti mylně domnívá, za ním stálo jasné ustanovení nedomyšleného bytového zákona č. 163/46 Sb., které připouští 3 instance a zakazuje vyloučení odkladného účinku odvolání. Jako soudce jsem vázán zákonem a proti svému přesvědčení musel jsem Vojtíškoví vyhověti; vydal jsem navržené prozatímní opatření, kterým bylo stěhování zastaveno. Tehdy — pokud vím — všichni plíníkovští občané bez rozdílu politické příslušnosti postavili se svorně za požadavek lékaře a proti Vojtíškoví. Když pak 2. IV. 1947 přišla ke mně deputace z Plíníkova a dostavil se rovněž i Vojtíšek, dopustil jsem se zřejmě já sám toho teroru, o kterém Vojtíšek píše ve spojitosti s jeho vystěhováním. Řekl jsem totiž Vojtíškoví, že formálně právo sice stojí za ním, ale proti němu je zájem veškerého obyvatelstva obce Plíníkov. Apeľoval jsem na Vojtíška, aby si uvědomil, že svým odmítavým postojem a snahou věc protáhnutí způsobí, že Plíníkov bude zase bez lékaře. Víím totiž z vlastní zkušenosti, že kdyby o věci měl jednat a rozhodovat sociální a bytový referát ZNV v Praze, protáhlo by se rozhodnutí o několik měsíců. Vojtíšek nějakou dobu se zdráhal, nakonec však uznal moje důvody a s přítomnými zástupci MNV uzavřel přede mnou soudní smír, kterým se zavázal, že se do 48 hodin přestěhuje do nově přiděleného bytu. K žádné jiné povinnosti se nezavázal, žádného práva se nevzdal.

S projevem úcty

JUDr Richard Jelínek

listárna redakce

Kompromisní návrh školské reformy, uveřejněný ve 14. čísle Dnesku, vyvolal diskusi, která již nyní přinesla cenné poznámky (dr. B. Ostrý, J. Pouchlý, K. Hofman). Domnívám se, že diskuse bude pokračovat i proto její dosavadní výsledky prozatím nekommentuji. Učiním tak po uzavření diskuse souhrnným článkem. — Abych předešel eventuelní výtece, že můj návrh je po stránce charakterotvorné výchovy neúplný (neboť se o ní nezmiňuji), upozorňuji, že běží jen o rámcový návrh, který má být základnou a společnou prací všech zainteresovaných kruhů. Charakterotvorná výchova může být rozvržena teprve, až je hotov rámeček celé výchovy dítěte. — V. Hlavatý.



Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Włodzimierz Stobodzik -

Jan Pilař

POLSKÁ KRAJINA

Několik jabloní a hrušky
přihřbené
krčí se za plotem.
Za námi už jen pole rozvolněné
a modrooká zem.

Blankytný vánek ji čeří bez
ustání
a čechrá došky střech.
V tvých polních očích celý svět
se sklání
a šumí ve vlasech.

Tam šeptá tráva, tam moje
země sní
jsouc věrna svému pruhu,
o dlaních skunečních, o žhavé
kráse žní,
nad hlavou písní duhu.

Tam pod jhem těžce jde pár
volů rozvázných,
pokorně nachýlený.
Těžko má očima se dívat po
polích,
do ujařmené zemi.

Z antologie poválečné polské poe-
sie, která u nás vyšla s titulem
»Pochodně«.

NOVÉ KNIHY

ZE ZÁHŘEBU DO CAHHRADU

Věčný epos Balkánu
jmenuje se kniha Václava
Fialy (Borový, 340 stran
v pěkné úpravě za 210 Kčs) a
je to skutečný epos, velká epo-
pej minulosti a přítomnosti i
budoucnosti zemí, nazývaných
Balkánem, vyprávěná nejen po-
zorným cestovatelem, ale pře-
devším básníkem, filosofem,
historikem i znalcem umění.
Není v světě země s pohnutější
historií. Zde od starověku
narážely na sebe proudy nej-
různějších kultur, výbojů a od-
bojů, náboženských vlivů — a
všechno to krivolaké a tisící-
leté zápolení vtisklo zemím
Balkánu a jeho lidu onen ne-
klidný charakter, zvláštní kou-
zlo a tajemno, projevující se ve
všem, čeho se zrakem neb duší
dotkne. — Autor, známý kni-
hami »Země fjordů a ság«,
»Příkaz a skutek« a Trojzvuk«,
v nichž vyzpíval (v pravém
smyslu slova) hlubokou kultur-
ní podstatu a vnější krásu se-
verských zemí, novou knihou
vytvořil k nim krásný protějšek.
Pestrost, rozmanitost bal-
kánských zemí zjevnou i kry-
tou, patinou věků pokrytou i
přítomností prosycenou zachy-

Jedině ten člověk je opravdu ctnostný, který žije řádně
jen proto, aby žil řádně.

Mahatma Gandhi

cuje V. Fiala slovem živým,
poutavým a svými závěry na-
mnoze objevným.

Je to cestopis? Snad. Jdeme
sice s autorem od města k
městu, ze země do země — od
Záhřebu přes Split, Dubrovnik,
Mostar i Lovčín, Bělehrad, So-
fil i Bospor — od antiky přes
Byzans do středověku a odtud
do nových dob — ale co se do-
vidáme, je víc, mnohem víc,
než cestopisné poznatky. Cítí-
me to při čtení knihy podma-
nitivě: Autor nás vede duší Bal-
kánu, jeho bolestmi bývalými i
nynějšími; proplétáme se slo-
žitými problémy, které nakupí-
ly na Balkánu hamiznost polití-
ky i tak zv. zájmové sféry,
světový mezinárodní obchod,
kulturní jih, sever, východ i
západ, moslimství i křesťanství.
V tomto bludišti je třeba prů-
vodce. Fialova kniha jím je.
A navíc: Knize dodává značné
hodnoty jakýsi vyšší, citový,
lidstvistím prochnutý postoj ke
všemu, s čím nás autor sezná-
muje. Jeho silně sugestivní vy-
právění čtenáře upoutá a zcela
si podmaní. Obrázky — patrně
autorovy — jsou knize krás-
ným doplňkem.

Přelíčeno z Lidové kultury

Druhý svazek Churchillových
válečných projevů pod ná-
zvem »Nelítostný zápas« (v pře-
kladu dr. Jaroslava Kolářika,
nakl. Fr. Borový v Praze
1947, str. 466, brož. 90 Kčs)
obsahuje projevy od 12. XI.
1940 do 30. XII. 1941, tedy
nesporně z nejdramatičtějšího
období války. V záplavě doku-
mentární literatury zaujímá
toto dílo pozoruhodné místo a
je skutečně zrcadlem britské
válečné politiky. Churchill je
odpůrce, kterého snižovat je
velkou chybou: přitom jeho
dokonalá obratnost ve spojení
s dokonalostí formální je zna-
menitá a jeho bezohledná pří-
most až zaráží. Vidíme to na
př. v jeho proslulé řeči po na-
padení SSSR Hitlerem, kdy
Churchill neskrýl ani na oka-
mžik svou nenávisť ke komu-
nismu, ačkoliv prohlásil napro-
sto spojeneckou věrnost nové
oběti německé útočnosti. Je to
chlap po čertech bojovný. Kni-
ha, která je doplněna zároveň
i podrobným deníkem války,
bude jistě i se svými dalšími
svazky výtečným autoportré-
tem této svérázné postavě kla-

sického britského imperialis-
mu, který v této podobě je
prakticky již jen záležitostí
historiků.

Přelíčeno z Práva lidu

PAMÁTKY

NEVILLA CHAMBERLAINA
Řeč Winstona Churchilla v dol-
ní sněmovně 12. listopadu 1940

V Africe jedna italská armá-
da stála na východních hrani-
cích Libye jako stálá hrozba
pro Egypt a Suezský průplav,
ale na hranicích Řecka a Al-
bánie byla italská vojska
s hanbou odražena Řeky. Na
Balkáně ustavičně pokračovalo
»mírové pronikání« Němců.
Bulharsko, Maďarsko a Ru-
munsko byly nezávislé jen po-
dě jména, ale přímě nacistické
nebezpečí pro Jugoslavii a Ře-
cko se ještě perozvinulo.

To byl tedy stav války, když
Neville Chamberlain zemřel a
když Winston Spencer Chur-
chill, jenž po něm nastoupil
jako předseda vlády před šesti
měsíci, povstal v dolní sně-
movně, aby vzdal poctu jeho
památce. Tato řeč zahajuje
druhý svazek Churchillových
válečných řečí.

Od té doby, co jsme se na-
posled sešli, utrpěla sněmovna
velmi těžkou ztrátu smrtí jed-
noho ze svých nejvýznamnějších
členů, státníka a veřejné-
ho pracovníka, který po pře-
važnou část tří pamětihodných
let byl prvním ministrem Ko-
runy.

Pruďké a ostré spory, jež
byly kolem něho v nedávných
dobách, byly zaplašeny zprá-
vou o jeho chorobě a jsou
umlceny jeho smrtí. Když zdá-
váme poctu a úctu vynikající-
mu člověku, jehož jsme ztra-
tili, nikdo není povinen měnit
minění, které si utvořil nebo
které vyjádřil o věcech, jež se
staly částí dějin; ale u hřbi-
tovní brány můžeme všichni
bedlivě přezkoumat své vlast-
ní chování a své vlastní úsud-
ky. Není dáno lidským byto-
stem — a je to pro ně štěstí,
neboť jinak život by byl ne-
snesitelný — předvídat nebo
předpovědět v nějakém větším
rozsaahu, jak se budou rozvíjet
události. V jednom jejich údo-
bi se zdá, že lidé měli pravdu,
v jiném se zdá, že se mylili.

A pak zase o několik let pozdě-
ji, když se prodloužila perspek-
tiva času, všechno se jeví v od-
chýlném prostředí. Je nový
poměr věcí. Je jiná stupnice
hodnot. Historie se svou bliká-
vou lampičkou klopytá po sto-
pě minulosti a pokouší se ob-
novit její scény, ozvívit její
ozvěny a osvětitbledými zá-
blesky to, čím vřely zašlé dny.
Jaká je hodnota všeho toho?
Jediným vůdcem člověku je
jeho svědomí; jediným štítem
jeho památky je poctivost a
upřímnost jeho činů. Je velmi
nemoudré kráčet životem bez
tohoto štítu, protože jsme tak
často zklamáni nezdařem svých
nadějí a převrácením svých
výpočtů; ale s tímto štítem, ať
jakkoli si osudy zahrávají,
kráčíme vždy po cestách cti.

Bylo přisouzeno Nevillu
Chamberlainovi za jedné z nej-
závažnějších krizí světa být po-
přčen během události, být zklamán
v nadějích a být oblo-
zen a podveden zlovolným člo-
věkem. Ale jaké to byly na-
děje, v nichž byl zklamán? Co
byla ta jeho přání, jež se mu
nesplnila? Co byla ta jeho ví-
ra, již se zneužilo? Byly to
jistě jedny z nejvznešenějších
a neblahodárnějších tužeb lid-
ského srdce — láska k míru,
práce k míru, zápas o mír,
úsilí o mír i za velikého ne-
bezpečí a jistě s úplným nedba-
ním popularity nebo proslave-
ním. Ať cokoliv jiného historie
řekne nebo neřekne o těchto
strašlivých, hrozných letech,
můžeme být jisti, že Neville
jednal s dokonalou upřímností
podle svých představ a snažil
se s nejzazší svou schopností i
autoritou — a ty byly značné
— zachránit svět od bolného,
pustošivého zápasu, jehož se
nyní účastníme. To samo mu
poslouží, pokud půjde o tak
zvaný soud historie.

Ale co je také zárukou naší
zemi a naší celé říši i naší dů-
věře ve slušný způsob života,
ať jakkoli dlouho tento zápas
potrvá, ať jakkoli temné budou
mraky, jež zahalí naší cestu,
že žádná budoucí generace k ně-
mu anglicky mluvících — ne-
boť to je tribunál, k němuž se
odvoláváme — nebude pochy-
bovat, že i s vešikou škodou
pro sebe po stránce technické
přípravy jsme naprosto neměli
viny na tom prolévání krve,
hrůze a bídě, které zaválily
tolik zemí a národů a ještě
stále si vyhledávají nové oběti.
Pan Hitler se zavřel jakožto
vítěznými slovy a gesty, že chtěl
jen a jen mír. Co vážily tyto
skřeky a výlevy před mlčením

robu Nevilla Chamberlaina? dlouhá, tvrdá a — nejistá — léta sou před námi, ale aspoň jsme to nich vstoupili sjednocení a čistými srdci.

Nehodlám podat zhodnocení života a povahy Nevilla Chamberlaina, ale byly některé vlastnosti vždy obdivované na těchto ostrovech, jež měl v rozahu úplně výjimečném. Měl ystickou i duševní tuhost, která mu umožnila v celé jeho cestě kariéře snášet nezdravé a zklamání, aniž tím byl zbytečně odstrašen nebo unaven. Měl přesnost myslí a schopnost z jednaní, jež ho pozdvihovaly značně nad průměrnou úroveň naší generace. Měl pevnost duševní, která ne často byla unavena úspěchem, zřídka sražená neúspěchem a nikdy se neutočila v panice. Když proti všem jeho nadějím, přesvědčení i úsilí dolehla na něho válka, a když — jak sám řekl — všechno, oč usiloval, bylo ořeseho, oč usiloval, bylo ořeseho, oč usiloval, bylo ořeseho, který by rozhodněji vedl nechtěný zápas až k smrti. Tytéž vlastnosti, které ho přiměly vstoupit do války jako jeden z posledních, vedly ho i k tomu, aby byl jedním z posledních, kteří by jí zanechali, dokud se nedobýlo úplného vítězství spravedlivé věci.

Měl jsem jedinečný zážitek, že jednoho dne jsem se stal jako jeden z jeho nejvýznamnějších odpůrců a kritiků jedním z jeho hlavních spolupracovníků a jiného dne jsem ze služby v jeho vládě přešel z čelo vlády, v níž on s dokonalou loyality se spokojil pouhým členstvím. Takové vztahy jsou neobvyklé v našem veřejném životě. Pověděl jsem již dříve sněmovně, jak nazítří po rozpravě, která v prvních dnech května ohrozila jeho posici, prohlásil mně a několika jiným přátelům, že jen národní vláda může čelit bouři, která se na nás řítí, a je-li snad na překážku pro vytvoření takové vlády, že ihned ustoupí. Potom jednal s onou rozhodností a prostotou, jaké by ve všech dobách a obzvláště ve velikých dobách měly být ideálem nás všech.

Když se vrátil k povinnostem za několik týdnů po nejtěžší operaci, začalo se bombardování Londýna a sídla vlády. Byl jsem těch čtrnáct dní svědkem jeho statečnosti za nejvážnějších a nejobořlivějších tělesných útrap a mohu dosvědčit, že ač to byl fyzicky jen vrak člověka, byly jeho nervy nepřeseny a jeho pozoruhodné luševní schopnosti nedotčeny.

Když odešel z vlády, odmítl všechny pocty. Chtěl zemřít jako prostý Mr. Chamberlain — jako jeho otec. Vyžádal jsem si však svolení krále, abych mu mohl dodávat vládní prokoly a až do doby několika nálo dní před svou smrtí slevomal naše věci s horlivým zámem a vytrvalostí. Přijal příhod smrti s klidným pohledem. Pokud vůbec si na něho těžoval, bylo to jen to, že nemůže spatřit naše vítězství; nysílím však, že zemřel s úctou vědomí, že jeho země ko-

V této době se naše myšlenky musí obrátit k milostivé a okouzující paní, která soilela jeho dny úspěchu i protivenství s odvahou a zdatností, jež se vyrovnaly jeho odvaze a zdatností. Byl to jako jeho otec a jako jeho bratr Austen před ním, proslulý člen dolní sněmovny, a my shromáždění zde tohoto rána, členové všech stran bez jediné výjimky, cítíme, že my i naše země uctíváme paměť člověka, kterého Disraeli by byl nazval „hodným být Angličanem“.

Státníci a politikové spisovatelé. Samuel Hoare: „Complacent Dictator“ (Samolhý diktátor). New York: Alfred A. Knopf, Inc. 1947. Zdálo by se, že Samuel Hoare, anglický aristokrat, syn bankéře, člen Chamberlainova kabinetu, spoluautor Hoare-Lavalovy dohody, bude mít po Franca, „samolibého diktátora“, alespoň nějaké sympatie. Ve skutečnosti je tomu zcela jinak. Dokonce lze říci, že sir Samuel Hoare, anglický velvyslanec ve Španělsku v letech 1940—1944, ho přímo nenávidí. Hoare popírá, že Franco jen předstíral sympatie k Hitlerovi, protože se bál německé invaze. Co zdržovalo Franca od vstupu do války se Spojenci nebyla sympatie k nim, nýbrž kombinace vypočítavosti a slabosti. K tomu přináší kniha Samuela Hoarea dokumenty, které ukazují spolupráci Franca s režimem Hitlera a Mussoliniho. Hoare říká, že španělský vládní systém byl tehdy zcela v područí Německa. Agenti gestapa byli všude, německé ponorky byly zásobovány ve španělských vodách, německá letadla přistávala na španělské půdě, španělský tisk urážel Spojence více než německý. Franco byl totiž přesvědčen, že Osa zvítězí. Příčinou toho, že Franco nezasáhl aktivně do války, byla jednak nechuť španělského lidu válčit proti Spojencům, jednak neshody, které vznikly mezi Francem a Osou o budoucím dělení Afriky. V protikladu k samolibému diktátoru má španělský lid a národ všechny autorovy sympatie. Hoare zastává především stanovisko, že Španělsko se musí zotavit po stránce hospodářské i mravní po ranách, které utrpělo v minulých letech. A Francův režim tuto obnovu nepřinese. — Chiang Kai-shek: „China's Destiny“ (Osud Číny). Přeložil Wang Chung-hui. Úvod napsal Lin Yutang. Macmillan. V době, kdy noviny přinášejí zprávy o oficiální abstinenci Ameriky ve zprostředkování v občanské válce v Číně, po odchodu generála Marshalla z Nankingu a jeho novém jmenování, nabývá kniha generála Čankajška zvláštní aktualitu. Má předmluvu od známého čínského spisovatele Lin Yutanga. Tato předmluva interpretuje obsah knihy jako ideový program jednotné, demokratické a moderní Číny. Ve vydání té-

mentářem Philipa Jaffe, dovídáme se však pravý opak, totiž, že program Čankajškovy „China's Destiny“ je feudálně — fašistický. Především si musíme uvědomit, že „China's Destiny“ není kniha ani vědecká, ani publicistická, nýbrž především ječnického směru, který Čankajšek zastupuje. A pak je již přirozené, že je především chválou kuomintang, čínského státu, čínského národa, do něhož zahrnuje Tibetany, Mongoly, obyvatele Mandžuska. Čankajšek chce spojit tradiční čínskou kulturu s moderním pokrokem a technickým rozvojem. Jeho sociální a hospodářský program je však vyjádřen nejasně: všichni musí usilovně pracovat v zájmu státu; hospodářství musí sloužit jeho obraně, která je pro blaho všech občanů. Státníci a politikové se stávají spisovateli. To znamená, že výrok, že tisk je velmocí, přenáší se z oblasti novin do široké oblasti literatury. A nejen to, můžeme říci, že celá literatura je dominována velkými světovými událostmi, politickými, sociálními a hospodářskými. Dokumentárního rázu jsou knihy: Douglas M. Kelley: „22 Cells in Nuremberg“ (22 cel v Norimberku). Greenberg Publishers, psychiatrický rozbor hlavních nacistických zločinců: Robert Neumann: „Children of Vienna“

(Děti Vídně). New York: E. P. Dutton a Co., zpracovává aktuální thema beletristicky. Prostředí je sklep zřízeného domu ve Vídni, kde žijí vyhladovělé děti, jichž rodiče zahynuli v osvětimské plynové komoře. Je to obraz těch nejubořejších v poválečné Evropě. Obraz světa, jehož hodnoty jsou určovány cenou cigarety, kde se o jídle mluví jako o počtu kalorií, kde jedinou školou morálky jsou zkušenosti z koncentračního tábora. Mezi těmito dětmi, symboly válkou zuboženého lidství, se objeví rev. Hoseah Washington Smith, černošský kněz, který jim přináší poselství lidí dobré vůle. — Holger Cahill: „Leok South to the Polar Star“ (Hled k jihu na polárku). Harcourt, Brace, je román z čínského prostředí, z politicko-válečných událostí v Číně r. 1941. Autor prý je lepší znalec čínských poměrů než romanopisec. Kuomintang měl jako stranu, zatíženou korupcí, reakcionářstvím a terorem. Čínské komunisty poplňuje sympaticky. Tedy nejen státníci a politikové se stávají spisovateli, nýbrž literatura se dostává stále více a více do oblasti světové politiky.

Nejlepší román o Rusku v USA. Godfrey Blunden vydal v nakladatelství Lippincott román „A room on the route“ (Pokoj na cestě), který je považován za nejlepší knihu, která byla napsána o Rusku po knize Arthura Koestlera „Darkness at noon“ (Tma v poledne). Kniha Blundenova má mnohé vlastnosti tradičního ruského

Západu, který byl v Rusku za války, nenapsal tak dobrou prózu ze své zkušenosti. Blunden byl v Moskvě jako korespondent „Daily Telegraphu“ v letech 1942—1943.

KNIHY REDAKCI DOŠLE

S. Michajlov: **Hospodářské ozbrojení Německa.** Přeložil J. Schánilec. Obálku navrhl Zd. Adla. Nakl. Svazu přátel SSSR. Stran 79, 25 Kčs.

E. V. Danhelovský: **Je to chůze po tom světě.** Kniha turistického humoru. vydal Vladimír Danhelovský, stran 154, brož. 60 Kčs.

Jaroslav Bednář: **Hvězdná tuláctví, Retorta.** Vydalo Vydavatelstvo Družstevní práce, graficky upravil a obálku navrhl Method Kaláb. Stran 101, brož. 25 Kčs.

Ilja Gruzdev: **Život a přibohy Maxima Gorkého.** Z ruštiny přeložili Václav Valenta-Alfa a Karel Hanuš. Vydalo Vydavatelstvo Družstevní práce, stran 146, váz. 40 Kčs.

Jaromír John: **Eskamotér Josef.** Nakladatel Vydavatelstvo Družstevní práce, návrh obálky Method Kaláb. Stran 113, brož. 18 Kčs.

Miloslav Fábera: **Sedm mongolských koní, Mongolská bylina.** Kresby Josef Brož, nakladatel Vydavatelstvo Družstevní práce v Praze, stran 214, brož. 35 Kčs.

Dr. F. A. Soukup: **Výchova učňů.** Odborná knižnice Školy práce ÚRO. Obálka Fr. Maška, nakl. Práce. Stran 99, brož. 30 Kčs.

Vilém Velet: **Nová cesta.** Reprodukce litografie V. Morastada. Vydaly Literární a umělecké sbírky města Kolína. Obálka Vl. Hnizdo. Stran 162, 90 Kčs.

Oldřich Říha: **Hospodářský a sociálně politický vývoj Československa. 1790—1945.** Obálka Fr. Maška. Nakl. Práce. Stran 120, brož. 40 Kčs.

Václav Gutwirth: **Thomas Alva Edison.** Jako 7. sv. knižnice Profily, řídí Frant. Hampl. Nakl. Práce, stran 72, brož. 25 Kčs.

Doc. dr. E. Šlechta: **Naše hospodářská obnova. — Nové hospodářství sv. 2.** Rada B. Řídí ing. J. Halbhuber. Obálka Frant. Mašek. Nakl. Práce. Stran 115, brož. 45 Kčs.

Andrej Sládkovič: **Mária.** Vydala Slovenská akademie vied a umení v Bratislave. Stran 195, brož. 48 Kčs, viaz. 80 Kčs.

Dr. R. Brtáň: **Básník Juraj Zábajnik.** Vydal Transcudus v Lipt. Sv. Mikuláš. Edícia: Z naší stariny, sv. 17. Stran 85, brož. 55 Kčs, viaz. 80 Kčs.

J. Steinbeck: **Po západo mesiaca.** Přeložil Norb. Baeck. Nakl.: Transcudus v Lipt. Sv. Mikuláš. Stran 101, brož. 45